

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Téma islámu ve výuce občanského a společenského základu
The Topic of Islam in the Teaching of Basics of Civics and Social Sciences

Bc. Radka Sarauerová

Vedoucí práce: Mgr. Zbyněk Zicha, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Německý jazyk – základy společenských věd pro základní
a střední školy

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Téma islámu ve výuce občanského a společenskovedního základu* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití pramenů a literatury v práci uvedených. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 7. 2017

.....

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala především mému vedoucímu práce Mgr. Zbyňku Zichovi, Ph.D. za odborné vedení, přínosné rady a nápady. Dále bych chtěla poděkovat vyučujícím středních škol, kteří mi dovolili hospitovat na jejich hodinách a zároveň všem vyučujícím, kteří věnovali čas vyplnění dotazníku. Též děkuji své rodině za podporu během celého mého studia.

Anotace

Diplomová práce sestává z teoretické a praktické části, přičemž jádro spočívá v části teoretické. V první části se zaměřím na teorii v podobě základního a stručného uvedení do tematiky islámu z perspektivy religionistické a antropologické. Součástí uvedeného oddílu bude také představení obecného pohledu české společnosti na islám a zároveň postojů odborné a širší veřejnosti k jeho výuce. Dále se soustředím na charakteristiku zvoleného výukového tématu a jeho zařazení do širšího kontextu vzdělávání, přičemž zde použiji obsah rámcového vzdělávacího programu. Též představím specifika výuky uvedeného tématu a připojím rozbor jeho možné kontroverze. Jako součást diplomové práce jsem realizovala též kvalitativní výzkum realizovaný prostřednictvím reflexe hospitovaných hodin věnovaných tématu islám. Diplomová práce se zaměřuje na rozpoznání různých pojetí výuky tohoto tématu, kriticky se snaží nahlédnout a formulovat doporučení pro současnou problematiku výuky tématu islámu, neboť je v dnešní době vybrané téma aktuální a eticky exponované. Proto by toto téma nemělo být v rámci výuky výchovy k občanství na základních školách a občanského a společenskovedního základu na středních školách opomíjeno.

Klíčová slova

Islám, výuka, gymnázium, občanský a společenskovední základ, rámcový vzdělávací program, společnost

Abstract

The diploma thesis consists of a theoretical and a practical part. The first part deals with the theory in the form of a basic and brief introduction into the subject of Islam from the religious and anthropological point of view. Similarly, Czech society's perception of Islam is discussed as well as expert's and general public's estimation of teaching about Islam. Subsequently, the characteristics of stated educational topic and its placement into the broader context of education will be dealt with, the Framework Educational Program will be used as a means of comparison. The teaching of the stated topic and the controversy of it will be specified. In the practical part of the thesis, a qualitative research will be carried out, followed by its interpretation, which will take place with the participation of high school teachers. The diploma thesis will be focused on the identification of various concepts of teaching of this topic, it will attempt to critically view and formulate the recommendation for the current issues of the teaching of Islam, for it is a present topic that should not be omitted within the Citizenship Education.

Key words

Islam, teaching, grammar school, Basics of Civics and Social Sciences, Framework Education Programme, society

Obsah

Úvod	8
1. Teoretická část.....	14
1.1. Islám	14
1.1.1. Rozdíly a shody mezi islámem a křesťanstvím	14
1.1.2. Osvícenství.....	16
1.1.3. Vznik islámu.....	17
1.1.4. Základní náboženské texty.....	18
1.1.4.1. Korán	18
1.1.4.2. Sunna	20
1.1.5. Základní pojmy týkající se islámu	21
1.2. Vnímání islámu v západní a střední Evropě	23
1.2.1. Evropa a vývoj islámu	25
1.2.2. Islám v České republice	26
1.2.2.1. Muslimská populace u nás.....	27
1.2.3. Pohled české společnosti na islám	28
1.2.3.1. Faktory ovlivňující názor české populace	28
1.2.3.2. Podoby islámu působící na názory české společnosti.....	31
1.2.3.2.1. Islamofobie	38
1.3. Situace současného mediálního prostředí a vzdělávání	40
1.3.1. Veřejné reakce na tematiku vyučování tématu islám v České republice	45
1.3.2. Konkrétní reakce veřejnosti na výuku tématu islámu	47
1.3.2.1. Snahy o zlepšení veřejného mínění a lepší informovanosti o islámu	48
1.4. Islám a české vzdělávání	50
1.4.1. Základní gymnaziální znalosti o náboženství islám	50
1.4.2. Islám v kurikulárních dokumentech	54
1.4.3. Rámcový vzdělávací program	54
1.4.3.1. Občanský a společenskovední základ.....	56
1.4.3.2. Průřezová témata.....	59
1.4.3.2.1. Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova	59
1.4.3.2.2. Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	60

1.4.3.2.3.	Průřezové téma Multikulturní výchova	61
1.4.4.	Důvody, proč se bát/nebát zařadit téma islámu do vyučovacích hodin	63
1.4.4.1.	Projekt Muslimové očima českých školáků	65
1.5.	Didaktické předpoklady výuky tématu Islám	66
1.5.1.	Specifika výuky občanského a společenskovedního základu.....	66
1.5.2.	Specifika výuky religionistické tematiky	67
1.5.3.	Práce s kontroverzními tématy	68
1.5.4.	Interkulturní rámec výuky islámu	69
1.5.5.	Vybrané efektivní metody ve výuce religionistické tematiky	69
2.	Praktická část.....	71
2.1.	Náslechy vyučovacích hodin na gymnáziích zabývajících se tématem islám	71
2.1.1.	Předem stanovená kritéria pozorování a hodnocení	72
2.1.2.	Popis náslechů	75
2.2.	Stručná charakteristika pilotního výzkumu a interpretace jeho výsledků.....	80
2.3.	Doporučené portály pro výuku věnující se islámu	82
2.4.	Pohled studentů na téma islámu z navštívených vyučovacích hodin	82
2.5.	Souhrn zjištění a jejich interpretace	87
Závěr.....		92
Seznam použitých informačních zdrojů		97
Seznam příloh		103

Úvod

Následující diplomová práce se zabývá pojetím výuky tématu islámu na českých středních školách v hodinách občanského a společenskovedního základu.

Téma islámu je v dnešní době pokládáno za velmi aktuální, neboť nejen u nás, ale téměř v celé Evropě bývá právě toto téma skloňováno ve všech pádech širší i odbornou veřejností, a to v souvislosti s nárůstem počtu muslimů v Evropě. Do současné doby výrazně promlouvá fenomén migrace, obavy z terorismu, otázky rasové, kulturní, a tedy i náboženské snášenlivosti a dotazování se po budoucnosti naší národní a kulturní identity.

Otázkou však nezůstává jen budoucnost evropské národní a kulturní identity, ale také její současnost a minulost. Evropa je kolébkou takzvané západní civilizace. Evropské národy měly a stále mají významnou roli v celosvětovém společenském dění. Evropa byla také typická svou politickou a národnostní roztříštěností, přičemž se na jejím území odehrály nelehké boje obou světových válek. Evropa byla na bezmála čtyřicet let rozdělena železnou oponou.

I v současnosti v Evropě panuje určitá politická a jazyková rozpolcenost, která stěžuje integraci Evropy, a to i přes již dlouhodobou existenci Evropské unie. Nastává u evropských občanů krize hodnot? V oblasti náboženství v Evropě stále dominuje křesťanství, zároveň však v mnoha evropských zemích vznikla silná sekularizace a nezájem obyvatel o náboženské otázky. Na tyto otázky se budu snažit odpovědět v následujících kapitolách této předkládané práce.

Důležitou roli v posledních letech také hraje globalizace a následný globální svět. Většina obyvatel si na tuto moderní dobu přivykla a bere ji dnes jako samozřejmost. Lidé jsou zvyklí na rozšiřování, prohlubování a urychlení pohybu zboží, lidí, myšlenek, šíření znalostí a informací o událostech přes hranice států a kontinentů. Na základě rozvoje letecké i námořní dopravy, zdokonalení prostředků komunikace a vzniku internetu přišla další vlna integrace, typická globální kulturou a životním stylem. Přesto však stále dochází ke vzájemnému nepochopení různých kultur a odlišných způsobů života. Velká část lidstva se nemohla na tomto propojení světa podílet, a tak nerovnosti mezi bohatými a chudými dále rostou. Nejsou to jen nerovnosti mezi bohatými a chudými, ale také věřícími a nevěřícími a nábožensky odlišnými skupin obyvatel. Do určité míry k této vzájemné

netoleranci přispívá populismus. Dnes můžeme sledovat některé politické strany, které usilují o získání široké základny voličů na základě prosazování témat vzbuzující emocionální reakce veřejnosti. K těmto politicky exponovaným a ve veřejném prostoru snadno zneužitelným tématům můžeme zařadit též téma islám.

Bylo by tedy zajisté vhodnější hledat způsoby vzájemného porozumění a možnosti vzájemného soužití, než pouze nadále účelově vyzdvihovat odlišnosti a neshody mezi kulturou naší a kulturou muslimskou. Dále je třeba racionální reflexe a veřejné diskuse založené na ochotě přemýšlet s cílem dosáhnout porozumění, aby nedocházelo k nekontrolované afektivitě. A kde jinde hledat a uplatňovat cesty vedoucí k toleranci a vzájemné snášenlivosti než právě v prostředí škol, kde je učitel jeden ze základních činitelů výchovně – vzdělávacího procesu a kde dokáže trvale působit na formování mladé generace? Proto je velice důležité reflektovat postoje vyučujících a jejich způsobů vyučování společensky aktuálních kontroverzních témat.

Mladí lidé jsou otevřeni novým informacím, novým pohledům na svět a je jen na učitelích, jak svým osobním přístupem, svým vzděláním, svojí schopností reflektovat dění v širších společenských kontextech, jakou formou, jakými metodami a jakým individuálním přístupem k výuce budou s tématem islám zacházet a jak budou podstatné informace týkající se tematiky svým studentům zprostředkovávat. Důležité také je, do jaké míry budou učitelé trvat na tom, aby tito studenti byli do budoucího života kvalitně připraveni, a především, aby měli svůj názor na věc, neprožívali strach projevit názor a zároveň se nenechali jednoduše ovlivnit názory druhých.

Konkrétně v tématu islámu je takové ovlivnění mnohdy časté a nezlomné, protože zde hrají velkou roli média a v důsledku toho vznikají protiislámské a islamofobní tendence. Nemělo by se ovšem zapomínat na to, že například v České republice nežijí jen muslimové z arabských zemí, ale i určitý počet muslimů české národnosti. Za zmínku stojí i pluralita muslimských tradic, jichž bychom si měli být vědomi. Zajímavostí pro evropskou kulturu může být skutečnost, že muslimové nepočítají nový den od východu slunce, nýbrž od jeho západu. Křesťané mají pracovní klid v neděli, muslimové ho mají v pátek. Mimořádné je především páteční kázání a některé země mají dokonce v tento den zavřené školy a obchody.¹ Při narození dítěte se mu vybírá náboženské jméno.

¹ KIRSTE, Reinhard, SCHULTZE Herbert, TWORUSCHKA Udo. *Svátky světových náboženství*. Praha: Vyšehrad, 2002, ISBN 80-7021-588-7, s. 37.

Do pravého ucha se mu obvykle šeptá volání k modlitbě a do levého vyznání víry. Například oslava svatby trvá tři dny a je považována za důležitou událost v životě muslimů. Ani smrt jimi není vnímána jako něco negativního, neboť život muslimové vnímají jako přechodný pobyt cestou do ráje. I otázku výživy pokládají za důležitou, protože vede k uchování zdravé mysli, těla i duše.² Pro muslimské rodiny je také charakteristická jejich pohostinnost, která trvá i několik hodin a pohoštění bývá bohaté a různorodé. Co se týče rozporu od jejich obvyklého přirozeného života, Korán zakazuje drogy a alkohol. Tímto zákazem chrání lidi například před rozpadem rodiny či majetku nebo před ničením zdraví.³ Tyto i další tradice jsou muslimy striktně dodržovány a mají pro ně hluboký životní význam. Každý může sám posoudit, do jaké míry jsou křesťanské tradice důležité pro evropské obyvatele a jaké hodnoty jsou pro ně v dnešní době těmi nejdůležitějšími.

S ohledem na evropskou politickou scénu a rychle se měnící multikulturní situaci v různých zemích světa by se s největší pravděpodobností mělo počítat s tím, že v budoucnu nebudou nyní i budoucí učitelé na českých školách vyučovat pouze a výhradně české děti, ale budou se ve svých třídách setkávat stále častěji i s dětmi z muslimských rodin. Samozřejmě již v dnešních školních lavicích jsou vyučováni žáci původem z cizích zemí, ale nejspíš ne v takovém počtu, jaký by mohl teprve v nadcházejících letech nastat.

Podnětem pro napsání této práce byly hojné negativní názory na islám. V autorce se zrodila otázka, kam mohou spět názory mladé generace právě na téma islámu, pokud kolem sebe slýchává především negativní přesvědčení, že islám je pouze nesprávný a nebezpečný.

Lidé často sdělují své názory o muslimech ve stejném slova smyslu jako o teroristech a často tato dvě slova nerozlišují a jsou pro ně jednoduše synonymy. Především různá média udávají obrázek o islámu jako o extrémním a agresivním náboženství, přičemž mnohdy nemají k dispozici dostatek relevantních informací a takto podávané zprávy jsou mnohokrát zkreslené. Právě média jsou v dnešní době pro většinu mladých a dospívajících důležitou součástí jejich života, neboť po celý den mají dnes

² ABD AL-ĀTĪ, Hammūda. *Zaostřeno na islám*. Nové, přeprac. a opr. vyd. Přeložil Bob HÝSEK. V Praze: Ústředí muslimských obcí, 2010. ISBN 978-80-904373-6-4, s. 46.

³ Tamtéž, s. 58.

všichni u sebe mobily, tablety a počítače s neomezeným přístupem k internetu. Dnes jsou studenti lehce součástí různých internetových diskuzí nebo blogů, které se zabývají islámem a muslimy. Častokrát se ovšem může stát, že tato média dokážou ovlivnit názory žáků a studentů velice snadno a trvale, neboť jsou ve věku, kdy ještě sami nejsou schopni posoudit, zda je něco správné či dobré.

Zřejmě je opravdu obtížné být v tomto tématu nad věcí a brát různorodé názory s nadhledem, když se mnohdy na internetu setkáváme s tak radikálním smýšlením, které vzbuzuje nemalou nenávisť. Také je udivující, jak velká neznalost nejen mezi účastníky internetových diskuzí, ale dokonce i mezi samotnými autory článků, panuje. V naší společnosti se tak často vyskytují ve spojení s islámem jisté mýty a předsudky. Zde se tedy nabízí otázka, jak tyto mýty a předsudky zmírnit či dokonce odstranit, ač to nebude lehký úkol i do budoucna.

Nejde jen o islám, ale o všechna náboženství. V každém náboženství lze najít myšlenky a slova, která je možné zneužít. A právě nejen v islámu, ale i křesťanství. Jako příklad se mohou uvést křížové výpravy či hon na čarodějnice. Proto by mělo být vyzýváno k dialogu s islámem a myslet na to, že islám se nerovná násilí – posledním událostem v Evropě navzdory. Jde tedy o světonázory, o souhrny představ, názorů a životních hodnot lidí, které se týkají nejzákladnějších nejen náboženských otázek.

Jak tedy očistit názory mladé generace na islám od nepodložených stereotypů a zmanipulovaných informací, jak vést mladé lidi k samostatnému přemýšlení, k ověřování informací a k jejich kritickému hodnocení. Vždyť právě tato generace bude mít brzy stěžejní vliv na společenský vývoj. Ovšem kromě médií, která značně ovlivňují nejen mladé jedince, hrají v životech těchto mladých lidí velkou roli také jejich pedagogové, kteří dokážou vlivně působit na rozvoj a vývoj jejich myšlení. Proto se tato diplomová práce zaměřuje především na úlohu pedagogů v českých školách, která je neopominutelná v životě studentů. Každý z nás má jistě ve svých vzpomínkách alespoň jednoho učitele, který byl pro něj vzorem a se svým přístupem k výuce je nezapomenutelným dodnes.

Cílem předkládané práce je tedy především otevřít tuto tematiku diskusi, nastínit základní souvislosti této problematiky a tematiky odhalující etické aspekty. Dále pak zjistit, jak pedagogové českých škol přistupují právě k tématu islámu, zdali jej vůbec zařazují do svých vyučovacích hodin, a pokud ano, jak se k tomuto tématu staví, jakým

stylem žákům předávají informace a pohled na islám, zda se snaží určitým stylem ovlivnit názory svých studentů (ať už pozitivně či negativně) a zda je pro pedagogy samotné důležité, aby jejich studenti měli alespoň základní povědomí o islámu a muslimech.

Záměrem práce přitom není uvést a nabízet pouze jeden přístup, který by byl pro edukaci studentů jediný smysluplný, správný a pravdivý. Rozhodně by diplomová práce neměla být chápána tak, aby všichni přijali islám bez výhrad. Každý student je osobnost a s tím tato práce také počítá. Půjde tedy především o pohled ze strany pedagogů, zda má výchova a vzdělávání vliv na to, jak studenti vnímají různorodá témata předkládaná ve školách a jak se k takové edukaci studentů staví právě čeští učitelé, aby měla smysl. Práce tedy předloží především přehled o názorech a individuálních přístupech pedagogů k tématu islámu, neboť by mělo být co největšímu počtu studentů poskytnuto dostatek objektivních informací a pedagogové by je přinejmenším měli přimět uvažovat o problematice muslimského náboženství v širším kontextu.

Výzkumná šetření budou vycházet především z osobních následů u učitelů, kteří byli ochotni tuto možnost poskytnout. Doplnkově též z dotazníkového šetření, které bylo určeno především pro učitele gymnázií a středních škol. Dotazník měl polostrukturovanou podobu, kdy otevřené otázky dali učitelé možnost volně se vyjádřit, a z důvodu interpretování byly zbylé otázky uzavřené. Práce se ovšem nezakládá jen na výzkumu, neboť v rámci hospitací šlo o malý vzorek následů, tudíž slouží spíše jako zajímavý odrazový můstek při pohledu na výuku islámu.

Práce se tedy mimo jiné také věnuje etickému rozměru výuky daného tématu, dále seznamuje s mediálním obrazem islámu a s veřejnými reakcemi na tematiku vyučování tématu islámu v České republice. Kromě toho mezi vybrané metody zpracování patří především metoda deskriptivní a interpretativní. Práce se tedy snaží zachytit a popsat daný jev nebo proces výuky tématu islámu tak, aby popis co nejlépe odrážel skutečnost a byl co nejúplnější.

Diplomová práce by měla představit nejen základní informace týkající se islámu, ale především by měla poskytnout odpovědi na otázku, jak se k tomuto tématu staví při realizaci vlastní výuky v rámci občanského a společenskovedního základu pedagogové středních českých škol (především gymnázií). Práce by ráda přinesla hlubší vhled do dané problematiky a nabídla nové pohledy na problematiku tématu islámu. Práce by mohla dále sloužit jako základní inspirace pro pedagogické zvažování výuky vedoucí

k podloženým názorům a postojům mladé generace studentů bez zaujatosti, což by mohlo zároveň vést k možnému zajištění profesního růstu.

Zároveň nejde jen o samotnou tematiku výuky islámu, ale především o uvědomění si učitelova smyslu své práce. Důležité je tedy využití pedagogických schopností a možností, tudíž odpovědné promyšlení otázky etiky, identity lidství, identity národní i evropské.

Toto pedagogické poselství není otázkou jen poslední doby, ale již z dob Tomáše Garrigua Masaryka. V českém školství stále intenzivně nacházíme Masarykovy myšlenky a pedagogické přístupy. Nebyl jen prvním prezidentem samostatné československé republiky, mnohem dříve byl pedagogem. Jeho myšlenky se pozastavovaly nad tím, že škola žáky neučí soudnosti, vynalézavosti, nedochází k rozvoji jejich fantazie a často škola jen vyučuje, ale nevychovává. Požadoval, aby škola byla demokratická, taktéž praktická, aby se slučovala s běžným životem. Ve svých přednáškách hovořil i o tom, že by se člověk měl vzdělávat i sám, v čemž viděl i potřebu své doby. Škola má dle něho velký sociální význam, probíhají zde vzájemné vztahy mezi žáky i mezi žáky a učiteli. Tyto vztahy by měly být založeny na vzájemném respektu a toleranci. Žáci by měli v nejlepším případě svým učitelům důvěřovat a nepociťovat před nimi strach či neúctu. Učitelé by měli mít u svých žáků autoritu, která je přirozená, nikoliv vynucená.⁴

Právě tyto myšlenky jsou stále aktuální a dle mého názoru se dají nejlépe uplatnit jak v rámci předmětu výchovy k občanství na základních školách, tak předmětu občanského a společenskovedního základu na školách středních.

⁴MASARYK, Tomáš Garrigue, CACH, Josef, ed. *O škole a vzdělání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Z dějin pedagogiky, sv. 34. ISBN 80-04-25554-X, s. 23 – 47.

1. Teoretická část

1.1. Islám

Islám se řadí na druhé místo nejpočetnějších náboženství světa ihned po křesťanství, což je výsledkem jeho rychlého šíření a následného přijetí stovkami národů a miliony lidí nejen v Asii, ale i v Africe a částečně též v Evropě. Dokonce se předpokládá, že bude nejpočetnějším náboženstvím na světě. Ač jsou světová náboženství odlišná, spojuje je religiozita. Víra v pravdivost náboženství a v sílu této víry. Odráží se v každodenním chování jedince, které vychází z náboženského přesvědčení či zaměřenosti ke konkrétní církvi. I přesto, že například křesťanství a islám uznává odlišného Boha a jiné principy jednání, všeobecně je spojuje jediné – Bůh a víra v něho. Nelze říci, že náboženství má větší roli v životě křesťana nebo muslima, ale má velkou roli pro člověka a společnost celkově.

1.1.1. Rozdíly a shody mezi islámem a křesťanstvím

Křesťanství a islám jsou náboženství monoteistická. Muslimové vyznávají Alláha a křesťané Ježíše Krista. Tato náboženství mají své svátky, tradice a mimo jiné například své kostely či mešity. Ovšem tyto společné znaky jsou pouze těmi základními. V současné době však mohou být problémem jiné shodné okolnosti, jež dějinně souvisí s vývojem těchto náboženství a jež utvářejí jejich negativní obraz v perspektivě pohledu dnešního moderního člověka.

Za významnou okolnost můžeme považovat to, že ve jménu víry docházelo k páčání různých zločinů. Poslední dobou se můžeme setkat s názory, že všichni lidé vyznávající islám mají co dočinění se sebevražednými útoky páchanými teroristickými skupinami vyznávajícími islám, už se ale zapomíná na doby minulé, kdy docházelo ke stejným i větším hrůzám. *„Od 11. do 13. století podnikla evropská vojska několik válečných tažení, tzv. křížových výprav na Blízký východ, aby „osvobodila Svatou zemi“ od muslimů. Tyto války patří dodnes k nejkrvavějším v historii, přestože byly na obou stranách*

*vedeny ve jménu jediného pravého Boha, tisíce lidí zahynuly a křesťanští i muslimští bojovníci se v průběhu dvou staletí dopouštěli četných ukrutností.*⁵

U křesťanství tedy v minulosti docházelo ke krutým praktikám, které neprováděly skupinky extremistů, ale například křížové výpravy vyhlašoval samotný papež. Z toho vyplývá, že ani křesťané nebyli vždy mírumilovní.

Mezi nejdůležitější rozdíly patří mimo jiné počátky obou náboženství. Texty Koránu diktoval Muhammad u zrodu islámu a neexistuje zde žádný jiný rovnocenný autor, či přesněji prostředník poselství, a tak muslimové byli v samém začátku jednotní. Tuto prvotní jednotu odráží skutečnost, že dodnes je platná pouze jedna forma Koránu v původním jazyce. Oproti Koránu je Nový Zákon napsán více autory. Odlišně tomu bylo právě u křesťanství. Stoupenci Ježíše netvořili jednotnou církev a v čele nestál žádný papež. Pokus o jednotu všech křesťanů započal až roku 325 n. l. Nikajským koncilem. Byl ekumenický, neboť se shromáždili všichni biskupové křesťanské církve. Během tohoto koncilu se mělo sjednotit učení víry, přičemž nedošlo ke konečné shodě, neboť stále neexistoval společný pohled na postavu Ježíše Krista. V Novém Zákoně lze najít například rozdíly v evangeliích, ve kterých se neshodují místa, kde byl na nebe vzat Ježíš. I z tohoto důvodu se křesťanství rozčlenilo do více církví.⁶

Křesťané a muslimové mají na jedné straně mnoho společného, na straně druhé mnoho odlišného. Otázkou zůstává, do jaké míry je zdravé bezhlavě poslouchat své duchovní vůdce, kteří mohou využít svůj vliv nad svými spoluvěřícími. Dle mého názoru je velmi důležité mít svůj vlastní náhled na své náboženství bez vnější manipulace a uvědomit si, že nežijeme v dobách, kdy tato náboženství vznikala, ale v době moderní, kdy má víra zvláště duchovní charakter.

Přirozenou součástí člověka je již po staletí určitá filosofie lidského života, ve které jedinci hledají odpovědi na otázky týkající se jejich života obecně, jak lze pochopit lidskou existenci, a zároveň význam smrti. A právě k hledání těchto odpovědí nám pomáhali a stále pomáhají budou různá náboženství. Jednoduše řečeno, lidé hledali Boha, aby pochopili podstatu lidství.

⁵GIDDENS, Anthony: Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4, s. 413.

⁶GIDDENS, Anthony: Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4, s. 418.

1.1.2. Osvícenství

Je žádoucí věnovat se také vztahu Evropy k islámu již od dob osvícenství, nejen aktuální přítomnosti. Je nutné odklonit se od často stereotypních vizí, které se šíří napříč mediálním světem. Je třeba přijmout skutečnost, že existuje určitý hlavní rozdíl mezi evropským a blízkovýchodním způsobem života, který může být možným důvodem vzájemného neporozumění. Islám nikdy neprošel osvícenstvím. Právě ono vedlo k převratu ve vývoji evropského myšlení. Právě proti religiozitě staví nové možnosti člověka jako například racionalismus, logiku či lidství.⁷ V osvícenství byly položeny základy mj. dnešním principům občanské svobody a rovnosti, pokroku, lidských práv a demokracie. Osvícenci pak požadovali růst vzdělanosti ve všech oborech a snažili se uplatňovat do té doby neznámé duchovní, etické a estetické principy ve formě svobodného myšlení a jednání. Právě tento dějinný moment u islámského náboženství chybí. Osvícenství vyloučilo církve z politického rozhodování a z ovlivňování každodenního života v Evropě. Do popředí společenského života se stále více dostával rozum, věda a lidská práva. Nastala svoboda myšlení v západní společnosti a oddělení světského zákonodárství od náboženských příkazů, což je pro muslimský svět nepřijatelné, neboť neprošel právě osvícenstvím.⁸

Je tedy islám slučitelný s demokracií? Demokracie poskytuje lidem svobodu a do určité míry vyžaduje interní osvobození se od náboženských dogmat. Tedy přesně to, co křesťanství prodělalo před několika stoletími v rámci osvícenství. Otevřenou otázkou zůstává, zda tentýž proces dokáže i islám.

Mohu zde nastínit základní možnosti existence podle Jana Patočky, který tuto existenci rozděluje do tří základních pohybů jakožto určité možnosti. Tyto možnosti musí být pro existenci vždy nějak otevřeny, navzájem se ovlivňují, přičemž nemusí být v každém okamžiku uskutečňovány stejně. Žádnou ze svých podstatných možností nemůže totiž existence jednoduše nebýt, neboť pak by nebyla existencí. A žádnou z nich

⁷DÜLMEN, Richard van. *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století)*. Přeložil Pavel HÍML. Praha: Argo, 2006. Každodenní život. ISBN 80-7203-813-3, s. 146.

⁸BOLOM, Sixtus. *Svoboda svědomí: superintendent Michael Blažek a protestantská společnost pozdního osvícenství*. Praha: Historický ústav, 2016. ISBN 978-80-7286-286-3, s. 78.

nemůže přestat být - neboť existenciální možnost nemůže být nikdy nahrazena prostou aktualitou.⁹

První z trojice základních pohybů existence se nazývá pohybem zakotvení či akceptace. Jeho smyslem je osvojit si skutečnou situaci – to, že a *jak* jsme vždy již postaveni do světa. Druhým pohybem je pohyb obrany, který navazuje na první pohyb. Rozměrem druhého pohybu je přítomnost, co je odemčeno jako přítomné – s věcmi. Lidský život jako spoluurčený konečnou tělesností, ohrožený a proto potřebný, je k věcem vztažen jako k tomu, co potřebuje, co mu chybí a co proto musí obstarávat.¹⁰ Třetím z Patočkových pohybů je pohyb pravdy. Dimenzí tohoto pohybu je budoucnost. Jeho smyslem je včlenit do existence to, co nevidíme či nechceme vidět ve dvou předchozích pohybech, její konečnost. Jde o odpoutání od těch jednotlivých věcí, které předtím plně zaměstnávaly naši pozornost. Ve třetím pohybu tak nad námi už nevládne dané; je „pokusem o otřesení vlády země v nás.“¹¹ Hledání pravdy v sobě samém probíhalo napříč staletími právě skrze jednotlivá náboženství.

1.1.3. Vznik islámu

Doba, která existovala před vznikem islámu, se z pohledu muslimů nazývala dobou nevědomosti. Lidé na Arabském poloostrově žili v různých kmenových společenstvích a chyběl jim centralizovaný státní útvar. Islám prokazatelně vznikl v období postupujícího rozkladu sociálních vztahů, proto se od samého začátku projevoval nejen jako věrouka, ale i jako výzva k politickému sjednocení, které Muhammad za svého života dokázal v největším měřítku. Tuto spojitost Jediného Boha s ideou jednoty arabského společenství je třeba mít při posuzování islámu vždy na paměti. Lidé hledali obecné platnosti vědění a postupem času se islám realizoval v jejich životě formou prorocství, což znamenalo přístup pro všechny k tomuto náboženství. Tato realizace je dovršena osobností Muhammada, posledního proroka, která znamenala jistotou pro všechny lidské bytosti

⁹PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. 3., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2007. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-275-2, s. 169.

¹⁰Tamtéž, s. 177.

¹¹PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. 3., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2007. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-275-2, s. 183.

a pro všechny časy.¹² Obecně platí, že počátek islámu se počítá od zjevení Koránu, který nahradil všechny předešlé zákony a odhalení, a mohl tak vzniknout harmonický vzorec kultury společný pro všechny. V odborné literatuře se vznik islámu datuje od roku 622 s působením arabského proroka Muhammada, který se svými stoupenci přesídlil z Mekky do Mediny v rámci klíčové události pro islám zvané hidžra. Právě tyto údaje bývají předkládány jako základní informace žákům a studentům ve školách.

1.1.4. Základní náboženské texty

Nejpodstatnějším náboženským textem islámu je Korán. Muslimové věří, že jde o verše, které diktoval Muhammadovi anděl Gabriel jako zprávy přímo od Boha Alláha. Pro některé odnože islámu žádný jiný text jako závazný neexistuje. Především Sunité však považují za druhý zavazující hlavní zdroj islámské právní vědy navíc sunnu, což je sbírka výroků proroka Muhammada a texty o jeho životě, v nichž má kořeny mnoho muslimských tradic.

1.1.4.1. Korán

Korán je základní zdroj vyznání, které je pro muslimy podobně důležité, jako například pro křesťany Bible či pro hinduisty védy. Korán se však v porovnání s Biblí liší. V jednotlivých súrách Koránu často chybí historický kontext, na rozdíl od Bible je Korán existující od věčnosti a nebyl od nikoho a ničeho stvořený, jeho existence je věčná. Učení islámu tedy chápe Korán jako přímé slovo Boží, které bylo zjeveno Muhammadovi v jeho přesném znění. Korán tedy obsahuje pouze události v Muhammadově životě a především zjevení, řeč Alláha. Z arabského al-ku'rán-to je to něco, co má být recitováno nebo hlasitě přednášeno. Sesílání veršů od Alláha trvalo dohromady 23 let. Do podoby, v jaké Korán známe dnes, byl sestaven až po Muhammadově smrti. Korán byl nejprve uchováván v paměti proroka a muslimů. Poté však vyvstala potřeba vše písemně sepsat, aby nenastalo přílišné zkreslení výroků Alláha předávaných pouze ústní tradicí. Lze však předpokládat, že nebyla slova Muhammadova zapisována až po jeho smrti, ale ještě před

¹²HAERI, Fadhlalla. *Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-212-1, s. 17.

jeho odchodem z Mekky. Jeho text představuje pro muslimy Boží slovo, zjevené lidstvu prostřednictvím Muhammada.

Korán se dělí na 114 súr (kapitol), jednotlivé súry se dělí na áje (verše). Súry jsou, s výjimkou první zvané al-Fátiha (Otvíratelka), seřazeny podle své délky. Nejdelší súra má 286 ájí. 113 súr začíná větou „Bismi ‘lláhi ‘r-e‘rahmáni ‘r-rahím (Ve jménu Boha milosrdného, slitovného), pouze devátá súra (Pokání) tak nezačíná.

Korán je souborem poetických líčení, hymnů, právnických textů a mravních předpisů. Podle islámských učenců existují čtyři hlavní okruhy svaté knihy: věci víry, předepsané kultovní věci, morálka člověka a vztahy mezi lidmi. Text Koránu nemůže být zpochybněn, protože pochází přímo od Alláha, avšak způsob, jakým je psán, umožňuje různé způsoby jeho čtení. Je psán kaligrafickým písmem a musí být v arabštině přednášen melodicky, spíše tedy až zpíván. Jazyk Koránu je považován za dokonalý a určil tak závaznou normu pro spisovnou arabštinu. Mnoho islámských právních škol je proti překladu Koránu do cizích jazyků, neboť jeho znění je jen jedno pravé a platné, v arabštině. Přesto se překládá, aby Koránu mohli porozumět lidé z celého světa, i když v mnoha překladech je v úvodu obsaženo, že se nejedná o plnohodnotný text, pouze o přetlumočení slovních významů.

Korán bere ohled na judaismus a křesťanství, odkazuje na Tóru a evangelia, přebírá vyprávění o stvoření světa, uznává Abraháma i Mojžíše, zmiňuje také Ježíše a jeho matku Marii. Bible je však brána jako literární text, jako historický dokument, na rozdíl od Koránu, který je slovem Božím, jež se snaží o zprostředkování Alláhových myšlenek komunikací přes proroky.

Je hlavním zdrojem náboženského muslimského zákonu zvaného Šarí‘a, který řídí všechny stránky života jedince ve společnosti. Doplnují jej hadísy, rovněž zdroj šarí‘i, jsou to Bohem inspirovaná vyprávění, výroky, nauky, náboženská praxe, jež se však připisují proroku Mohammadovi. Během jeho života byly předány ústně jeho společníky, přímými svědky a pak dalšími a dalšími posluchači, než došlo k jejich písemnému zaznamenání.¹³

¹³KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5, s. 49.

1.1.4.2. Sunna

Název sunna označuje obecně způsob, obvyklý zvyk a zásady chování, kterými se má tradiční muslim řídit, a tvoří tak další, druhý nejdůležitější, pramen islámského práva. Je to široký soubor naučení a norem, který bývá řazen často po bok Koránu jakožto ustálená a osvědčená tradice, ba přímo vzor daný Prorokem. „Jako je Bůh spojen se svojí obcí svou Knihou, Prorok svoji sunnou.“¹⁴ Korán je samozřejmě nad sunnou nadřazený, sunna ho ovšem může doplňovat, vysvětlovat nebo stvrzovat. V sunně jsou obsaženy již zmíněné výroky a popisy činů Mohammeda, podle kterých se vyznavači islámu mají závazně řídit. Upřesňuje a ulehčuje muslimům pochopit některé složitější pasáže z Koránu nebo je dokonce blíže a detailněji popisuje. Například v sunně najde muslim praktický popis toho, jak se mají vykonávat denní modlitby nebo jak se postit, což Korán popisuje zcela obecně.

Muhammad měl během svého života u obyvatel tu největší autoritu, neboť právě on byl v přímém spojení s Bohem. Po jeho smrti se však toto spojení navždy přerušilo a pro pokračování islámských myšlenek bylo zapotřebí hledat jiný způsob, jak zjišťovat a uchovávat Boží vůli. A tak se začaly shromažďovat veškeré informace o Muhammedových výrocích či postojích, které dohromady tvoří sunnu. Tyto sepsané zprávy se nazývají hadíthy, což znamená novinu nebo vyprávění. Zprvu se šířily pouze ústně, postupem času začaly být sepsovány.¹⁵

Texty sunny jsou závažné jak pro sunnity, tak pro šíity. Rozdíl je pouze v tom, které z tradic pokládají za pravé a které ne. Mnohé z nich však vycházejí z obou větví. Další rozdíl je pouze v označení již zvaného hadíth, kdy šíitští muslimové používají označení riwája. Význam je však stejný – vyprávění.¹⁶ Dodnes je sunna brána jako doplněk Koránu. V rámci použití sunny ve výuce může být použita právě jako užitečný doplňující materiál (týkající se astronomie, aritmetiky či lékařství), pokud studenti zcela nepochopí význam, který vykládá Korán, neboť pro ně může být jeho četba někdy až příliš složitá. Sunna tedy může kdykoliv Korán doplnit, prakticky a jednoduše dovysvětlit. V rámci pojmů sunnitě a šíitě by studenti měli znát základní rozdíly mezi nimi, pochopit jejich základ a dokázat

¹⁴KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

¹⁵KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

¹⁶PELIKÁN, Petr. *Sunna: pramen islámského práva*. Praha: Vodnář, 1997. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 80-85889-13-7.

vysvětlit jejich náboženské vyznání, neboť tato označení jsou obecně známá a studenti se s nimi mohou setkat kdykoliv i mimo školu.

Muslimové se tradičně dělí na sunnity a šíity. Asi 90 % muslimů jsou sunnitě uznávající za Muhammadova pokračovatele Abú Bakra a po něm další tři chalífy. Oproti nim šíité uznávají za pokračovatele Muhammadova zetě Alího, který byl prvním imámem. Imám znamená pro šíity vyvolený vůdce Bohem. Šíité mají své zastoupení především v Íránu, Iráku, Jemenu či Libanonu.¹⁷

1.1.5. Základní pojmy týkající se islámu

Alláh je nejvyšší bytost islámu, tedy Bůh. Islám je monoteistické náboženství, skutečným a jediným Bohem pro věřící islámu je právě Alláh. Muslimové chápou Alláha jako všemocného vládce světa, jako toho, který určuje, kdo bude vzhledem k jeho dobrému spravedlivému životu poslán do nebe či kdo bude za hříšné skutky poslán do pekla. Monoteistický princip a princip posledního soudu jsou také rozhodující pro křesťanství, jež na rozdíl od islámu nechápe Ježíše jen jako proroka, ale nalézá v něm spasitele lidstva a Božího syna. Taktéž myšlenka trojjedinosti Boží je islámu pochopitelně cizí.

Hadždž je označení pro pouť do arabské Mekky, která patří k nejposvátnějším místům pro muslimy. Tuto pouť musí každý muslim, pokud mu to hmotné prostředky a zdraví dovolí, vykonat alespoň jednou za život. Při nemoci nebo tělesné vadě za sebe může muslim vyslat zástupce. Tato cesta je typická předepsanou trasou trvající několik dní.

Mešita je místo v podobě budovy, která slouží muslimům k uctívání Alláha. Mešita je mnohdy centrem děním dané oblasti či městské čtvrti.¹⁸ I v České republice existují mešity a modlitebny, především ve větších městech.

Muslim je člověk odevzdávající se či podřizující se Bohu prostřednictvím islámu. Muslim je osoba věřící v Alláha, nepoužívá násilnou cestu k tomu, aby byl islám nejrozšířenějším náboženstvím světa.

¹⁷PARTRIDGE, Christopher H., ed. *Lexikon světových náboženství*. Praha: Sloart, c2006. ISBN 80-7209-796-2, s. 263.

¹⁸KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

Salát je označení pro povinné denní modlitby každého muslima, které se vykonávají směrem k Mekce a forma jejich konání je přesně předepsána.

Súra je jedna kapitola Koránu, přičemž dohromady jich existuje 114. Jsou řazeny od nejdelší po nejkratší a dále se dělí na jednotlivé verše, podobně jako knihy v Bibli. V rámci výuky je možno dát studentům za úkol přečíst si jednu nebo více jednotlivých súr s cílem lepšího pochopení islámu a bližšího poznání podoby Koránu.

Šarí'a představuje náboženské právo ztělesňující souhrn božského řádu přikázaného lidstvu, neproměnný morální zákon. Islámští učenci označují své náboženství za jednotu dogmatu, práva a kultury. Obsahuje celou oblast vztahů člověka k Bohu i druhým lidem a prostupuje tak ve skutečnosti celý způsob života. Je to cesta islámu založená a dodržovaná jen podle Koránu a sunny.

„Věřící muži a věřící ženy jsou si vzájemně přáteli a přikazují vhodné a zakazují zavrženíhodné, dodržují modlitbu, dávají almužnu a jsou poslušni vůči Bohu a Jeho poslu. Nad těmi se Bůh slituje, neboť Bůh mocný je i moudrý.“¹⁹

¹⁹ *Korán*. Přeložil Ivan HRBEK. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0246-4. Korán 9:71.

1.2. Vnímání islámu v západní a střední Evropě

Dnes se může všeobecně říci, že dějiny křesťansko – muslimského střetávání neznamenaly jen početné střety na válečném poli, ale zároveň byly velkým přínosem k formování a vzájemného obohacování těchto dvou velkých světových civilizací. Ovšem dnešní vnímání islámu na Západě není jen elementárním důsledkem těchto po staletí trvajících duchovních interakcí, ale mnohem více výsledkem nepřetržitého působení soudobých médií. Islám se tak v posledních letech stává předmětem rozlišných polemik, při nichž jde především o prezentaci postojů jejich hlavních představitelů. Zde vyvstává otázka, do jaké míry může být mladá generace ovlivněna právě těmito médii, která mají na lidi ve společnosti tak velký vliv a mohou si dovolit udávat směr názorů jejich recipientů.

Nejen Amerika a Evropa se navzájem ovlivňují, ve skutečnosti i islámské země zároveň s celým světem se ovlivňují. Vliv západu a jeho kultury výrazně měnil průběh celého muslimského světa i jiných zemí. Nyní v období globalizace na sebe kultury vzájemně působí ještě intenzivněji. Ačkoliv se křesťanské a muslimské náboženství vzájemně ovlivňují, v dnešní době je pozornost západní společnosti upřena zejména na islám v podobě neradostných projevů toho, co mnozí nazývají islamismem či islámským fundamentalismem a jiní dokonce bez nadsázky přímo islámským extremismem ba rovnou terorismem.

Již zmíněný obrovský počet typů sdělovacích prostředků nás takřka denně zaplavuje a mnohdy i nekontrolovaně ovlivňuje negativními projevy a důsledky chování a vystupování stoupenců těchto směrů. I přesto, že již historie vztahů mezi křesťanským Západem a islámským Východem je plná nepochopení či úmyslného zkreslování pravd v očích protějšího náboženství, měla by se tato netolerance vůči odlišným vyznáním omezit. Takovéto omezení je ovšem složité, neboť představy velkého počtu lidí na Západě se souvisle odvíjí od toho, v jakých souvislostech jsou o islámu informováni. Zmíněné souvislosti ale nejsou právě lichotivé. Může se tedy polemizovat o tom, jak moc tyto negativní informace z médií a jejich souvislosti dokážou působit na mladé recipienty a jak moc dokážou sami odhadnout, v čem spočívá pravý základ islámského náboženství a jaká je hranice začínajícího terorismu, neboť právě takovou hranici by především následníci budoucí společnosti měli dokázat bez předsudků a nadbytečných antagonismů odlišit

a měli by znát podstatné rozdíly. Zároveň je ošidné mít svůj vlastní názor neovlivněný médii a bez znalosti historických kořenů islámu. Zde se objevuje zásadní důvod, proč téma islámu do výuky zařazovat, neboť najednou by studenti měli možnost ponořit se do základních a především pravdivých pramenů týkajících se základů islámu a lépe tak pochopit jeho původ a význam v tom pravém slova smyslu.

Vztahy mezi Evropou a islámem jsou otázkou závažnou. Jedná se totiž o téma, které má v současnosti také dimenzi politickou a především ideologickou. Muslimové ale nechtějí, a snad ani díky své podstatě víry nemohou, západní styl života zcela převzít. Jejich postoj k západní společnosti lze označit jako ambivalentní. Stejně jako západní Evropané přemýšlejí nad klady a zápory islámské kultury, tak i muslimové zvažují klady a zápory západní společnosti, respektive představy, které o ní mají. Proti sobě tu stojí obdiv i averze, pocit pokoření a neuznání zároveň s pocitem morální převahy. Právě jejich víra jim dává pocit morální převahy z důvodu evropské četné bezbožnosti, typického materialismu, promiskuity, drog, homosexuality či častého rozpadu rodin. Na druhou stranu muslimové vidí klady v evropském stylu života například ve vyspělé moderní technice, která jim může dopomáhat k šíření jejich víry. Obecně někdy platí představa Evropanů, že muslimové v sobě nosí hlubokou zášť vůči Západu, někdy se také vyskytuje pojem *westernofobie* jako protiklad k *islamofobii*, nelze však s tímto tvrzením bezpodmínečně souhlasit, neboť má jen velice úzkou a omezenou platnost. Proto by se mělo o postoji muslimů k Západu mluvit jako o ambivalentním.²⁰

Co se týče vztahu Západu k islámu, není zcela jednoznačný a jednotný. Zde se vyskytuje jakýsi rub a líc věci, protože na jedné straně zde stojí skupina lidí, která si pevně hájí svou kulturu a z ní vyplývající křesťanské hodnoty a tradice, na straně druhé se vyskytuje skupina lidí, která je otevřená světu, podporuje mísení kultur a je otevřená novým znalostem a zkušenostem. Všeobecně se však může zdát, že se Západ chápe nadřazeně k ostatním kulturám, což může být přičítáno vyvinutým technologiím a své ekonomické vyspělosti, která je pro něj typická. Na základě tohoto vlivu, kterého si je Západ vědom, má pocit, že pouze západní hodnoty a tradice jsou ty základní, správné a univerzální pro všechny. Myslí si, že zbytek světa by se mu měl alespoň trochu přiblížit nebo se o to pokusit. Západ také vnímá neoddělitelnost tohoto náboženství od politického života zcela negativně, na rozdíl od islámu, který tuto skutečnost vnímá

²⁰KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

pozitivně. Právě někdy převládající pocit nadřazenosti západní společnosti nad zbytkem světa může vést, především v momentě, kdy se ukáže, že tomu tak není, ke zbytečným konfliktům a napětí.²¹ Historii vztahů mezi západním světem a tím východním již změnit nelze, jde ovšem budoucnost těchto vztahů minimálně ovlivnit, když ne zcela změnit. Záleží jen na lidech, kteří tento svět obývají, jak se bude vyvíjet situace mezi těmito dvěma odlišnými světy. "Islám bude tím, co z něho udělají muslimové, prohlásil Egyptán Fu'ád Zakaríjád. Ale také Evropa se stane tím, co z ní udělají Evropané. Evropou, v níž bude den co den narůstat počet těch, kteří žijí podle zákona Prorokova."²² Tento úryvek nám nepodává žádnou konkrétní prognózu do budoucnosti, naopak tvoří obecný apel a velký otazník, nad kterým je třeba se pozastavit a popřemýšlet nad vztahem mezi křesťanstvím a islámem.

1.2.1. Evropa a vývoj islámu

O islámu v Evropě se může mluvit v rámci dvou hlavních vln, přičemž druhá vlna trvá dodnes. První vlna, během které islám do Evropy vnikl ve větším měřítku, byla v důsledku tatarsko – osmanské expanze typická pro 14. - 17. století. Druhá vlna souvisí s intenzivní migrací z 20. století, ve které se odráží moderní doba společnosti. Tato vlna trvá stále, neboť se příchod muslimů do Evropy neomezil, naopak se v posledních letech výrazně zvýšil. Evropa se tak s novým přívalem muslimů musí určitým způsobem vyrovnat, protože se nejedná o zanedbatelné množství a Evropu tak může silně ovlivnit. Aby nenastaly různorodé konflikty mezi těmito dvěma největšími světovými náboženstvími, je třeba nalézt takové fungující formy soužití, které nebudou vyvolávat sociální problémy či neshody. Jako příkladem nefungující formy soužití bylo naprosté odloučení od veřejnosti přistěhovalců v ghettech, a tak se v současnosti Evropa rozhodla pro jinou cestu jak vycházet s imigranty, která má však své přívržence i odpůrce, neboť je to cesta s mnoha otázkami a otazníky týkající se budoucnosti. Zde je třeba si uvědomit, že každý stát má na

²¹BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.

²²CARDINI, Franco. *Evropa a islám*. Praha: Lidové noviny, 2004. Utváření Evropy. ISBN 80-7106-640-0, s. 37.

otázku imigrace jiné podmínky a v základě problému i jiný názor, proto není jednoduché pohlížet na islám v evropském kontextu.²³

1.2.2. Islám v České republice

Islám v České republice patří k menšinovým náboženstvím, protože vzhledem ke své geografické poloze se české země již v historii otevřeně nesetkávaly s islámským náboženstvím. Prvním větším mezníkem kontaktu českých zemí byl v roce 1878 v boji s Turky o Hercegovinu, právě po jejím připojení k Rakousku – Uhersku začali do českých krajů přicházet muslimové, protože právě naše země patřily k nejvyspělejší částem říše. Co se týče spojení muslimů dle náboženské příslušnosti, byla v Praze roku 1934 založena Muslimská náboženská obec pro Československo s ústředím v Praze, ve které se vyskytovalo zhruba 700 členů, mezi které patřil například i český přední islamolog Ivan Hrbek. Ovšem poté nastal čas války a následný nástup socialismu, který tomuto náboženství obecně nepřál k rozkvětu, a proto se v obci nedělo nic významného.²⁴ Po uklidnění poměrů po Sametové revoluci se v České republice obecně počet cizinců začal zvyšovat a v rámci muslimské menšiny se její populace začala zcela věkově rozšiřovat. Muslimové se začali výrazně seskupovat a začaly vznikat různorodé organizace věnující se islámu. Muslimská komunita je rozmanitá, tudíž takových organizací existuje v dnešní době velký počet.

Muslimové se v České republice pravidelně snaží o uznání své církve státem. V roce 2004 došlo ke splnění podmínek ze strany Ústředí muslimských obcí pro registraci prvního stupně podle zákona o církvích a náboženských společnostech. V dalších krocích však tato obec nesplnila podmínky druhého stupně spočívající ve vydávání výročních zpráv po dobu deseti let. Muslimské společenství může být uznáno jako náboženská společnost nejdříve v roce 2021, přičemž by muslimové museli přednést deset tisíc podpisů členů tohoto muslimského společenství, což se však zatím zdá jako nereálné.²⁵

²³BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.

²⁴BEČKA, Jiří a Miloš MENDEL. *Islám a české země*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-034-8.

²⁵Uznání islámu Českým státem nehrozí dříve jak v roce 2021. *IDNES* [online]. Praha: iDNES, 2015 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <http://lukasIhotan.blog.idnes.cz/c/344360/Uznani-islam-u-Ceskym-statem-nehrozi-drive-jak-v-roce-2021.html>.

To, že v České republice není doposud registrovaná žádná muslimská organizace jako registrovaná církev nebo náboženská společnost, znamená, že žádná muslimská organizace nemá ze zákona povoleno například uzavírat během obřadu církevní sňatky, nemůže zřizovat církevní školy či nemůže vyučovat islám jako náboženství na státních školách. Zde samozřejmě jasně vyplývá rozdíl mezi - vyučovat islám jako náboženství a vyučovat téma islámu na českých školách, samozřejmě se v tom rozdíl vyskytuje. Téma islámu je zde myšleno zcela okrajově s cílem, aby čeští studenti pochopili pravý význam islámu a nezískávali tak ihned bez hlubších znalostí o tomto náboženství zbytečně negativní smýšlení skrze kupříkladu mediální cestou.

1.2.2.1. Muslimská populace u nás

V České republice tvoří obyvatelstvo většinu české populace, menšinu zde tvoří zanedbatelné procento cizinců z celkového složení obyvatelstva. Cizinci se k nám stěhují z důvodu lepší životní úrovně a stabilní politické situace, proto lze v budoucnu očekávat zvyšování počtu těchto cizinců. Konkrétně počet muslimů není v České republice zcela přesně znám, neboť ve statistikách České republiky je islám často zahrnut ve skupině jiných náboženství, a tak je velmi složité uvést přesný počet žijících muslimů u nás. Ani čeští muslimové si žádné statistiky nevedou. K dohledání jsou tabulky, které uvádějí počet muslimů kolem deseti tisíc, jiné naopak uvádějí počet okolo padesáti tisíc muslimů a muslimek. Musíme sem také započítat i malé množství konvertitů, kdy jde nejčastěji o ženy, které se provdaly za muslima. Největší část imigrantských obyvatel patří k zemím Iráku, Jemenu, Sýrie, Egypta i Afghánistánu.²⁶ Co se týče českých mešit, navštěvuje je pravidelně asi šest set věřících. Při sčítání lidu v České republice roku 2011 se k islámu přihlásilo bezmála tři tisíce věřících.²⁷ S největší jistotou by se mělo do budoucna počítat s výrazným zvýšením počtu muslimských studentů, kteří mají věřící rodiče a uznávají islám. Již dnes jsou lavice zaplněny velkým počtem cizinců, avšak islámské náboženství je zcela specifické, proto by české školství na tuto možnost nemělo zapomínat.

²⁶Muslimové v Česku: soužití i svět sám pro sebe. *Www.ihned.cz* [online]. Praha: Hospodářské noviny, 2015 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: http://ihned.cz/3-21699210-typick%FD+muslim-000000_d-bc.

²⁷Obyvatelstvo podle náboženské víry a pohlaví podle výsledků sčítání lidu v letech 1921, 1930, 1950, 1991, 2001 a 2011. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32846217/130055160118.pdf/a204f503-a62a-45a8-b517-fc564f8fc9c2?version=1.0>.

1.2.3. Pohled české společnosti na islám

České obyvatelstvo pohlíží na islám s odrazem současných událostí. Česká společnost se řadí mezi ty státy, jež jsou poměrně etnicky homogenními státy a v historii se neseťkaly s větším příchodem muslimů přes české hranice, srovnatelný s poslední dobou. Právě i z důvodu minimálních zkušeností s muslimskou kulturou je české obyvatelstvo značně nepřístupné k neznámým prvkům, a tak je logicky často zmocňuje strach, co by se stalo, kdyby mezi námi žil větší počet muslimů a jaké následky by s sebou takový krok nesl. A právě tento sklon má často česká společnost ve svém většinovém mínění o muslimech.

V dnešní době nás obklopuje nespočetné množství informací plné kritiky vůči islámu, proto je česká společnost vědomě i nevědomě ovlivňována z médií, filmové produkce, ne odborné literatury, či z postojů ideologicky vyhraněných organizací a jejich přívrženců. Tak je dnešní společnost charakteristická přesvědčením plným nedůvěry, strachu, negativními předsudky a polopravdy o životě muslimů nejen v Čechách, ale i po celém světě. Také je mínění české společnosti velice typické tím, že je neznalé celé problematiky, a tak vznikají zbytečné předsudky a obavy, které se rychlostí blesku šíří mezi všechny obyvatele. Pak je velmi těžké zajistit, aby české obyvatelstvo neovlád jen negativní názor na muslimskou populaci.

1.2.3.1. Faktory ovlivňující názor české populace

Vyvstává zde otázka, jaké faktory ovlivňují specifickou povahu českého veřejného mínění o muslimech, z něhož je znát nevědomost mnoha lidí. Nemůže se přikládat důvod problému jen médiím, proto by se mělo začít uvažovat již od základu vzniku problému. Největší vliv mají významně nejbližší okolo každého z nás. Avšak samotné kulturní odlišnosti mezi křesťanskou a muslimskou populací jsou při střetu plné předsudků, nedorozumění a napětí.²⁸ Obě náboženství mají jiný komunikační styl a nerozumí si navzájem, neboť si každé ponechává vlastní vzorce chování a navzájem si o sobě myslí, že se jedno nepodřídilo tomu druhému, a tak vznikají problémy. Komunikační proces tedy

²⁸ HRAHÁKOVÁ, Ludka. *Filosofická skepse. Pochybnost a problém kulturního relativismu*. Liberec: Scholé filosofie, 2003, s. 129.

není jednoduchý, protože nemáme všichni stejnou historii, kulturu, tradice a zkušenosti, které by nás spojovaly. Tak mají obě strany problému jiné představy a přání, jiná očekávání a jiné názory na stejnou věc. Pokud v komunikaci nejsou shodné hodnoty a obsahuje odlišné vnímání a předpojatost, dochází pak velmi snadno k nepochopení a odsuzování. Přesně odlišné hodnoty má právě křesťanství a islám. Je vůbec možné se nějaké hodnoty vzdát a přijmout jinou? Může se jedinec vzdát původní hodnoty a přijmout ji jako zcela pro něj cizí a nebát se neznámého?

Dalším faktorem ovlivňující názor českého mínění jsou bezesporu předsudky ovládající nejednoho z nás. Právě tyto předsudky nám nedovolují získávat zdravým rozumem kvalitní informace a objektivní příklady, které nenaruší ten pravý základ islámu. Pokud však má jedinec subjektivní informace v základu neúplné či nepravdivé, ba dokonce zkreslené nebo nějaké informace čerpá z nedůvěrného zdroje, je celý komunikační proces ohrožen a tato dvě náboženství nemají šanci žít vedle sebe bez nesnází. Možná zde i hraje velkou roli tendence hodnotit svou zemi, v níž žijeme, lépe než ostatní, neb z našeho pohledu je morálnější, smysluplnější a její názory jsou obecně platné a jediné správné. Konkrétněji řečeno, určitou roli zde hraje právě takzvaný etnocentrismus.²⁹

Zajímavé je, že tento jev nelze dle názorů sociologů z lidské psychiky postupně zcela nebo alespoň částečně vyřadit, nebylo by to pravděpodobně ani užitečné, protože právě etnocentrismus je podmínkou pro socializaci a akulturaci, napomáhá jedince identifikovat se skupinou a v neposlední řadě napomáhá ke stabilní soudržnosti společenství. Takové společenství je typické svým měřítkem pro své hodnoty, tradice a myšlenky, které posuzuje jiné společenství jako odchylku od optimálního stavu a jen jejich ideje jsou ty společnosti vyhovující.³⁰ Již v historii docházelo k soupeření mezi křesťanskou a muslimskou kulturou v podobě domněnek, že právě ona je tou kultivovanější a snažila se osvojit a zcivilizovat území té druhé.

Muslimové si mohli až do konce 17. století myslet, že jejich víra a styl života jsou právem nadřazeny ostatním kulturám, jelikož jsou vojensky nejsilnější a jejich síla spočívá v hodnotě základu jejich náboženství. Jejich nepřítelem však byla podoba námořní přesily

²⁹ HRAHÁKOVÁ, Lud'ka. *Filosofická skepse. Pochybnost a problém kulturního relativismu*. Liberec : Scholé filosofie, 2003, s. 132.

³⁰ BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0, s. 89.

Evropanů a na začátku 20. století se mohlo zdát, že je islám definitivně poražen.³¹ V téže době se vyskytla nová, avšak celkem katastrofická teorie, že vývoj dějin se nemůže do budoucna obejít bez konfliktů mezi kulturami, doprovodných střetů a bez migrace, bez nichž by nenastal civilizační pokrok.³²

V současné době se můžeme setkávat se specifickým případem etnocentrismu – evropocentristem spočívající v přesvědčení, že Evropa byla, je a bude centrem světové kultury, myšlení a zájmů. Proto se vyznačuje nadřazováním evropsko – americké kultury všem ostatním, odlišným kulturám s odůvodněním, že její kulturní projevy jsou ty optimální a žádoucí a snaží se jim vnucovat její kulturní hodnoty, zvyky, představy, víru a pojetí lidských práv, které jsou typické právě pro evropské normy stylu života.³³

Problematika vyplývající z tohoto jádra je nejzřetelnější v dnešní době ve vztahu západního světa s islámským, kdy Západ³⁴ hodnotí vlastní formu života jako tu morálnější a aspiruje na prosazení vlastní hodnoty demokracie a liberalismu jako hodnoty univerzální, přičemž zde vyzdvihuje svou ekonomickou převahu a může tak u jiných kultur vzbuzovat negativní odezvy. Nemělo by se na tento problém pohlížet, zvláště do budoucna, s nepochopením a klidným mlčením. Měl by se brát ohled na skutečnost, že každá kultura má své vlastní představy o hodnotách, právech či spravedlnosti.

Západní kultura by si měla uvědomit, že nemá univerzální patent na spravedlnost. Měla by se zbavit prvků egocentrismu, univerzalizmu a extrémního kulturního relativismu, které spějí k rozdělování celého lidstva na tábory, jejichž rozdíly jsou nepřeklenutelné. Tyto skupiny jsou poté plné vzájemné nedůvěřivosti a pocitů nadřazenosti jedné skupiny nad druhou, které se velice snadno přenášejí na vztahy mezi muslimskými komunitami a českou populací, přičemž se snaží alespoň o nějaké klidné soužití mezi sebou. Mělo by se brát na vědomí, že například lidská práva jsou univerzální pro všechny, která by se měla prosazovat po celém světě bez ohledu na to, zda je někdo velký nebo malý, bílý nebo

³¹MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus: dilema náboženství a politiky*. Praha: Academia, 2010. Novověk. ISBN 978-80-200-1818-2, s. 124 – 131.

³²BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0, s. 30.

³³HRABÁKOVÁ, Ludka. *Filosofická skepse. Pochybnost a problém kulturního relativismu*. Liberec : Scholé filosofie, 2003, s. 133.

³⁴ Výraz „západní kultura“ a pojem „ Západ“ je velmi nepřesný – na „Západě“ žije 700 milionů až miliarda lidí, proto se nejedná o kulturu, ale o značný počet společností a překvapivě odlišných kulturních prostředí. „Západ“ nelze prezentovat jako typ společnosti. Avšak pro zjednodušení bude tato práce pojem Západ dále používat.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6, s. 362.

černý, křesťanského nebo islámského vyznání. Každá kultura by se měla vzdát nároku na univerzalitu, aby nedocházelo ke zbytečným konfliktům a ke vzájemným nepochopením. Kultury by mezi sebou měly komunikovat, i když zde existuje předpoklad, že kultury musí mít společnou vůli dobrat se nějakých univerzálních principů.³⁵

1.2.3.2. Podoby islámu působící na názory české společnosti

V islámském náboženství by se především měly rozlišit různé podoby interpretace islámu z pohledu těch, kteří se k islámu hlásí, neboť podoby porozumění a praktikování islámu se velmi liší. V islámu existuje mnoho směrů (nejznámějšími směry je rozčlenění muslimů na sunnity a šíity), které se mohou vzájemně lišit svým praktikováním víry, ale zároveň někdy může docházet i k tomu, že se smýšlení víry lidí může výrazně lišit i v rámci jednoho určitého směru. Můžeme se setkat s muslimy, kteří odmítají násilí a též schvalují například homosexuální svazky a můžeme nacházet islámské kultury s matriarchálními rysy, nebo se můžeme setkat muslimy, jež své násilné jednání a mocenské ambice zdůvodňují interpretací muslimské věrouky. Existuje tedy liberální náboženská interpretace a praxe, existují též různé podoby islámského fundamentalismu, v nichž jsou muslimové konzervativní a neradi přijímají ve své víře změny či pokrok.

Zvláštním a velice komplikovaným fenoménem je vztah určitých militantních společenství (spojovaných především s teroristickými útoky) k islámu. Tento fenomén je obzvláště komplikovaný, neboť do něj vstupuje mnoho faktorů a souvislostí (náboženských, kulturních, sociálních, psychologických a ekonomických), jejichž celek je velmi obtížné smysluplně a nestranně interpretovat. Zvláště například proto, že je potřeba pečlivě rozlišovat jednotlivé zkoumané případy a nepodléhat sklonu k neodůvodněnému generalizování. Co platí pro určité jedince, jež se odhodlali k násilí, nemusí vůbec platit pro jiné.

Dnešní společnost si všímá především oné krajní podoby interpretace islámu a v důsledku tohoto vnímání často dochází k přesvědčením, že téměř každý muslim je potencialem teroristou, hrozbou, přičemž k tomu obrazu dle mého názoru dopomáhají ve velké míře média. Dnešní mladí lidé jsou s médii ve styku denně a je tak velice těžké

³⁵BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. Politologická řada. ISBN 80-85959-96-8, s. 68.

zabránit tomu, aby nedocházelo k takovému porovnávání. Dnešní společnost velmi často soudí dle toho, co slyšela na veřejnosti a nemá k tomu mnohdy hlubší znalosti či základní informace.

Právě proto by měly vzdělávací instituce a jejich pedagogové přispívat k tomu, aby byl tento zakořeněný názor minimalizován a podávali dnešním českým studentům základní informace o tom, že všichni muslimové nejsou teroristy a měli by nejprve dle svých vlastních znalostí a zkušeností hodnotit druhé. Ovšem v dnešní době se můžeme bohužel setkat s formami, které jsou typické nejen klasickými muslimy, ale i muslimy, kteří jsou muslimy spíše jen formálně a mohou se stát například fanatiky.

V českém prostředí se někdy vyskytuje označení pro islám na radikální a umírněný. Toto rozdělení však není zcela správné a korektní, protože k označením „radikální“ a „umírněný“ se vážou již předem určité vágní, subjektivní a emocionálně zabarvené přiřazení významu. Oba tyto pojmy si již našly své místo v mediálním světě a s tímto označením se setkává česká společnost téměř dennodenně. Většina lidí pak tyto pojmy vnímá na základě dobrého umírněného islámu s dobrými muslimy a špatného radikálního, militantního a násilného islámu se špatnými muslimy. Pojem radikální islám se zakořenil především po útocích z 11. září 2001, který popisuje náboženský a ideologický základ násilí založeného na islámu, když popisují to, co svět nazývá terorismus. Zde však je třeba zdůraznit, že sama povaha oné vazby k islámu jako takovému těch, jež se uchylují k terorismu, není jednoznačná: rozhodně nelze konstatovat, že právě náboženství islám je činí teroristy.

Opakem se určuje umírněný islám, ve kterém se vyskytují muslimové jako běžní lidé, kteří si přejí žít v poklidu se všemi ostatními lidmi – nejen s křesťany, ale i židy, ostatními nevěřícími a všemi dalšími. Svět tak postupem času zavedl pojmy označující dva druhy islámu, jeden radikální, s nímž nebo vedle něj je nemožné žít, a druhý umírněný, „stejný jako my“. Vzhledem k častému rozlišování mezi radikálním a umírněným islámem se vyskytovala teze, že islám byl ukraden radikály a radikální islám není ve skutečnosti tím pravým islámem a skutečně jediným pravým islámem je pouze ten umírněný. Takovéto rozdělení na dva druhy islámu dává možnost pohlížet společnosti na vlnu nelegálních imigrantů, většinou muslimů v pozitivním slova smyslu, neboť právě oni zastupují umírněný islám, chtějí pouze žít v míru a souladu se svými evropskými sousedy.

Alternativní pohled na poměr umírněného a radikálního islámu nabízí Mordechai Kedar, izraelský expert, který tyto dva rozlišující pojmy vyvrací, neboť je názoru, že islám existuje jen jeden a společnost tak používá špatná označení. Islám je rámec myšlenek a chování, které prezentují náboženství, kulturu, politiku, trestání, právo a každou další část života, založenou na islámských textech. Tímto textem je zde myšlen Korán, podle něhož jsou muslimové povinni se chovat. Neměli bychom tedy rozeznávat radikální a umírněný islám, neboť nic takového vůbec neexistuje. Všichni by měli vycházet pouze z Koránu, který obsahuje vše potřebné pro víru islámu.

Právě samotný Korán obsahuje jak verše o džihádu a o všeobecné válce proti nevěřícím, tak i uznání „druhého“ a životu vedle něj. Jako Muhammad nemá umírněný a radikální životopis, tak i Korán obsahuje umírněné i radikální myšlenky. Radikální muslim si vybere z okruhů, které budou povzbuzovat jeho extrémní přístup, umírněný muslim si vybere ze stejných okruhů, které budou podporovat jeho zmírněný přístup k životu. Obě tyto strany mají své příznivce, ačkoliv i mezi těmito dvěma póly se nacházejí muslimové, kteří si mohou vybrat dle svého uvážení a sympatie, zda je bude charakterizovat umírněnost či radikalismus. Kedar tvrdí, že dříve umírněný muslim se může lehce stát radikálně jednající osobou, stejně tak dříve radikálně smýšlející muslim se může naopak stát umírněnějším, protože změnil názor na pohled světa.³⁶

Zde nastává otázka, zda širší neodborná evropská veřejnost dokáže jednak rozlišovat mnohost podob praktikování islámu či zda se naopak dokáže srovnat s možností, že nelze vždy jednoznačně vést předěl mezi umírněným a radikálním islámem. Nejednoznačný přechod od extrémního radikalismu až po naprostou umírněnost může umožňovat též názorový vývoj jakýmkoli směrem mezi muslimy. Nemůže zde existovat určitá jistota, jaká bude budoucnost ve smýšlení jedince či skupiny, když islám obsahuje obě dvě stránky smýšlení. Avšak již desetiletí žijí umírnění muslimové v harmonii s kulturou, do které se přistěhovali. Nová společnost je přijala, jelikož tito muslimové dodržují zákony, tolerují jinou kulturu a přispívají ekonomice a hospodářství společnosti, ve které našli místo pro svůj život. Radikálnější muslimové do společnosti nezapadli zcela, spíše jim jde o ovlivňování a změnu společnosti podle svých představ. Dokážou pak k tomuto ovlivnění a změně použít i násilí, které je vidět v poslední době v evropských

³⁶KEDAR, Mordechai. *Asad in search of legitimacy: message and rhetoric in the Syrian press under Hāfiẓ and Bašār*. Portland: Sussex Academic Press, 2005. ISBN 1902210743, s. 12 – 29.

metropolích. Tento fakt pak silně ovlivňuje názor evropské společnosti na celý islám přirozeně pouze v negativním slova smyslu. Takové výroky však velice snadno zavání pokusem „házet všechny muslimy do jednoho pytle“ a nedělá žádné rozdíly, přitom je ověřeno, že snad ve všech náboženstvích existují obrovské rozdíly v praktikování víry ať už jednotlivců, tak skupin.

Mnohé publikace však islám rozdělují právě na radikální a umírněný, přičemž se objevují i další pojmy jako islamismus či euroislám. V rámci radikálního islámu se můžeme setkat s odbornými publikacemi, které zařazují radikální islám na úroveň dalších běžných zakotvených pojmů. Radikální islám vychází z období 19. a 20. století vycházející z islámských reforem, kdy začalo docházet k nabourávání základních hodnot muslimského života v důsledku prostupování západní kultury. Hlavním cílem tohoto typu islámu je tedy změna či obnovení společnosti od hloubky, aby byly zachovány zásady islámu.³⁷

Velice často bývá spojován ve smyslu stejného významu s radikálním islámem i pojem fundamentalismus. Objevuje se čím dál častěji také v tématech médií, především v těch zahraničních, ovšem nejen pojem radikální islám, ale i fundamentalismus jsou pojmy problematické, protože mohou být považovány z hlediska historického především za nepřesné a sporné a může tak docházet k vzniku nepřesností v terminologii. I přesto má termín fundamentalismus svou váhu a používá se pravidelně, protože má své historické zakořenění a opodstatnění. Již na konci 19. století se označení fundamentalismus objevilo ve snaze proniknutí severoamerického konzervativního protestantismu. Jeho zastánci byli značně v opozici proti přírodním vědám, evoluci, modernímu způsobu života a vykládali svět podle Bible, kterou považovali za jedinou bezchybnou a pravdivou, jelikož dle nich šlo o písemný záznam Božího zjevení.³⁸

Fundamentalismus jakožto snaha přidržovat se pevně (domnělých) kořenů náboženství se zřejmě vyskytuje u všech světových náboženství, ale je velice těžké dojít k obecně platné definici. Typická je však snaha každého fundamentalisty o navrácení sebe i druhých k základům jeho víry a tradicím, zakládá si na kořenech svého náboženství a snaží se žít a chovat jen dle příkazů svaté knihy patřící k jeho náboženství.³⁹ Konkrétně

³⁷KOVÁCS, Attila. *Alláhovi bojovníci: vizuální kultura islámskeho radikalizmu*. Bratislava: Chronos, 2009. Religionistická knižnica, zv. 6. ISBN 978-80-89027-29-3, s. 32.

³⁸ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS - Center for Migration Studies, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5.

³⁹KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

islámský fundamentalista chce co nejradikálnější návrat ke Koránu a sunně, pro něhož jsou jediným platným vzorem. V rámci současného stylu života se může člověk či skupiny cítit ohroženy, a proto se naklání k fundamentalismu, protože mohou pociťovat ztrátu tradic a hodnot, nezastavitelné tempo společenských a kulturních změn, globalizace a modernizace. Mohou mít pocit, že západní kultura je nemůže zcela pochopit nebo se je snaží ovlivnit, aby přešli na její stranu. Tito přívrženci pak mají pocit frustrace, ohrožení a chtějí této skutečnosti zcela uniknout.⁴⁰

Podobné názory se objevují i v dalších publikacích, některé dokonce popisují, že se muslimům západní způsob života líbí, mohou tu nalézt materiální bezpečí a moderní techniku, která jim může výrazně ulehčit život. I přesto u muslimů může docházet k pocitům frustrace, protože si takové výdobytky ve svých zemích nemohou dovolit, nestačí na Evropu, a tak přichází do stavu, kdy jim je opačný svět zcela cizí a snaží se od něj odpoutat tím, že se navrací k základům islámu a jeho tradičním hodnotám.⁴¹

Na islám může česká společnost pohlížet ve zkreslené perspektivě také jako na islamismus, v jehož jádře hraje zásadní roli politika. Islamisté chtějí jako fundamentalisté prosadit změny ovlivňující celé společnosti, navíc však vystupují zcela organizovaně a vše se snaží ovlivnit skrze politickou moc a zasahují tak výrazně do veřejného života ostatních obyvatel. Nechtějí tedy pouze svůj život ovlivnit Koránem a sunnou, snaží se též působit jejich politickými ambicemi na styl života ostatních.⁴²

Co se týče označení umírněný islám, tento termín často používá ve svých publikacích i veřejně Lukáš Lhoťan, který mimo jiné v minulosti konvertoval k islámu, v současné době je opět stoupencem křesťanství a mnohdy rád komentuje a kritizuje dění okolo islámu u nás. Opět může docházet používáním pojmu umírněný islám k mýtům, že jde o nový typ islámu a společnost jím může být silně ovlivněna. Termín bývá často spojován s evropským prostředím a začlenil se do běžného slovníku zdejších muslimských komunit.

Pro formu islámu, která postupně vzniká a je celkem nová pro společenství v Evropě, je stále častěji používán pojem euroislám. Stále není definice tohoto pojmu

⁴⁰ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS - Center for Migration Studies, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5, s. 74.

⁴¹SPENCER, Robert. *Islám bez závoje: [zneklidňující otázky o světově nejrychleji rostoucím náboženství]*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-761-5, s. 126.

⁴²KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

zcela ustálená a různí autoři termín používají celkem odlišně, a tak je tu opět riziko zavádějícího a omylného smýšlení na úkor této formy islámu. Termín euroislám postupně vznikal s novou přicházející generací muslimů, která se již v Evropě narodila. Nejednou se název používá také v dokumentech Evropské unie i v některé odborné literatuře.⁴³

V badatelské práci vypracované pro MVČR, která se zabývá integrací muslimů do české společnosti, se euroislám obecně chápe jako „evropská varianta islámu, která si klade za cíl vytvořit verzi islámu slučitelnou s evropskými tradicemi a životními podmínkami v Evropě. Reaguje na postupné modernizační proměny uvnitř muslimských komunit, jež hledají cestu smíru mezi vírou a životem v moderních společnostech. Je liberální formou islámu, která se hlásí k participaci na společenském a politickém životě (...). Euroislám je v Evropě přijímán buď jako možné východisko pro udržení soudržnosti společností a snahu o začlenění muslimů do společnosti nebo jako příliš idealizovaný reformní směr skupiny muslimských intelektuálů.“⁴⁴ Euroislám je dále typický tím, že v něm žijí muslimové, kteří částečně prošli povinnou školní docházkou a nepoznali prostředí zemí, ve kterých se narodili a žili jejich rodiče a prarodiče. Uznávaná je však charakteristika euroislámu, která říká, že se snaží o skloubení islámského náboženství s evropskými hodnotami, které se projevuje poklidným životem muslima v Evropě s tím, že si dokáže jak z evropské kultury, tak i z muslimské vytáhnout to zajímavé a důležité pro něj a umí žít s obojím.

Kritikové však tato přesvědčení odmítají a jsou názoru, že islám není univerzální pro všechny a neexistují různé druhy islámu, tudíž neexistuje ani zmíněný euroislám. Vyzdvihují, že ne všechny vysvětlení islámu jsou přípustné pro evropské prostředí a jeho obyvatele.⁴⁵

Mnoho pozornosti v Evropě vzbuzuje téma islámu v souvislosti s přistěhovalectvím, k němuž začalo docházet po 2. světové válce, především pak od 60. a 70. let minulého století. Přelomovým momentem byla válka v říjnu 1973, pro kterou dnešní média používají označení Jomkipurská válka, muslimové jí nazývají ramadánová válka. Tehdy s sebou válka nesla hrozbu nukleární katastrofy, protože za této války

⁴³HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ, ed. *Judaismus, křesťanství, islám*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a rozš. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.

⁴⁴Daniel Topinka. *Inkluzivní škola* [online]. 2007: VeryVision, 2007 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/integrace_muslimu.pdf.

⁴⁵HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ, ed. *Judaismus, křesťanství, islám*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a rozš. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.

arabské naftové země poprvé použily naftovou zbraň pro ty, kteří podporují Izrael. To vyústilo v několikanásobný vzrůst ceny ropy. Západní Evropa se s tím těžko vyrovnávala a k vyrovnání se s touto krizí Západní Evropa začala rušit nábor pracovních sil z arabských zemí, ale zároveň dovolila muslimským mužským pracovním silám, které již v Evropě pracovaly, aby si k sobě pozvaly své manželky a děti.

Od roku 1974 tak začíná být islám viditelný v evropských městech. Staví se tak pro ně byty za snížené nájemné, a tak vzniká problém, který se dnes začíná negativně odrážet v tom, že druhá a třetí generace, která zde vyrůstala, začíná být obětí nezaměstnanosti a jsou vyčleněni na okraji společnosti. Pak začíná v jejich očích evropská kultura a obecně evropský styl života upadat a muslimové nevěří křesťanům a křesťané nevěří muslimům.⁴⁶

Muslimové dodnes žijí ve skupinách, které jsou politicky a sociálně rozdělené a často i ve špatných životních podmínkách. Muslimové jsou si dnes vědomi toho, že ve světě nevládne duchovní energie, ale právě moc průmyslu, výroby, obchodu a financí. Nejen muslimský svět, ale i celý zbytek světa se podrobil obchodní, finanční i politické nadvládě Západu. Jaká bude tedy budoucí cesta islámu? Svět se skutečně stal jednotnou propojenou entitou, ovšem muslimové na Východě si uvědomují, že se jim pomalu ale jistě rozpadá materiální i morální dědictví. Jelikož velice rychle dochází k růstu populace v mnoha muslimských zemích, zvyšuje se jejich gramotnost a vzdělání, musí docházet k hlubším přirozeným svazkům mezi muslimy ve všech částech světa, nejen na Východě.

Tato populace se zvyšuje také v západním světě, a tak je možné, že lidé sami začnou zjišťovat, že mají mnoho společného s jinými muslimy, neboť islám nerozlišuje lidi dle rasy či barvy. Protože se svět stává propojeným, umělé hranice začnou být ignorovány a po určitém čase zmizí. Je pravděpodobné, že nás čeká nová fáze uspořádání, nový svět, ale jaký bude mít islám dopad na Západ, nikdo nemůže spolehlivě předpovědět.⁴⁷ Z nejnovějších výzkumů ovšem vyplývá, že ačkoliv muslimská populace roste a v roce 2050 by měla být dominantní náboženskou skupinou, tak na druhé straně většina obyvatel

⁴⁶KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

⁴⁷HAERI, Fadhlalla. *Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-212-1, s. 207 – 210.

převážně muslimských států terorismus odsuzuje a z jeho nárůstu má podobné obavy jako obyvatelé na Západě.⁴⁸

Tato otázka však zůstává velice problematická a lze s jistotou tvrdit, že je velice těžké předvídat vztahy mezi těmito dvěma náboženstvími do budoucna. Dnešní studenti nejen středních škol, ale i základních, jsou obklopeni tolika informacemi, některé jsou nezakreslené, některé naopak zakreslené, avšak jsou ve věku, kdy jsou maximálně otevření novým informacím a dokážou si ve svých myšlenkách udržet velké množství těchto zpráv. Lze však vidět, že dnešní generaci je předkládán v rámci islámu fakt, že existuje více druhů islámu a jsou tak postaveni před situací, kdy si musí vybrat, který druh islámu je jim více sympatický a který budou či nebudou zavrňovat.

Základní je zde však skutečnost, že by studenti měli mít základní vhled nejen do současného postavení islámu, ale i do jeho historie a umět si udělat svůj vlastní názor a nebýt ovlivněni názorem evropské masy.

1.2.3.2.1. Islamofobie

S termínem islamofobie, který popisuje neodpovídající předsudky a nenávist či strach z muslimů, se můžeme poslední dobou setkávat čím dál častěji, ať už z politické scény či z médií, který pravděpodobně nejvíce ovlivňuje mínění společnosti. Jde o velice aktuální téma a často dochází k aktivnímu vzniku různých protiislámských organizací, demonstrací a čím dál častěji se můžeme v Evropě setkat s mnohem více názory, které jsou ze strany islamofobních jedinců velice radikální. Islamofobie je typická hlavně v poslední době pro Evropu a Severní Ameriku, ale tento termín vznikl již v době 20. let minulého století. I tento pojem a postavení k němu má své příznivce i kritiky, na jedné straně je to obhajoba vysvětlující možnost odmítání jakékoliv formy islámu, na straně druhé je tento pojem pro mnohé formou rasismu.

Negativní smýšlení o islámu či dokonce nervozita z přítomnosti muslimů se vyskytovaly již v dobách prvních setkávání obou náboženství. Islamofobie se vyznačuje

⁴⁸Islám zvítězí a vše převálcuje. Studie hovoří jasně. In: *Parlamentní listy* [online]. Praha: Parlamentní listy, 2017 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Islam-zvitezi-a-vse-prevalcuje-Studie-hovori-jasne-477589>.

širokými možnostmi, jak vyjádřit svůj negativní postoj k islámu a muslimům. Konkrétně jde například o podezíravost, nenávisť, diskriminaci, rasismus či netolerance vůči nim. Tento fenomén se aktivně rozšířil po útocích na USA v roce 2001, a to nejen v rámci USA, ale i celého západního evropského světadílu. Lidé tak mají strach a pocit ohrožení a dnes již velmi automaticky spojují islám s terorismem. Islamofobie je tak rozšířena z důvodu nejen ze strachu z neznámého, z neznalosti islámu a ze slepého důvěřování zpráv z médií, ale právě z teroristických útoků radikálních islamistů.⁴⁹

I kdyby měl existovat jen jeden důvod, proč studenty učit o tématu islámu, právě tento důvod by měl být tím podstatným a nejdůležitějším pro zařazení tématu islámu do školních vzdělávacích plánů škol. Pedagogičtí pracovníci v rámci občanského a společenskovedního základu by se měli zasloužit o uchopení tématu islámu tak, aby jejich studenti získali schopnost rozlišit zdravě kritický pohled na islám od terorismu a islamofobních postojů mnoha jedinců. Mladá generace má k dispozici hlavně jen zprostředkované informace, které jsou často neúplné a do jisté míry i mystifikující. Tato skutečnost se pak odráží i v názorech evropské společnosti, protože „kromě Francouzů se většina Evropanů domnívá, že existuje silný rozpor mezi oddaností islámské víře a životem v moderní Evropě“.⁵⁰

Všeobecně má pak evropská společnost názory typu, že je islám neschopný se přizpůsobit něčemu jinému či cizímu, nedokáže sdílet jemu odlišné hodnoty, je to primitivní a nesmyslné náboženství, podporuje terorismus a neskrývá svůj agresivní charakter a že odpor vůči islámu je logický, přirozený, samozřejmý a pochopitelný.⁵¹

I přesto, že v České republice žije oproti jiným evropským státům velmi malé množství věřících muslimů, vyskytuje se u nás islamofobie relativně ve velkém poměru. Pro islamofobii v českém prostředí je příznačná „většinou kromobyčejně povrchní a demagogická polemika o některých sociálních a kulturních jevech, jež jsou v nesouladu s místními kulturními zvyklostmi, případně legislativou, a jsou tudíž považovány za archaické a nepřijatelné. Česká islamofobie se projevuje prezentací lží a polopravd, plochými interpretacemi,...vnášením neklidu do veřejnosti, vytvářením účelově

⁴⁹ ČEJKA, Marek. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-19-0, s. 64.

⁵⁰ ČERNÝ, Karel. *Islám v diaspoře - muslimové v zemích Evropské unie*. In *Geografické rozhledy* (2008), s. 3.

⁵¹ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. *Moderní dějiny* (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2, s. 144 – 145.

*negativního mínění.*⁵² Hlavní příčinou, proč má tedy česká společnost negativní názor a strach z islámu není očekávaně osobní zkušenost s muslimy, ale četné islamofobní názory a postoje novinářů a intelektuálů.⁵³

Článků, kterými jsme obklopeni dnes a denně, stále alarmně přibývá a je velmi těžké, dokonce snad nemožné, aby mladá generace tyto islamofobní články zcela vypustila a nebrala je vážně. Situace a názory, které nyní ve většině případů vládou Evropou, jsou téměř o polovinu více ovlivněny znaky islamofobie než tomu tak bylo před zářím 2001.⁵⁴ Ačkoliv má český národ velmi nízké povědomí o islámu a jeho kultuře, má zároveň negativní mínění téměř 75 % z nich, z toho 60 % má z islámu vážně skutečný strach. Dle mnoha výzkumů a tvrzení mají na tento negativní názor největší vliv již zmíněné různé typy médií.⁵⁵

1.3. Situace současného mediálního prostředí a vzdělávání

Ohledně mediální situace kolem tématu islámu lze s jistotou tvrdit, že se v tomto tématu vyskytuje problém v podobě zavádějícího a zkreslujícího obrazu. Obecně ovšem platí, že mnohá média představují téma islámu skrze hlubší neznalosti – už jen základním zaměňováním adjektiv islámský a muslimský, natož skutečné zaměňování a zkreslování faktů. Na druhé straně nalezneme v českých médiích i články či pořady, které jsou seriózní, objektivní a nad věcí, ovšem není jich většina a bohužel nezaujmu v takovém měřítku, jako články s povrchními a negativními prvky. V těchto člancích jde většinou o podání určitých informací, například co se děje v arabských zemích bez snahy faktického uvedení do situace a pak dochází ke vzniku různých konfliktů.

A nejen česká média přispívají k tvorbě těchto konfliktů, ale i obecně evropská média jsou na stejné rovině jako média česká. Nejsme si tak opětovaně vědomi častých mediálních manipulací. Naštěstí nám některá média nabízejí i otevřený a poctivý náhled do života muslimů, někdy se v televizích objeví pořady, které umožňují přímo muslimům

⁵²MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9, s. 134 – 135.

⁵³Tamtéž, s. 137.

⁵⁴Daniel Topinka. *Inkluzivní škola* [online]. 2007: VeryVision, 2007 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/integrace_muslimu.pdf.

⁵⁵MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9, s. 193.

vyjádřit se k jejich muslimské komunitě a my ostatní máme možnost pohlížet na muslimy i z té lepší, věrohodnější, osobní stránky.

Téma islámu je žhavé a aktivně probírané téma především na internetu, kde můžeme najít největší zdroje informací a v současné době tam nalezneme téměř vše, co se týče islámu. Jsou to tedy informace nejen pozitivní, ale i neutrální a negativní, islám pohoršující. Pokud by se práce měla zaměřit na ucelený přehled přítomnosti islámu v médiích, bylo by potřeba provést podrobnější analýzu českých médií, ovšem není možné a pro vznik této práce ani podstatné, věnovat se všem zdrojům mediálních informací.

Je problematické vynášet určité závěry o tom, jaký je mediální stav islámu v České republice. V rámci kontroverzních témat je pravděpodobné, že často dochází k vyvolávání emocí, někdy i ke konfliktům, proto se tato pasáž bude věnovat nezkresleným informacím a dojmům, které na nás česká média mohou zanechávat. Půjde tedy spíše o jednoduchou ilustraci daného tématu s pomocí ukázek těch nejvýznamnějších serverů, které vlastní webové stránky či pomocí jednotlivých článků.

V pojetí veřejných médií jsou tématy především konflikty, ať už je to z hlediska historie či současnosti. Nutno ale dodat, že problematické a někdy i riskantní veřejné projevy nejsou a nebyly jen na úkor náboženství islám. Problém je především v generalizaci těchto různých názorů, ne v tom, že by se jevy, které jsou kritizovány, vůbec nevyskytovaly. Toto generalizování je dohledatelné v mnoha člancích v tisku či v televizních stanicích, které především v poslední době pravidelně dávají své odvysílané pořady na své internetové stránky, kde jsou stále k dispozici pro všechny, kteří mají přístup k internetu. Dnes i samotná rádia vysílají přes internet a jejich vysílání pak můžeme nalézt též v historii vysílání na jejich webových stránkách. Mimo to je dnes celkem běžné, moderní komentovat a diskutovat na internetu pod většinu vložených videí či článků, zde se pak vyskytují názory mnoha lidí bez ohledu na to, zda mají o tématu hlubší znalosti. Těmto lidem je téma blízké, a tak šíří své názory například formou založení své vlastní webové stránky dle toho, které téma je jim sympatické a o kterém jsou ochotni diskutovat.

Poslední dobou se šíří názory na téma islámu rychlostí blesku a jen těžko je lze udržet na objektivní a neutrální rovině, neboť mnoho lidí přijímá zprostředkované názory jiných velmi lačně a bez promyšlení. Čeští obyvatelé pak mají v důsledku různých prezentací veřejných médií často názory ovlivněné lžemi a polopravdami, plochými

interpretacemi nebo jednoduše přijímají postoje českých, zaujatých, ideologicky vyhraněných skupin a jejich aktivistů. Pak má člověk přístup především jen k útržkům zpráv a nemají ucelené myšlenkové postupy. Poté snadno vzniká určitý obraz o islámu, který odpovídá jen okrajovému jevu, který se vyskytuje v každé společnosti.⁵⁶

Jedním z nejvýraznějších hnutí působící jako české internetové médium je hnutí s názvem Islám v České republice nechceme.⁵⁷ Toto uskupení v současné době velmi aktivně působí v rámci uměle vytvořené domněnce, že je islám nebezpečný a měli bychom bojovat proti islamizaci v České republice. Tato webová stránka je velice známá, neboť jako hnutí i veřejně vystupuje. Hlavní tváří tohoto uskupení je docent Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity Martin Konvička, který vystupuje se svými kontroverzními výroky proti islámu zcela neeticky a zaujatě. Univerzita se od jeho názorů zcela distancovala, ovšem sám Martin Konvička má mnoho příznivců, kteří ho podporují a vidí v něm určitý vzor při boji proti islámu. Většinou je ovšem toto hnutí kritizováno za nepravdivé a zkreslené informace, které vedou k extremismu a vzrůstající islamofobii. Jejich obecným cílem je zcela odstranit islám ze společnosti, což ale Ministerstvo vnitra zahrnuje do extremismu a není tak uznáván.

Ukázkových příkladů postojů proti islámu nalezneme na jejich internetových stránkách nemálo. Kupříkladu článek s titulním nadpisem *Jste připraveni? Aneb možnosti sebeobrany* popisuje nedávné atentáty v Evropě, migraci z Afriky či vývoj na Balkáně. Konstatuje, že Česká republika je zatím bezpečnou zemí, ovšem nebude tomu tak stále a lidé by měli začít bránit sebe, své blízké i majetek. V článku se tak čtenáři mohou například dočíst informace o pořízení zbrojního průkazu.⁵⁸

Dalším serverem, který je zaměřený proti islámu, je webová stránka Eurabia.⁵⁹ Opět je zde klíčové téma, jak bojovat proti islámu v Evropě, protože je islám špatný a je pro západní svět hrozbou. Toto uskupení se hájí tím, že k propagování svých názorů ve svých článcích a videích používá jen pravdu, nezaujatost, fakta a naprosto se distancují od jakékoliv formy rasismu či extremismu. Ovšem s přihlédnutím na obsah článků lze často

⁵⁶MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9, s. 134.

⁵⁷Islám v ČR nechceme. *Islám v ČR nechceme* [online]. Praha: Islám v ČR nechceme, 2009 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.ivcrn.cz/>.

⁵⁸Jste připraveni? Aneb možnosti sebeobrany. *Islám v České republice nechceme* [online]. 2017, 2017, 1 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://www.ivcrn.cz/jste-pripraveni-aneb-moznosti-sebeobrany/>

⁵⁹Eurabia. *Eurabia parlamentní listy* [online]. Praha: Eurabia, 2009 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/default.aspx>.

pochybovat o určité nezaujatosti a neutrálnosti. I přesto, kolik negativity stránka obsahuje, patří k největším a hojně navštěvujícím elektronickým médiím.

Jako příklad lze uvést článek z jejich internetové stránky, který čtenáře nabádá, aby šli k volbám proti celému politickému systému, nikoli proti konkrétním stranám, pokud nechtějí umírat jako v Londýně. Článek je krátký a čtenář se tam během chvíle dozví hlavní informace, které chtějí autoři sdělit. Obvykle se nejen v tomto článku objevuje určitá ironie, která vystupuje proti těm, kteří se striktně nestaví proti islámu. Svým čtenářům ukazují různé cesty, jak se vyčlenit proti islámu a jak proti němu bojovat.⁶⁰ Článek lze hodnotit či dále sdílet na různých sociálních sítích.

Dále pak mediálně působí server Blok proti islamizaci⁶¹, který opět odmítá islamizaci naší republiky i celé Evropy a berou islám jako největší nebezpečí. Stoupenci tohoto internetového serveru jsou názoru, že dokážou zcela zastupovat zájmy národa, neboť i on je proti islamizaci. Dle nich se Evropa propadá do teroru, války, mnohoženství a vlivu islámu. Tato skupina se zajímá o politiku a ráda by se dostala do voleb. Netají se tím, že vyvěšují letáky, mají vlastní noviny, že pořádají různé petice či debaty, ve kterých jim jde o ovlivnění názorů obyvatel, že islám je zlý a s ním úzce souvisí i příval imigrantů, proti kterým jsou ostře vyhrazeni. Zde vyvstává další problém – směšují náboženskou rovinu s rovinou společenskou.

Často dochází ke spojování imigrant = potenciální muslimský terorista či podporovatel terorismu. Přesně o takové rozdělení těchto dvou rovin by mělo jít v hodinách společenských věd. Ovšem pokud existují zdroje, ve kterých se tyto dvě věci spojují, je velmi problematické dojít k neutrálnímu, nezaujatému názoru jedince. Je třeba si uvědomit, že problém migrace netrvá pouze poslední roky, ale docházelo k ní i v dobách minulých, kdy například z České republiky odcházeli vzdělaní a talentovaní lidé. Tudíž je žádoucí brát v potaz okolnosti migrace a nemyslet pouze s předsudky.

Je velice těžké udávat obecný pohled na mediální obraz v České republice, ale všeobecně lze v různých článcích vysledovat představování muslimů jako odlišných jedinců bez kontextu zásad jejich kultury, a pak lidé dostávají útržkovité a nesmyslné

⁶⁰Nechcete umírat jako Londýně? Tak běžte k volbám a odmítněte systémové strany!!. *Eurabia parlamentní listy* [online]. 2017, 2017(6), 1 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/Articles/31440-nehcete-umirat-jako-londyne-tak-bezte-k-volbam-a-odmitnete-systemove-strany-.aspx>

⁶¹Blok proti islamizaci. *Blok proti islamizaci* [online]. Praha: Blok proti islamizaci, 2009 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z <http://blokprotiislamizaci.cz/>.

informace. Stále je odpověď na otázku mediálního obrazu nejasná, avšak je jisté, že zájem o muslimskou komunitu se bude zvyšovat, zvláště pokud začne počet muslimů v zemi v průběhu let stoupat. Nedá se ovšem stoprocentně předvídat, že by se postoj českých médií a jejich styl prezentování informací vůči islámu a muslimům razantním způsobem změnil.⁶² Na konci zamyšlení nad postojem českých médií k tomuto tématu je nutno dodat, že je stav tohoto postoje nepříliš radostný z důvodu neobjektivity a pokud se zamyslíme nad společenskými dopady, které mohou nastat po tomto přístupu médií a ovlivňování obyvatel, není to zcela pozitivní představa.

Ačkoliv se mohou pedagogové ve školách snažit podat studentům objektivní informace s hlubším kontextem, je velmi těžké zabránit tomu, aby se mladí lidé nenechali ovlivnit informacemi vytržených z kontextu, a které jsou navíc v českém mediálním světě natolik otevřené, veřejnosti přijímané a brané mnoha stranami jako nezávažné.

Na druhou stranu by měl být ovšem vyzdvihnut fakt, že ačkoliv média často prezentují islám v negativním světle a zkreslují život a víru muslimů, tak jsou právě média hybatelem společenského dění a dávají četné možnosti, aby vůbec nějaká diskuze na toto téma probíhala. Dobrou zprávou také je, že se úroveň informovanosti celé společnosti zlepšuje, a tak se snad může očekávat vřelejší a otevřenější postoj k této menšině navzdory působícím negativním zprávám z médií. Právě pravdivá informovanost je základem pro úspěšnou integraci muslimů do české společnosti.⁶³

Možná by do budoucna stálo zamyslet se nad stylem práce médií, s tím související přípravou mediálních pracovníků, protože všechna média by měla mít bez rozdílu vyškolené novináře, zvláště pokud se zabývají specifickými tématy, která vyžadují nějaké další vědomosti, proto by na to měli být tito pracovníci školeni nebo minimálně své články konzultovat s odborníky na dané téma, což v dnešním stylu práce médií není běžné. V kultivované žurnalistice nejvyspělejších zemí dochází k rozlišování mezi zpravodajstvím a komentováním, přičemž zpravodajství je striktně neutrální a během komentování se jasně vyjadřuje názor, tudíž by se tyto dva způsoby informování veřejnosti měly rozlišovat, ale nedochází k tomu. Měli bychom si tak při přijímání jakýkoliv informací uvědomovat, že věci nejsou zdaleka tak jednoduché, jak se v médiích mohou zdát.

⁶²MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9, s. 440 – 441.

⁶³MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9, s. 440 – 446.

I přes pozitivní a negativní informování společnosti médii existuje naděje, že si dnešní mladá generace utvoří své osobité mínění. Současná generace se lze označit jako určitá „mezigenerace“, která znamená, že je vychovávána starou konvenční generací a zároveň je to generace, ve které lze zpozorovat lepší výhled do budoucnosti. Dnešní mládež má mnohdy osobní zkušenosti nejen s muslimy, ale i s cizinci a jinými kulturami a dokážou tak na základě těchto zkušeností sami tvrdit, že muslimové jsou stejní lidé jako křesťané. Tyto skutečnosti pak vedou ke vstřícnějším a vřelejším postojům vůči něčemu, co není pro jedince podobné či známé.⁶⁴ Také užívání moderních informačních technologií znamená možnost muslimů ukázat se v lepším světle, neboť se mohou bezmezně a osobitě vyjádřit k tématům, která se jich naprosto dotýkají. To naznačuje výrazný krok kupředu ve všech směrech.

Zde vidím důležitost zařazování do výuky kontroverzních témat, která mohou sloužit k zobrazení obou stránek problému, a tak mají studenti možnost si udělat svůj vlastní pohled na věc. Kontroverzní témata obvykle vyvolávají u lidí emoce a většinou mají témata své stoupence i odpůrce. Výuka tak může ukázat pozitivní i negativní stránky situace a nemusí hned docházet k negativním postojům k danému problému.

1.3.1. Veřejné reakce na tematiku vyučování tématu islám v České republice

Téma islámu je pro českou společnost obecně citlivé téma, a to nejen pro laiky, nýbrž i pro učitele, proto by bylo vhodné toto téma mít zařazené ve školním vzdělávacím plánu, ačkoliv si školní vzdělávací plán tvoří každá škola sama a není tak možné, aby se na všech školách téma islámu muselo povinně vyučovat. Záleží na každém vyučujícím zvláště, do jaké míry uzná za vhodné o tomto tématu vyučovat. Dle mého názoru je v současné době důležité zavádět všeobecně tematiku náboženství včetně islámu. Studenti by o něm měli získat základní faktické údaje a zároveň si o něm utvořit svůj vlastní postoj, avšak podložený nezkreslenými informacemi. Důležité je tedy nejen problémovou situaci představit, ale též ji promyslet a nejlépe dojít i k určitému závěru.

⁶⁴JAVORNICKÁ, Ester Eliška. *Způsoby vnímání islámu v české společnosti*. Praha, 2011. Diplomová práce. Evangelická teologická fakulta. Vedoucí práce Doc. Pavel Hošek, Th.D, s. 58.

Co se týče tohoto zařazení do časových tematických plánů učitelů, možná zde existuje strach, jak o tomto tématu vůbec učit a jaké budou reakce ze stran rodičů studentů, vedení škol či okolí učitele. Islám lze z důvodu dnešní společenské situace řadit do skupiny kontroverzních témat, tudíž se učitelé mohou těmto námětům vyhýbat, aby se nedostali do situace, kdy by museli něco vysvětlovat nebo k danému tématu vyjádřit svůj osobní názor, který nechtějí nutně prezentovat.

V rámci autorčina dotazování a prosby učitelů středních škol, zda zahrnují téma islámu do svých vyučovacích hodin a zda by mohla přijít na náslech takového tématu, jí bylo ve většině případů dotazovaných sděleno, že o tomto tématu neučí vůbec, buď z důvodu nedostačující časové dotace, nebo z důvodu specializace společenských věd například pouze na ekonomii či politologii. Na druhou stranu samozřejmě vzešly i reakce, že islám do svých hodin učitelé zařazují a nejen v hodinách občanského a společenskovědního základu, ale také jako doplňující učivo v předmětech jako je zeměpis či dějepis v rámci výuky o světových náboženstvích.

Velice překvapivý je někdy postoj českých obyvatel k muslimům a islámu vůbec, když je jejich absence osobních zkušeností s muslimy častá a pokud nečtou sami odbornou literaturu, tak jsou někdy ovlivňováni všemožnými veřejnými omyly či dezinterpretacemi. Tato mylná mínění a dezinterpretace by měla výuka o islámu alespoň minimálně omezit. Když se ovšem podíváme na internet za účelem zjištění veřejných reakcí na vyučování tématu islámu na českých školách, často se o tom nemluví jako o výuce o tématu islámu, ale jako o propagaci a ovlivňování názorů žáků a studentů ve prospěch islámu. V poslední době se řešil ne jeden incident, kdy se řešila výuka jednotlivých učitelů v rámci tématu islámu. Opět je to problematické téma a dokonce může nastat otázka, zda na tuto problematiku existuje nějaká „správná odpověď“.

Každopádně každý učitel je osobnost, každý učitel má svůj individuální styl výuky a tak i každá z nich může o jednotlivých tématech učit trochu nebo více odlišně. Stejně tak i každý rodič se k tomuto vyučovanému tématu může stavět odlišně, a tak je velmi těžké dělat nějaké konkrétní závěry, ani to není cílem této kapitoly, ba dokonce celé předkládané práce.

1.3.2. Konkrétní reakce veřejnosti na výuku tématu islámu

Uvedme konkrétní příklad, kdy bylo téma islámu zařazeno do výuky dějepisu. Nejznámější příklad poslední doby je pravděpodobně ze Základní školy Trutnov, protože zdejší učitelka dějepisu zařadila téma islámu do své výuky dějepisu. Nešlo jen o základní teoretický popis o islámu, ale navíc i praktickou ukázkou, kdy učitelka přišla do hodiny oblečená do tradičního arabského obleku – nikábu. Žákům předvedla různé pokrývky hlavy typické pro islámské náboženství, a kterými si musí ženy v arabských státech zakrývat vlasy či celý obličej. Dostali informace, co je to například čádor, hidžáb nebo burka. Žáci měli dokonce možnost si některé tyto kousky oblečení sami na sobě zkusit. Hodina pak pokračovala popisem, jak vypadá klasická modlitba muslimského věřícího.

Takový styl výuky vzbudil u veřejnosti celkem negativní reakce, vedení školy a dokonce i ministerstvo školství se musela k tomuto počínu vyjádřit a vyřešit. Ředitel školy se vyjádřil formou obhajoby s tím, že je téma islámu součástí osnov a učí se o něm v nejednom předmětu. Jde o informace, které žáci získávají i o jiných náboženstvích, tudíž jako o křesťanství, židovství, nebo buddhismu. Dále uvedl, že jsou sekulární školou a žádné náboženství ani nevyzdvihují, ani nevylučují. Ředitel školy striktně odmítl, že by šlo o propagaci islámu, jak si mnozí myslí, cílem bylo žákům islám pouze teoreticky a prakticky přiblížit. Vyznění společné modlitby škola považuje za nešťastné a neodpovídající tomu, jaký smysl modlitba měla mít.⁶⁵

Následky vyučovací hodiny mezi lidmi byly tak velké, že se do případu musela vložit i nynější ministryně školství Kateřina Valachová. Její vyjádření bylo ve smyslu, že by lidé neměli propadat panice v dnešní vyhrocené době a tím pádem by ani neměli vyvíjet tlak na pedagogy. Ti, kteří na této konkrétní hodině nebyli, vyjadřují největší obavy i přesto, že mají k dispozici minimum informací a pak šíří přehnané reakce. Dle mého názoru v této hodině učitelka neporušila nic zásadního, neboť podobným způsobem je látka vykládána i v jiných předmětech o jiných tématech, jen v rámci tématu islámu je

⁶⁵Www.zskomtu.cz. *Základní škola Komenského, Trutnov* [online]. Trutnov: Základní škola Komenského, 2016 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.zskomtu.cz/153-skolni-akce/detail/nazorna-vyuka-dejepisu-v-7-a-aktualizovano>.

najednou všechno špatně. Toto vyjádření je dodnes dostupné na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.⁶⁶

Otázkou k zamyšlení může být to, zda by takové rozhořčení vyvolala například i názorná ukázka, jak se modlí křesťané nebo meditace patřící k buddhismu. Lze však říci, že největší obavy a strach plynou z nepoznaného a neznámého. Jakákoliv výuka na našich školách, tedy i základní náboženská výuka, by měla být především objektivní, a tudíž by měla zahrnovat informace (a to i názorné), týkající se všech majoritních náboženství, kterými jsou křesťanství, islám, židovství, buddhismus a jiné.

Opět je to téma, které má dvě strany – někdo vidí tuto situaci jako velké pochybení ze strany učitelky, někdo jiný ji vidí pouze jako přehnaný mediální nátlak a ve výuce nenalézá výraznou chybu, kterou by jakkoliv odsuzoval. Každopádně tento případ rozpoutal debaty o tom, jak o těchto věcech se studenty mluvit. Dodnes však pro učitele společenskovedních předmětů neexistují žádná promyšlená a odůvodněná doporučení, jak zpracovávat aktuální témata, a tak může docházet k tomu, že někteří učitelé o vyhocených tématech, jako jsou například i současní uprchlíci, raději učit nebudou. Je však třeba podotknout, že odpovědnost za výuku a její kvalitu by měla primárně spočívat na samotném vyučujícím. Podpora učitelů v této oblasti by spíše než podobu metodik, doporučení a etických kodexů měla mít povahu podpory prohlubování jejich vzdělávání v možnosti své problémy s výukou náročných témat sdílet a diskutovat.

1.3.2.1. Snahy o zlepšení veřejného mínění a lepší informovanosti o islámu

V posledních letech existují různé organizace či nadace snažící se zvýšit povědomí o islámu a odstranit tak předsudky, které v rámci tohoto náboženství všeobecně ve společnosti panují. Tyto skupiny mají za cíl podávat základní informace o islámu mezi mladé lidi ve školách. Konkrétně Islámská nadace⁶⁷ tvrdí, že by školy měly nabízet přehled o hlavních světových náboženstvích (nejen tedy o islámu), případně se jimi zabývat

⁶⁶Vyjádření ministryně k situaci na ZŠ Trutnov. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vyjadreni-ministryne-k-situaci-na-zs-trutnov>.

⁶⁷Islámská nadace v Praze. *Praha muslim* [online]. Praha: Islámská nadace v Praze, 2008 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z <http://www.praha.muslim.cz/>.

například v rámci kroužků nebo volitelných seminářů. Islámská nadace v Praze je nezisková organizace snažící se naplňovat potřeby praktikujících muslimů v Praze a okolí. Provozuje Islámské centrum (mešity), dále pak charitativní i osvětovou činnost.

Islámské centrum zabezpečuje otevření mešity pro věřící i nevěřící, pravidelné páteční bohoslužby, přednášky a programy, výuku arabštiny, oslavu muslimských svátků či islámské sňatky a pohřby. Dále například nadace sleduje situaci v několika uprchlických táborech a pomáhá formou ošacení či finanční podporou. Mezi hlavní úkoly Nadace je pravdivě informovat o islámu a reprezentovat muslimskou komunitu na veřejnosti formou již zmíněných přednášek, výstav, rozesílání brožur, výuky dětí či kurzů arabštiny.⁶⁸

Školy často k takové výuce a především pak učitelé nemají dostatek odpovídajících zdrojů informací a mnohdy ani představu, jak by seriózní hodina na téma islámu měla vypadat. Této nadaci jde o posílení povědomí k multikulturní společnosti a rozšířit informovanost o islámu a jeho kultuře, a tak spustila sérii mnoha přednášek na všech stupních škol. Těmto přednáškám byla věnována vždy jedna vyučovací hodina, která se zároveň dotýkala například historického vývoje náboženství, postavení lidských práv či postavení žen v islámu. Žáci mají také možnost zúčastnit se návštěvy mešity nebo také diskuze s muslimy.

Během těchto diskuzí se studenti ptají především na aktuální témata ohledně islámu, o kterých se ve společnosti mluví zrovna nejvíce. Žáky toto téma zajímá, i když se najdou také tací, kteří nechodí na nabízené přednášky, ale posílají výhrušné emaily či ničí modlitebny v Brně a Praze.⁶⁹ Zde je opět vidět, jak v rámci tématu islámu a v přístupu šíření o něm jsou dva tábory – odpůrců i přívrženců a je jen otázkou do budoucna, zda tyto dvě strany naleznou nějaký společný kompromis k přístupu tohoto tématu.

Pozitivní skutečností je, že v poslední době se pomalu zvyšuje počet materiálů pro učitele, kteří se tímto tématy chtějí zabývat. Těchto materiálů je stále málo, ale oproti dřívější době lze zaznamenat zlepšení, neboť kupříkladu Asociace učitelů občanské výchovy vydala metodiky, které jsou dostupné na jejich webových stránkách a učitelé tak mohou téma islámu začlenit do jejich vyučovacích hodin. Žáci se učitelů ptají na aktuální témata, o nichž denně slychají od rodičů a z médií. Často nejde jen o podání základních

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

údajů o vzniku islámu a jeho kultuře, ale studenti mají především v dnešní době islám spojený s uprchlickou krizí či teroristickými útoky, a tak jsou někdy učitelé bezradní s vysvětlením nových problémů a neví, jak téma pojmut.

Právě tady se opět setkáváme s rolí médií, která zaplavila v posledních měsících zprávy o uprchlících, a tak měly děti možnost slyšet dospělé, jak diskutují o muslimech ne vždy korektně. Právě proto by tato výuka ve škole měla alespoň zčásti zmírnit, aby nedocházelo k situacím, kdy žáci ve škole zprostředkovávají názory druhých. Pak se žáci staví se za názory, ke kterým samy nedošly, ale přijímají je jako jediné pravdivé. Učitelé se pak báli a dodnes pravděpodobně bojí k tématu islámu přistupovat otevřeně, protože se často potýkali s otázkami či poznámkami, na které bylo velmi obtížné náležitě odpovídat. Proto se nové materiály šíří do škol a učitelé se mohou účastnit i pravidelných školení, díky kterým se mohou k tématu islámu postavit čelem. Pro získání různých materiálů se stačí zaregistrovat na stránkách Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd.⁷⁰

1.4. Islám a české vzdělávání

1.4.1. Základní gymnaziální znalosti o náboženství islám

Obecně naše učebnice využívané v hodinách dějepisu, zeměpisu a výchovy k občanství či občanského a společenskovedního základu se většinou o islámu zmiňují v kapitolách věnujících se světovým náboženstvím, ale vždy velice krátce a nesystematicky.

Často tak lze téma islámu v učebnicích nalézt v jednom až dvou odstavcích, což je zcela alarmující. Jde tak většinou pouze o stručný popis počátků islámu a jeho smyslu. Samotné ministerstvo školství dbá v první řadě na to, aby se v žádných schválených učebnicích nevyskytovala slova vybízející k nenávisti nebo nepravdivé informace. Tudíž dbají pouze na správnost informací, ale již ne na jejich dostatečnou hojnost, ze které by mohli čerpat pedagogové ve své výuce. Často se tedy nacházejí tyto informace v učebnicích neuceleně. I přesto by se měli studenti ve školách setkat s výukou, která jim poskytne základní systematické znalosti o tématu islámu, obzvláště studenti, kteří

⁷⁰Občankáři. *Občankáři* [online]. Praha: Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd, 2017 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.obcankari.cz/>.

z občanského a společenskovedního základu budou maturovat. Nicméně těmito znalostmi by měli vynikat všichni žáci a studenti, neboť všichni žijeme v době, kdy je téma islámu ohniskové a lze předpokládat, že nás bude obklopotvat i nadále, pravděpodobně i ve větší míře.

Studenti by měli být obeznámeni s tím, že se toto náboženství situuje samo jako třetí monoteistické, uznává svou návaznost na starší monoteismy a též uznává, že i Židé a křesťané mají své vlastní zjevené knihy. Tudíž ze základu islámu vyplývá, že muslimové uznávají s úctou Ježíše, stejně tak i matku Marii. Nebylo by na škodu, kdyby si tuto informaci uvědomovali nejen studující lidé, ale obecně všichni lidé.

Muslimové (ne nutně všichni) své náboženství považují za to nejdokonalejší, byť není nejstarší, neboť jim Bůh seslal konečnou dokonalou podobu svého zjevení. Zde vyvstává otázka určité nadřazenosti islámu, což může být problém dnešního prosazování se islámu v rámci práva šaría.

Avšak studenti by měli vědět, že pokud se hovoří o islámu a muslimech jako o našich současnicích, tak se hovoří o světovém společenství přes miliardu a půl lidí. Nejsou to ovšem pouze Arabové, ale i lidé s jinými etnickými kořeny, kteří přijali islám jako náboženství. Největší lidský potenciál islámu je dnes v jižní Asii a nejlidnatější islámský stát je Indonésie, dále se pak řadí Pákistán či Bangladéš.⁷¹ Proto by mělo přijít uvědomění, že tato miliarda lidí vyznávajících islám zahrnuje lidi velmi různé, etnicky odlišné a s různým vztahem k islámské víře. Ne všichni tak striktně dodržují pravidla své víry, která jsou velmi náročná.

A tak v současné době často dochází k tomu, že se množí počet islamofobů a jejich vlivem se pak zapomíná na skutečnost, že extremisté či teroristé představují jen jednu poměrně málo početnou, ale velice hlučnou a nepřehlédnutelnou součást mnohem širšího společenství, ve kterém se mnozí jiní muslimové za tuto malou skupinu stydí a snaží se jí čelit.

Většina muslimských států je sekulárně orientovaná. Dochází pak k tomu, že je obraz islámu v očích světa velmi diskreditován. Pokud si budou mladí lidé takovou skutečnost uvědomovat a respektovat ji, nedojde lehce k ovlivnění masovými médii či automatickému utvoření negativního názoru na islám bez hlubšího promyšlení. Avšak je

⁷¹KEENE, Michael. *Světová náboženství*. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0983-7, s. 42.

to myšleno jen jakési doporučení, neboť nelze nikoho nutit, aby pro své názory využíval i významnější úplnější znalosti.

Pro další známý pojem chalífát bylo typické, že chalífát byl významná náboženská instituce, která na základě muslimů historicky ovládala veškerá území.⁷² V současné době se můžeme setkávat se snahami tuto prestižní instituci oživit – ovšem oživit ji ve svůj vlastní prospěch těch, co touží po moci. Ten chalífát, který vyhlásil na severu Sýrie a Iráku dnes známý pod názvem „Islámský stát“, je založen na celé řadě podvodných tezí, ale zároveň se snaží lidem vnucovat falešnou představu, že on konečně uskutečňuje to, co se nepodařilo po celých zhruba 1400 let od dob založení učení proroka Muhammada – totiž ustavit společenský systém, který se bude řídit zásadami islámské morálky a islámského práva.

Toto prosazování však provádí brutální formou a používá při tom velmi rafinovaných způsobů mediální komunikace, využívá současné sociální sítě, aby šířil nenávist, a snaží se tak získávat i mezi evropskými muslimy mladé muže, aby hledali svou existenci tím, že se připojí k „Islámskému státu“. Dnes se stává, že se tito lidé vrací do Evropy a představují pak bezpečnostní hrozbu, kterou jsou evropské státy nuceny řešit a čelit jí. Tyto skutečnosti jsou v současné době ve spojení s islámem viditelné nejvíce a zároveň jsou nejčastějším tématem v rámci tématu islámu, ovšem už se zapomíná na hlubší souvislosti, které jsou pro pochopení základních principů islámu nepostradatelné.

Studenti (nejen gymnázií) by dále měli mít znalosti o islámském fundamentalismu, což je interpretace Koránu jako zjeveného slova Božího vedoucí až ke zdokonalení Koránu, ve kterém mohou muslimové vidět naději návratu k praxi života proroka Muhammada a jeho učedníků. Fundamentalisté se tak snaží o obnovení náboženského života uvnitř islámské komunity, neboť první generace muslimů byly ideální a mělo by se vrátit k jejich kořenům.⁷³

K dalším skutečnostem, které dnes nejsou dosti zjevné a jasné, patří fakt, že islám například nebrání přístupu ke vzdělání ženám či nenařizuje nošení burky. Různá míra zahalování se v dějinách vyvíjela, ale Korán to nepožaduje. V Koránu se hovoří pouze o tom, že ženy nesmějí chodit oblečené příliš vyzývavě, to však platí i pro muže. Již

⁷²ZIKMUND, Martin T., Luboš KROPÁČEK a Jan PAULAS. *Po cestách kamenitých: o životě, islámu a křesťanské víře*. Praha: Vyšehrad, 2013. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-394-8, s. 98.

⁷³KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, s. 27.

v předešlých letech bylo upozorňováno na to, že tyto způsoby k islámu nepatří, ovšem síla médií a sociálních sítí udělala své a dodnes v myšlenkách lidí zůstalo zakotveno, že se právě tímto islám vyznačuje, a proto by měl být zatracován.

Samozřejmě četba Koránu a jeho povinná znalost může být požadována po studentech spíše až na vysokých školách, ale lze snadno odvodit, že lidé často něco nebo někoho soudí bez větších vědomostí ve všech oblastech života, nejen tedy v rámci islámu. Přitom skutečnost je taková, že v arabských zemích je velký počet studentů na vysokých školách, dokonce větší počet studentek než studentů, ale bohužel je v tomto Evropa zaslepená a vidí často jen ta negativa.⁷⁴ Mladí studenti by tedy měli na islám nahlížet i z té druhé, pro nás méně přístupné, stránky.

Pro veřejnou společnost je však častější pohled například ničení památek, avšak to také islám nepožaduje. Důkazem mohou být památky dochované v Egyptě, které zůstaly od starověku po staletí neponičeny i přes islámskou přítomnost. Tento současný pohled je jakási novota posledních let.

Naopak nejen v minulém století existovaly nové snahy sjednotit muslimské země, kdy tyto snahy vyústily ve vytvoření korektního politického orgánu s názvem Organizace islámské konference, od roku 2011 s novým názvem Organizace islámské spolupráce. V členství se nyní nachází 57 států s muslimskou většinou, ale stále jsou to státy celkem různé – dříve sekulární Turecko, konzervativní Saudská Arábie nebo islamistický Írán.⁷⁵

Toto uskupení také čelí tzv. islámskému státu, neboť on se chce stát chalífátem a řídit svět. Je také nutno dodat, že dnešní islámský svět je vnitřně rozložený – na jedné straně stojí extremisté hlásající nadřazenost islámu, kteří chápou islám jako univerzalistický projekt, který je ohrožován Západem, a muslimové jsou podle nich ohroženi nevěřícími.

Pak tu funguje celá řada nejrůznějších proudů až po řadu normálních, běžných věřících, pro které islám znamená kulturu, soubor hodnot, norem a dobrých pravidel, jak pokojně žít či jak se starat o svou nejdůležitější hodnotu – rodinu. Důležité je tedy poznávat realitu, uvědomovat si, že v zájmu dobré budoucnosti celého, stále více provázanějšího světa, je potřeba hovořit s liberálně orientovanými muslimy, s těmi, kteří

⁷⁴Human Development Reports. *Human Development Reports* [online]. Kanada: Human Development Reports, 2011 [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011>.

⁷⁵KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2, s. 73.

mají strach z radikalismu, a spolu s nimi hledat perspektivu, řešení a možnosti dobrých vztahů. Toho by se však měli držet nejen mladí lidé sedící ve školních lavicích, ale všichni lidé, přinejmenším v demokratické společnosti.

1.4.2. Islám v kurikulárních dokumentech

Diplomová práce se ve svých omezených možnostech snaží zachytit, jak a do jaké míry a zda vůbec se čeští středoškolští učitelé ve výuce občanského a společenskovedního základu věnují tématu islámu. Zda je také zajímavé, jaké mají studenti mínění o muslimech a přístup k jejich náboženství. Podobu jejich názorů a postojů samozřejmě neovlivňují pouze média, ale také škola. Pokud budou studenti seznámeni s uvedeným tématem, s velkou pravděpodobností získají velké množství ucelených a přesných informací a faktů, což by vedlo ke schopnosti toto téma dobře interpretovat, kategorizovat či dokonce prezentovat.

Studenti by získali možnost osvojit si dovednosti, které jim pomohou lépe identifikovat problémy, kriticky je promýšlet a rozmyslet si, pro jaký názor a postoje se rozhodnou a pokud bude třeba, ponесou za své rozhodnutí následky (jak pozitivní, tak negativní). Učitelé jim tak umožní vytvořit si vlastní názor obecně k tématu islámu, argumentovat jej ve střetu s jinými názory, hledat řešení a zamýšlet se nad jejich důsledky.

Studenti by získali s tímto tématem zkušenost, která by je připravila na to, že mnohé problémy nemají jednoznačné řešení a neexistuje na ně jeden obecně platný správný názor. Pojmutí učiva na školách by mělo pomoci k postupnému odstraňování předsudků a stereotypů a měla by vznikat občanská společnost, pro kterou je typická četnost smýšlení a soustava politických, právních, morálních a filozofických názorů a představ o světě.

1.4.3. Rámcový vzdělávací program

Pro zajištění zaručené úrovně kvality výuky na všech typech škol v České republice je potřeba, aby na takovou kvalitu a obsah výuky dohlížel stát prostřednictvím například

České školní inspekce, nicméně je neméně důležité, aby jednotlivým školám poskytnul určitý rámec a standardy, kterých se školy budou při tvorbě svých osnov striktně držet.

Proto je v České republice od roku 2011 platný dokument s názvem Národní program rozvoje vzdělávání neboli Bílá kniha („bílá kniha“, neboť má strategický charakter). Tento dokument formuluje dlouhodobý záměr činnosti vlády v oblasti vzdělávání, přičemž tento záměr dává konkrétní návrhy k činnosti škol a zachycuje celospolečenské zájmy. Dokumentem má být docíleno usměrňování rozvoje vzdělávací soustavy, kdy se bude utvářet národní vzdělanost. „Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.“⁷⁶ Ve shrnutí má být Bílá kniha závazným základem, o který se mají školy opírat a na jehož základě se budou vytvářet realizační plány ministerstva školství. Dále se na základě dokumentu vytváří jednotlivé vzdělávací plány a nastiňují tak myšlenky českého vzdělávání.

Součástí principů vzdělávání v České republice je též „školský zákon“ č. 561/2004 Sb., což je zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, na jehož základě vznikl nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let, kdy se zavedla soustava vícera úrovní, dle kterých se tvoří vzdělávací programy.

Ve shodě s novými principy kurikulární politiky se tyto kurikulární dokumenty sestavují ve dvou úrovních – státní a školní. Na státní úrovni tak existují Národní program vzdělávání (NVP) a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Právě RVP formulují závazné rámce vzdělávání pro úrovně předškolního, základního, základního speciálního, pro gymnázia, pro gymnázia se sportovní přípravou a pro odborné vzdělávání.

Rámcové vzdělávací programy zdůrazňují souvislost mezi klíčovými kompetencemi a vzdělávacím obsahem, dále se soustřeďují na uplatnění nových vědomostí a dovedností nejen ve škole, ale i v praktickém životě; stanovují očekávanou stejnou úroveň vzdělání všech absolventů v jednotlivých etapách vzdělávání; schvalují pedagogickou nezávislost škol a zároveň odpovědnost učitelů za jejich pedagogickou práci. V neposlední řadě

⁷⁶Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8, s. 7.

charakterizují sféry a předpisy pro tvorbu školních vzdělávacích programů i učebních plánů.⁷⁷

Školní úroveň zastupují školní vzdělávací programy (ŠVP), které vzniká na bázi rámcových vzdělávacích programů ze státní úrovně a pravidel v nich daných. Tato pravidla RVP jsou nadřazeny školnímu vzdělávacímu programu a musí z nich ŠVP vycházet. Dle příslušného RVP a jeho zásad si tak vytváří každá škola vlastní ŠVP. Oba tyto vzdělávací programy jsou veřejnými dokumenty, tudíž jsou přístupné nejen pedagogům, ale i nepedagogické veřejnosti.⁷⁸ Zároveň je RVP otevřeným dokumentem, který počítá v určitých časových obdobích s obnovením stávající podoby, neboť se mění potřeby společnosti i samotných zkušeností učitelů a též se mění potřeby a zájmy žáků.

1.4.3.1. Občanský a společenskovědní základ

Největší množství multikulturních elementů nabízí vzdělávací oblast *Člověk a společnost* v rámci předmětů Občanský a společenskovědní základ a Dějepis. Cílem této oblasti je kupříkladu chápat současnost ve spojení minulosti i budoucnosti, vnímat pospolitost s evropskou kulturou a zároveň pochopit přínos jiných kultur do té vlastní, tolerovat minoritní skupiny ve společnosti, odkrývat rasistické, xenofobní a extremistické názory a postoje v mezilidském chování, dokázat zpětně zhodnotit vlastní jednání i jednání druhých, respektovat odlišné základy hodnot druhých lidí, posuzovat ostatní lidi či různé jevy bez předsudků, rozvíjet demokratické soužití s ostatními občany, dokázat jednat bez manipulací a zároveň vlastnit osobní stanoviska a kritické postoje ke společenským a společenskovědním otázkám, dokázat podpořit pozitivní občanské postoje na základě historických znalostí a následně argumentace a v neposlední řadě rozvíjet nejen svou osobní identitu, ale také evropskou a globální.

Odpověď na otázku, zda je islám přímo uváděn v oboru občanského a společenskovědního základu v RVP, zní ne. Islám zaznívá explicitně v dějepise. V RVP pro gymnázia v rámci tematického okruhu Úvod do filosofie a religionistiky je mezi očekávané výstupy zařazen požadavek rozlišování významných náboženských systémů, tedy

⁷⁷BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 6.

⁷⁸Tamtéž.

konkrétní náboženství doslova vypsána nejsou. Je jen na vyučujících, jaká náboženství si do své výuky zařadí a kterým se budou věnovat.⁷⁹ Může to tak být například buddhismus, hinduismus, křesťanství, judaismus nebo islám. Samozřejmě že formulaci ‚významná náboženství‘ lze především interpretovat tak, že se jedná o světová náboženství, jejichž význam může být výrazně spoluurčován rozšířeností náboženství a počtem jeho věřících. V tomto kontextu se tedy zařazení islámu do výuky jednoznačně předpokládá.

Předmět Občanský a společenskovední základ (dále jen OSZ) je povinnou součástí vzdělávání vyčleněného v RVP pro gymnaziální vzdělávání. Je navazujícím oborem na Výchovu k občanství ze základního vzdělávání, kdy dochází k rozvíjení, rozšiřování a prohlubování jejích podnětů. Významnou pozici a funkci má vzdělávací obor OSZ v gymnaziálním vzdělávání z důvodu jeho čerpání a využití v praktickém životě studenta.

Obecně se OSZ vyučuje za účelem získání orientace studentů ve společnosti a její struktuře, co nejobsažněji a nejrozmanitěji vysvětlit společenské procesy a fenomény, které jsou obsaženy v našem každodenním životě a ovlivňují jeho průběh. OSZ je multidisciplinárního charakteru a obsahuje ty aplikované poznatky společenskovedních oborů, které nesou význam pro orientaci studentů ve společenské realitě a ztvárnění mezilidských vztahů.

Jedná se především o didakticky transformované poznatky z politologie, sociologie, psychologie, práva, ekonomie, filosofie a etiky, antropologie a religionistiky (odkud právě téma islámu vychází). Do tohoto vzdělávacího oboru patří další důležitá složka, kterou je i afektivní rovina vzdělávání. Zde jde o citovost – emotivní stránku osobnosti studentů, neboť denně zasahuje do jejich chování a prožívání. Daným vzdělávacím obsahem se též významně promítá hodnotová výchova studenta.

Ve srovnání s původním pojetím Základů společenských věd (ZSV) se OSZ výrazně odlišuje redukcí a zúžením obsahu. ZSV je založeno na přílišné akademičnosti vzdělávání, kdežto OSZ si zakládá na praktických poznacích důležitých pro život člověka a na jejich použití v reálných životních situacích, čímž bylo odkloněno od tzv. úvodů do věd i přesto, že nedošlo k zestručnění jednotlivých společenských věd.⁸⁰

⁷⁹BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 42.

⁸⁰Pojetí vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ v RVP GV. *Www.rvp.cz* [online]. Praha: RVP, 2006 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/596/pojeti-vzdelavaciho-oboru-obcansky-a-spolecenskovedni-zaklad-v-rvp-gv.html/>.

Co se týče konkrétních vzdělávacích obsahů v rámci OSZ, můžeme najít nejvíce obsahových motivů zdůvodňujících zařazení tému islámu do výuky, ve vzdělávacích obsazích *Mezinárodní vztahy, globální svět a Úvod do filosofie a religionistiky*. V rámci Mezinárodních vztahů, globálního světa student dokáže posoudit projevy globalizace, uvede příklady globálních problémů současnosti, vysvětlí jejich příčiny a domýšlet jejich možné důsledky. S těmito výstupy by se mělo počítat, neboť se islám v dnešní době hojně spojuje také s uprchlickou krizí v Evropě, tudíž by měli být studenti s tématem seznámeni i z tohoto úhlu pohledu.

Jasnější je poté navíc vzdělávací obsah *Úvod do filosofie a religionistiky*, kde by měl student získat dovednosti eticky argumentovat v dialogu a diskuzi, rozvážně přistupovat k argumentům druhých lidí, rozpoznat nekorektní argumentaci a manipulativní strategie v mezilidské komunikaci. Tento bod je velice důležitý z hlediska dnešního vlivu masmédií, tudíž zde lze vidět další důkaz toho, že by se s tématem islámu mělo ve školách pracovat, neboť je to téma, o které mají média v dnešní době nebývalý zájem a zařazují ho mezi první příčky svých článků a reportáží.

Dále by pak měl student podle RVP posoudit lidské jednání z hlediska etických norem a svědomí jednotlivce a objasní dějinnou variabilitu základních etických pojmů a norem. Student také rozlišuje významné náboženské systémy, rozpozná projevy náboženské a jiné nesnášenlivosti a rozezná projevy sektářského myšlení. V rámci religionistiky tak jde o učivo o náboženství, podobách víry, znacích náboženské víry a o náboženských systémech, církvích a sektách.⁸¹

V oblasti OSZ by tedy studenti měli nabýt nejen skutečné znalosti o islámu jako o druhém nejpočetnějším náboženství světa v oblasti religionistiky, ale měl by se u nich také dostavit viditelný posun nebo změna postojů a chování studentů. Jejich pohled na téma islámu by mělo být střízlivější, otevřenější a objektivnější. Na základě výuky OSZ by měli studenti dosáhnout takových kompetencí, které je dovedou k přistupování k islámu i muslimům otevřeným, tolerantním, zdravě kritickým a respektujícím způsobem, zároveň však také s primárními znalostmi o této víře.

⁸¹BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 42.

1.4.3.2. Průřezová témata

Průřezová témata vystupují ve vzdělávání jako povinná témata, která jsou v současné době zcela aktuální, a tak by měla pronikat do celé školní výuky. Tato témata mají za úkol především ovlivňovat postoje, hodnoty a jednání studentů, dále pak by měla posílit další úkol vzdělávání, kterým je výchova. Také by měla přinést propojení mezi většinou vyučovaných předmětů se životem studentů ve školní instituci i mimo ní. Samozřejmě dochází též k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí studentů. Studenti se s těmito tématy setkávají již na základní škole a v tomto smyslu se navazuje na průřezová témata v gymnaziálním vzdělávání.

Obsah průřezových témat pro gymnaziální vzdělávání je zakotven v tematických okruzích, které obsahují nabídku témat. Všechny tyto tematické okruhy jsou povinné, proto se nemůže stát, že by škola do svého ŠVP nezařadila například tematický okruh Multikulturní výchova. Škola musí povinně zařadit do ŠVP všechny tyto okruhy bez výjimky, přičemž hloubka, výběr témat a formy jejich výuky jsou zcela v kompetenci jednotlivých škol a musí být konkretizovány v ŠVP. Aby bylo působení průřezových témat účinné, mohou je školy navíc podporovat využíváním dalších účelných možností (např. filmová představení, besedy, výstavy), se kterými přijdou studenti do styku i mimo školu. V rámci průřezových témat na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií se jich do RVP řadí pět: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova.⁸²

1.4.3.2.1. Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní a sociální výchova striktně a závazně neobsahuje body naznačující začlenění tématu islámu do výuky, avšak vychází z obecných tendencí vývoje tohoto světa. Proto ne jeden vyučující může z tohoto zadání RVP pociťovat, že by nebylo od věci toto téma do své výuky zařadit. Toto průřezové téma učí studenty mimo jiné rozumět hodnotě mezilidských vztahů a respektovat názory, potřeby a práva druhých, protože dnes bohužel velmi často dochází k omezování druhých na základě jejich neporozumění

⁸² Tamtéž, s. 65.

a předsudků o nich. Vědomosti získané na základě tohoto tématu pak může studenty dovést ke správné reakci na morální či kulturní otázky, které je jistě budou doprovázet v průběhu jejich života neustále.

Předpokládá se, že na základě stále častější evropské integrace a globalizace se budou studenti stále více setkávat s jinými etniky či kulturami. Do tohoto tématu tedy spadá například otázka globálního terorismu, neboť je s ním islám často spojován nebo rozrušování dříve dlouhodobě stabilních kulturních celků. Studenti by tedy měli pěstovat kvalitní mezilidské vztahy ve všech jejich podobách (tudíž i v interkulturních vztazích) a dále dokázat rozvinout etické předpoklady pro život ve společenství lidí.

V oblasti postojů a hodnot má tedy téma studentovi nabídnout například uvědomění si a respektování přirozenosti a hodnotu rozmanitosti lidského života a jeho kultury, což je především pro dnešní dobu plnou mezilidských konfliktů a nepochopení nezbytné. V rámci sociální komunikace pak mají studenti lepší předpoklady pro respektující porozumění, kdy tolerují odlišnosti názorů, postojů, kultur či národností. Je nutné dodat, že toto průřezové téma je svou obecností spojitelné téměř se všemi vzdělávacími oblastmi RVP pro gymnázia. Tudíž v jeho rámci může dojít alespoň o zmínce o tématu islámu ve spojitosti s jiným tématem, neboť prolínání témat navzájem je zde zjevné.

1.4.3.2.2. Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

I pro toto průřezové téma platí, že je obecné a prolíná se do většiny ostatních vzdělávacích oblastí, tudíž i v rámci tohoto tématu může dojít ke zmínění o náboženství islám a vůbec to nemusí být v rámci vícero vyučovacích hodin. Toto téma nabízí studentům pohled na aktuálně chápané globalizační průběhy dnešního světa a možnost aktivně se podílet na všech oblastech lidského života, to znamená aktivně se podílet na řešení problémů v jeho okolí, přispívat k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, což někdy vyžaduje dlouhodobé společné úsilí občanů. Student by měl zdravě vnímat kulturní rozlišnosti a nechápat je jako negativum, ale naopak je chápat jako obohacení jeho společnosti a života, neboť dokáže porozumět takovým odlišnostem.

Zároveň by měl student získat v oblasti jeho postojů a hodnot schopnost být solidární s lidmi žijícími v obtížných podmínkách, neboť právě například uprchlická krize či situace v Sýrii jsou dnes společností spojovány s islámem. Dále je student schopný hledat kompromisy, neboť dokáže odlišit příznivé prvky a jevy od nepříznivých důsledků globalizačních procesů.

Student je schopný bránit se těmto nepříznivým důsledkům globalizačních procesů typických i v dnešní době, kterými jsou často násilí a teror, což bývá též společností hojně spojováno s tématem islámu. Jak už samotný název průřezového tématu napovídá, student na jeho základě získá základní přehled o globálních problémech, jeho příčinách a důsledcích, mezi které patří kupříkladu hlavní světová ohniska napětí, mezinárodní migrace či lidská práva v rámci různých náboženství.⁸³

1.4.3.2.3. Průřezové téma Multikulturní výchova

Průřezové téma Multikulturní výchova nabízí vyučujícím ze všech průřezových témat nejvíce podnětů k tomu, aby téma islámu ve své výuce neopomínali. Multikulturní výchova připravuje studenty na ty stránky existence ve společnosti, které úzce souvisí s kulturní a sociální rozmanitostí. Pro současnou i budoucí společnost budou typické multikulturní vztahy a právě zařazení tohoto tématu do výuky by mělo napomoci k lepší orientaci studentů v životě v rámci stále častějších setkávání s příslušníky jiných národností, etnik, ras, náboženství či s lidmi s jinými hodnotami. Právě mladí lidé by měli být schopni porozumět sobě samým a hodnotám jejich kultury, aby mohli poté porozumět i lidem s odlišnými rysy a jejich kultuře, proto by měla škola v tomto ohledu plnit funkci výchovnou, aby se z mladých lidí stávali rozumově vyspělí a tolerantní občané.

Aby takový člověk opravdu dokázal být, musí v první fázi výchovy k demokratickému přístupu zasáhnout škola a dát studentům šanci nabídnout kvalitní mezilidské vztahy již ve škole, mezi učiteli a studenty, mezi studenty navzájem či mezi učiteli a rodinou.

Důležité je tedy mimo jiné i prostředí školy, ve kterém student tráví velkou část svého dosavadního života, aby šla škola sama příkladem svým žákům a studentům. Samozřejmě též záleží na osobnosti učitele a jeho kompetencích, proto by

⁸³ Tamtéž, s. 71.

se měl snažit žáky zaujmout i právě takovými kontroverzními tématy, jako je téma islámu. „Nutnost MKV vychází také z pokračujícího procesu sociálního propadu některých menšin, s čímž se pojí i narůstající nevraživost mezi majoritou a sociálně vyloučenými skupinami, provázená vznikem či posilováním negativních etnických stereotypů (v ČR především Romové a vztah majority vůči nim). Negativní aspekty mezikulturních kontaktů, jako jsou xenofobie, intolerance a rasismus, navíc ohrožují soudržnost demokratické společnosti a jejich děsivé důsledky v podobě xenofobních či nacionálních vášní nakonec znamenají ztrátu pro všechny, nikoli jen pro příslušníky minorit. Proto se multikulturní výchova stala standardní součástí vzdělávacích strategií demokratických zemí.“⁸⁴

Multikulturní výchova má tedy za cíl usměrňovat hodnotové postoje žáků, začlenit je do multikulturních aktivit a být zároveň činný v mezinárodní spolupráci. Studenti by měli pochopit a porozumět kulturním diferencím mezi lidmi nejrůznějšího původu a střízlivě fungovat v mezilidských vztazích nejen v rámci svých nejbližších. Proto je důležité pro harmonický způsob života pracovat na kvalitních mezilidské komunikaci. Studenti by měli dojít k pochopení, že každý z nás je individualita, která může mít své zvláštnosti, a proto by měli respektovat jedinečnost a důstojnost každého z nás bez rozdílu. Měli by být také toho názoru, že každé etnikum si je rovnocenné a povyšování se nad ostatními je nevhodné.

Studenti by také měli být schopni prosazovat základní morální normy a umět čelit projevům intolerance, diskriminace či rasismu. Stále by měl hájit myšlenku, že by měly být odstraněny předsudky vůči lidem různých etnických skupin, národností, barvy pleti, pohlaví, i náboženství. Student by tedy neměl hájit jen svou kulturu a být určitým způsobem sebestředný, ba naopak, měl by přetvářet společnost tak, aby se i minoritní skupiny v pro ně cizí společnosti necítily utlačovány. Aby se studenti naučili chovat tolerantně k menšinám s jiným náboženstvím, musí také ovládat základní pojmy související s multikulturalismem, například tedy identita, xenofobie či intolerance.

Toto průřezové téma tedy studenty připraví změnit či zlepšit porozumění mezi lidmi různého kulturního původu, náboženství, světového názoru apod. Těž rozvíjí kompetence sociální, občanské a personální. V rámci těchto nově získaných kompetencí by měli studenti přistupovat k muslimům otevřeně, bez zažitých stereotypů, tolerantně,

⁸⁴Multikulturní výchova v RVP. www.rvp.cz [online]. Praha: RVP, 2006 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/450/multikulturni-vychova-v-rvp.html/>.

zdravě kriticky a s respektem i přesto, že se v rámci multikulturní výchovy nedozvědí možná příliš mnoho explicitně o islámu jako náboženství. Co se ovšem týče respektujícího a tolerantního přístupu k druhým lidem, neplatí to jen pro islám nebo muslimy, a tak mohou studenti získané vědomosti využít rozhodně i v rámci jakýkoliv dalších kulturně, nábožensky, ideově či jinak odlišných skupin, což je minimálně z hlediska etického pro společnost žádoucí.

1.4.4. Důvody, proč se bát/nebát zařadit téma islámu do vyučovacích hodin

I přesto, že je někdy obtížné diskutovat a probírat téma islámu, dobrý učitel by měl dokázat na aktuální témata reagovat a přistupovat k nim jako k ostatním klasickým tématům z učebnic. Studenti nejen středních škol mají zájem diskutovat a jsou otevření novým informacím, proto by společnost měla být vděčná za studenty, kteří se zajímají o to, co se děje okolo nás a jak se bude svět dále vyvíjet. Veřejnost by ihned neměla začít kritizovat něco, o čem sama nemá hlubší informace a u čeho například nebyla osobně, viz případ učitelky vyučující názorně o islámu. Nebylo by od věci shodnout se ve školách na odsouzení terorismu, ale zároveň ihned neodsuzovat každého uprchlíka.

Uprchlíci nejsou otázkou jen současné doby, ovšem to si velká část veřejnosti neuvědomuje, a pak dochází k názorům, že islám je ráj teroristů a uprchlíků, tak proč by se o tom měli učit jejich děti. V rámci výuky občanského a společenskovedního základu jde přeci i o rozšiřování politického obzoru a občanského povědomí. Samozřejmě je to však věc jednotlivých škol, jak do hloubky se budou tématu islámu věnovat. Nedá se to nařídit, neboť platné pro všechny a zároveň konkrétní doporučení, jak mají učitelé výuku realizovat a minimálně rodiče s ní byli spokojení, zatím není k dispozici.

Při realizaci takové výuky se ovšem musí počítat s tím, že učitelé se mohou snadno ocitnout v nepříjemné situaci, což dokazuje minimálně aféra popsaná na začátku této kapitoly. Mělo by se během výuky počítat s možností, že ne všichni rodiče mají takzvané korektní názory.

Pravděpodobně je třeba se připravit na obzvlášť kuriózní poznámky nejen z řad okolí, ale i od samotných žáků. Právě nabízené materiály by měly učitelům pomoci koncipovat hodinu tak, aby s nimi mohli pracovat co nejvolněji a věnovat se tak například tématům, které studenty zajímá nejvíce nebo kolik chce učitel věnovat času kterému

tématu. Důležité je také to, že učitelům tyto materiály ulehčí práci a ušetří čas tím, že nemusí hledat další informace, které by do hodiny mohli použít. Tyto materiály nejsou nijak striktní, mohou se s nimi seznámit i rodiče studentů a může pak dojít k minimalizaci názorů, že jde škoře a jejím učitelům především jen o propagaci islámu.

Učitelé by byli určitě i do budoucna vděční za nové materiály, díky kterým by se mohli v rámci tématu islámu čeho chytit, a nebyli by tak bezradní, jako doposud. Ovšem i přes trpělivost a snahu vést dobrou výuku v rámci tématu islámu se učitelé setkávají s negativními reakcemi. Veřejnost má někdy přehnanou reakci vyjadřovat se k danému tématu, neboť je politická situace vyhrcoená. Někdy se dokonce může zdát, a to bohužel právem, že na jiné společenské problémy by lidé nereagovali tak vehementně, jako právě na otázku islámu obecně. Právě proto, jaká je ve společnosti ohledně islámu současná nálada, by se mělo ve školách o problémech islámu diskutovat co nejvíce. Obzvláště by nebylo šťastné, současnou situaci zcela ignorovat.

Toto téma obklopuje nás všechny, proto by mu měla být věnována pozornost. Samozřejmě tak, aby společnost neměla důvody si myslet, že jde o propagaci či vymývání mozků. Téma by se mělo předkládat bez emocí, objektivně, racionálně a založené pouze na vyvážených a faktických informacích. Ve třídě by tedy měla zaznít především fakta (a to nejen teoreticky podaná), následný vlastní názor si studenti mají udělat sami. Na středních školách je to poněkud lehčí, tématu dokážou lépe porozumět, dokážou si utvořit svůj vlastní názor a nejde vždy jen o pouhé zprostředkování názorů. Na to by okolí, které může mít někdy emotivně rozhořčené reakce, mělo myslet.

Zároveň se nabízí zajímavá otázka, zda je či by byla výuka o islámu a následná reakce na ní stejná na pražských školách i na školách v menších městech. S ohledem na menší toleranci k odlišným kulturám v menších městech by bylo možná pravděpodobné, že by takový učitel měl s výukou potíže, a to nejen v rámci výuky o islámu, ale například i se seriózní diskuzí s dětmi ze severních Čech o Romech. Následné reakce by také možná byly jednotné v negativním duchu. Každopádně v rámci občanského a společenskovedního základu padají ty nejdůležitější a nejpodstatnější společenské otázky, proto by se mělo věnovat každému tématu, které dle osnov do výuky spadá. Neřeší se v něm jen politologie, sociologie či právo, ale právě též religionistika, proto by měla být taková témata společností více tolerována.

1.4.4.1. Projekt Muslimové očima českých školáků

Aby byli čeští středoškoláci vychováni k toleranci k jiným kulturám a dostalo se jim bližších informací o islámské kultuře, vznikl právě pro mladou generaci projekt zabývající se otázkou výuky islámu v českých školách. Jednalo se o projekt s názvem Muslimové očima českých školáků, který měl ze začátku podporu přímo od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ovšem nakonec se ministerstvo rozhodlo tento projekt nepodpořit z důvodu nesouhlasu některých rodičů a schválené petice, kterou podepsalo bezmála 22 000 občanů.⁸⁵ Byl to projekt pro střední školy dobrovolný, avšak mnozí v něm viděli možnost, jak se k dané problematice lépe postavit a informovat o ní širokou veřejnost. Projektu šlo také o podání informací z médií na pravou míru, neboť média v této problematice hrají výraznou roli.

Tudíž jeho cílem nebylo jen teoreticky seznámit žáky s tímto náboženstvím, ale zároveň v něm šlo o naučení žáků kritickému myšlení v rámci mediální gramotnosti. Studenti se tedy měli naučit kriticky rozřazovat nové informace, umět je analyzovat a přemýšlet o nich, aby si utvořili vlastní názor na věc.⁸⁶ Tato dovednost se studentům hodí do života obecně, nejen v rámci tématu islámu. Lidé jsou pak schopni rozhodovat se sami za sebe a nejsou snadno ovladatelní od jiných jedinců či ze stran médií.

Projekt by byl výbornou didaktickou příručkou, jak se k výuce islámu stavět, neboť je založen na kvalitních informacích a studenti by se tak mohli oprostit od různých předsudků k islámu jako takovému. Zásadní vliv odejmutí podpory ze strany ministerstva na další fungování projektu to nemá, ovšem zde vzniká důležitá otázka, jak se staví vůbec ministerstvo školství k přístupu výuky tohoto tématu? Není to smutné znamení o stavu české politiky a minimální snahy zlepšit veřejné mínění o menšinách v České republice?⁸⁷ Nejlépe ministerstvo školství musí vědět, že základy religionistiky patří již

⁸⁵Projekt, který měl islám přiblížit dětem, už stát nechce zaštiťovat. *Www.ceskatelevize.cz* [online]. Praha: *www.ceskatelevize.cz*, 2014 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1018191-projekt-ktery-mel-islam-priblizit-detem-uz-stat-nechce-zastitovat>.

⁸⁶Kritické čtení aneb jak žáky naučit pracovat s texty. *Www.muslimove.cz* [online]. Praha: *www.muslimove.cz*, 2014 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://muslimove.cz/kriticke-cteni-aneb-jak-zaky-naucit-pracovat-s-texty/>.

⁸⁷Symbolické vítězství islamofobů. *Hospodářské noviny* [online]. Praha: *Hospodářské noviny*, 2014 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://nazory.ihned.cz/c1-62789960-symbolicke-vitezstvi-islamofobu>.

dávno do vzdělávacích plánů škol a debaty o islámu ve školách nejsou žádnou převratnou novinkou.

1.5. Didaktické předpoklady výuky tématu Islám

1.5.1. Specifika výuky občanského a společenskovedního základu

Občanský a společenskovední základ je předmět, v jehož základu stojí člověk a od něho se odvíjející životní vztahy, životní role a situace, kterými člověk denně prochází. Tento předmět lze definovat jako vzdělávací a výchovný přístup, který má v RVP stanoven vzdělávací obsah tvořený výchově – vzdělávacími cíli a učivem rozdělenými do jednotlivých modulů. V rámci občanského a společenskovedního základu se na gymnáziích probírají základy jednotlivých společenskovedních disciplín, kterými jsou psychologie, sociologie, politologie, ekonomie, nauka o právu, filosofie a religionistika. Studenti by tak měli poznat předmět těchto jednotlivých disciplín, měli by aktivně používat základní terminologii, měli by se orientovat v důležitých meznících, problémech, směrech a zástupců typických pro jednotlivé společenskovední disciplíny a v neposlední řadě OSZ studenty učí orientaci v aplikovaných vědách. Do značné míry pak záleží, jak konkrétní vyučující uchopí otázku výuky tohoto předmětu.

Pro občanský a společenskovední základ je specifická hodnotová rovina, ve kterém by studenti měli formovat své stránky mravní, volní i hodnotové. Tyto stránky ovlivňují nejen jednání i chování jedince, ale i žáka a učitele. Předmět pomáhá utvářet, přijímat či odmítat jednotlivé hodnoty k důležitým oblastem občanského života. Tento předmět je typický svým širokým rozpětím od člověka až po celosvětové vztahy a procesy. Právě tady se objevuje větší odpovědnost učitele než v jiných předmětech, neboť nezodpovídá jen za předané vědomosti, ale zároveň za vybudované postoje studentů. To klade velký nárok na osobnost samotného vyučujícího.

Mnohá témata, která tvoří učivo OSZ, většinou vycházejí ze studentovy určité zkušenosti. Mohli je sami prožít (např. krizová situace, smrt v rodině), nebo se s nimi setkali v médiích, četli o nich, slyšeli o nich nebo je viděli ve filmu. Právě na toto by

vyučující neměli zapomínat a vždy zvažovat prekoncepty všech studentů. Zároveň by měl mít vyučující individuální postoj ke každému studentovi zvlášť a snažit se osvobodit od svých osobních postojů a podávat neutrální informace k danému tématu. Typická je také interdisciplinarita, která spočívá v propojení a aktivní spolupráci mezi různými předměty, vědami za účelem dosažení integrovaného výsledku v teoretické i praktické činnosti. Občanský a společenskovědní základ tak přesahuje hranice svého oboru a prolíná se tak minimálně s dějepisem či zeměpisem.

1.5.2. Specifika výuky religionistické tematiky

Obecná didaktika se zabývá obecnými otázkami obsahu vzdělávání i procesu vyučování a učení, které jsou typické pro všechny předměty. Začaly však vznikat i didaktiky oborové ve všech přírodních a společenských vědách, které se dodnes silně rozvíjí. Je zapotřebí mít jako vyučující dobré znalosti z pedagogiky i psychologie, ale samozřejmě také znalosti příslušných předmětů. S velkou pravděpodobností je jen velmi málo vyučujících, kteří se orientují na vysoké úrovni v oboru religionistiky. Zároveň je třeba disponovat poznatky z filosofie, etiky i historie. Proto by bylo vhodné vypracovat didaktiku daného předmětu a přenést ji do praxe.⁸⁸

Výuka religionistiky probíhá v mnoha evropských státech již dlouhou dobu, a tak musely tyto státy řešit organizaci výuky, pedagogy náboženství i legislativní rámec a v dnešním globálním světě nesmí opomínat zvyšující se náboženskou pluralitu ve školách a přímo ve výuce. Znalost a porozumění náboženství by se mělo brát jako důležité pro dobré vzájemné vztahy mezi lidmi. Mělo by docházet k rozvoji tolerance, vzájemného porozumění a důvěry. Výuka o náboženstvích minimalizuje stereotypy a náboženskou nesvobodu. Náboženská výchova tak studentům nabízí poznání svého i různých jiných náboženství.

Ohledně České republiky a výuky o náboženství je tato výuka v kurikulu spíše marginálního charakteru. Tato skutečnost může souviset s postojem obyvatel

⁸⁸ ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Aktuální problémy vybraných oborových didaktik*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009. ISBN 978-80-7414-169-0, s. 8 – 11.

k náboženství v České republice. Právě v nízké české religiozitě pramení nízká úroveň znalostí o náboženství a malý zájem o toto téma. Od toho se pak odvíjí i přípravy sylabů předmětů, výchova učitelů nebo tvorba učebnic.⁸⁹

1.5.3. Práce s kontroverzními tématy

Studenti se po celý svůj život již od dětství potýkají s problémy, situacemi či různými zkušenostmi, které se pak stávají součástí obsahu nejen občanského a společenskovedního základu. Tento obsah je tedy součástí jejich osobního života. Problémy, které se studentů bezprostředně dotýkají a setkávají se s nimi v procesu své socializace, nazýváme tématy kontroverzními. Jsou to témata z oblasti společenské, politické a promítají se do našeho běžného života. Obvykle tyto problémy vnímáme jako problematické. Kontroverzní témata se dotýkají problému, kterými jsou například diskriminace různých sociálních skupin, různé formy závislostí a patologických jevů, otázky života a smrti, politická a společenská témata (např. mezinárodní terorismus, otázky náboženství).

Pracovat s takovými tématy může pedagog různě, záleží na jeho pojetí, jeho zkušenosti a jeho pedagogických dovednostech. Pokud se kontroverzní téma pojme formou přednášky či výkladu, studenti sice získají systematicky uspořádané informace, ale bude jim chybět zkušenost s těmito tématy. Tato zkušenost pomůže studentům ukázat, že mnoho problémů nemá jednoznačné řešení a neexistuje na ně jednotný názor. Studenti pak nejsou schopni kriticky promýšlet různá řešení a stanovit si vlastní případná rozhodnutí.

Dále může být téma v hodině prezentováno jako problém, na který je pohlíženo z více stran, dokáže u lidí vyvolat emoce a neexistuje jeden způsob jeho vyřešení. Před samotným řešením kontroverzního tématu jako problému by měly být promyšleny základní otázky: do jaké míry je téma důležité, vnímají i studenti důležitost tohoto tématu, vychází téma z reálné životní zkušenosti, je téma vhodné pro konkrétní skupinu ve třídě,

⁸⁹ Metodický portál. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. [online]. 2013 [cit. 2017-07- 05]. Náboženství ve školách v souladu s rámcovými vzdělávacími programy. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1746/NABOZENSTVI-VE-SKOLACH-V-SOULADU-S-RAMCOVYMIVZDELAVACIMI-PROGRAMY.html/>.

je výběr tohoto tématu smysluplný, obsahuje dostatečné množství kontroverzních otázek, je možná vyvážená diskuse k tématu? Prvotní zamyšlení se pedagoga nad těmito kritérii je žádoucí.

Zvolením těchto témat do výuky si studenti více všímají fungování společnosti, kriticky přemýšlejí o problémech kolem sebe a snaží se hledat jejich řešení. Mohou si na základě diskuse utvořit vlastní názor, prosadit navrhované řešení či takové řešení realizovat například formou projektu. Studentům tak nejsou lhostejná mnohá společenskopolitická témata.

1.5.4. Interkulturní rámec výuky islámu

Interkulturní vzdělávání se začalo zcela spontánně zařazovat do výuky. Dnes je standardní větší otevřenost, interakce a kooperace. Interkulturní vzdělávání se zabývá mimo jiné i tématy, jež souvisejí s tvořením stereotypů, předsudků, s netolerancí či diskriminačním chováním. Těmito problémy mohou být kupříkladu otázky genderu, subkultur nebo islámu. V rámci interkulturního vzdělávání je nutné kritické myšlení, aby člověk třídil informace, pochyboval o nich a teprve na základě důkladného zvažování si utvořil svůj vlastní názor. V době informační exploze v rámci informovanosti o islámu je takové kritické myšlení nezbytné.

V dnešním globalizovaném světě je tak typická interkulturalita. Studentům umožňuje poznání vlastního kulturního zakotvení a zároveň porozumění kulturám odlišným. Studenti by se měli naučit chápat a respektovat sociokulturní rozmanitosti, různé způsoby života, myšlení a vnímání světa a různá náboženská vyznání. Proto i výuka o tématu islám by měla vést ke schopnosti jednat s lidmi odlišných kultur a s odlišnou životní zkušeností a žít s nimi na společném území ve vzájemné spolupráci.

1.5.5. Vybrané efektivní metody ve výuce religionistické tematiky

Vhodnou metodou pro výuku religionistiky na střední škole je informačně – receptivní metoda spočívající ve výkladu a vysvětlování. Tato metoda je nutná pro podání základních informací. Zároveň by však výuka neměla být založena jen na podání

informací typu zakladatel, hlavní náboženské myšlenky a směry, letopočet. Je potřeba každou informaci zařadit do hlubšího kulturního, politického i společenského kontextu, aby si student mohl informace propojit a systematicky mu dávaly smysl.

Nejprve by měl tedy student schopen zodpovědět otázky, co je to náboženství, religionistika, měl by být seznámen s různými úhly pohledu na náboženství pomocí sociologie, psychologie náboženství či geografie náboženství. Poté by se měl student učit o konkrétních náboženských systémech – o křesťanství, judaismu, islámu, hinduismu.

Vyučující též používají k výuce učebnice, pracovní listy, atlasy či slovníky. Výuka může být doplněna zhlédnutím dokumentů či filmů, poslechem zvukových nahrávek, promítání textů či obrázků aj. V rámci této metody je podstatná prezentace hotové informace vyučujícím, kterou student vědomě vnímá a zapamatovává si jí.

Další vhodná metoda výuky religionistické tematiky je metoda heuristická. Tato metoda je založena na poučeném odhadu, intuici či zkušenosti. Učitel stanovuje jednotlivé cíle, problémy, formuluje protiklady a možné konfliktní situace a společně se studenty stanovuje jednotlivé kroky řešení problému. Učitel i student by měli pracovat rovnoměrně.

2. Praktická část

Tato část se věnuje hospitacím, které se konaly na pražských gymnáziích za účelem rozpoznání postojů vyučujících k tématu islámu a tedy za rozpoznáním různých přístupů ve vyučování tohoto tématu.

Práce též obsahuje popis a shrnutí z vyučovacích hodin, na kterých hospitovala autorka práce a zabývala se celkovým průběhem výuky a zároveň jejímu obsahu. Hospitace byla zaměřena především na učitelovo pojetí výuky, jaké formy a metody pro výuku zvolil a do jaké míry byli do procesu vyučování vtaženi samotní studenti a zda dostali prostor se k tomuto tématu vyjádřit či se zeptat na otázky, které je nejvíce zajímají.

2.1. Náslechy vyučovacích hodin na gymnáziích zabývající se tématem islám

Prvotním důvodem náslechů je specifická předmětu Výchova k občanství a Občanský a společenskovední základ. Právě v tomto předmětu je nejvíce prostoru zařazovat do výuky a posléze diskutovat o aktuálních, kontroverzních, mediálně probíraných či eticky exponovaných tématech. Právě diskuse je důležitá, neboť se mohou studenti vyjádřit k různorodým tématům a zároveň se učit respektovat názory druhých.

Podobná témata nejsou zajímavá jen svou historií a tedy teorií, ale i tím, že mohou zasahovat do běžného života občanů, a z toho důvodu by studenti měli nad takovými tématy minimálně přemýšlet. Zároveň je tento předmět interdisciplinární, proto mohou studenti získané či zakotvené názory a znalosti použít i v jiných předmětech.

Dalším důvodem náslechů je také započatá pedagogická praxe autorky, tudíž zde hrála roli určitá zvědavost, jak je toto téma zařazováno do výuky. Náslechy pak sloužily k porovnání s pedagogickou činností samotné autorky a zároveň byly jistou inspirací pro budoucí autorčiny vyučovací postupy v rámci výuky tématu islámu.

2.1.1. Předem stanovená kritéria pozorování a hodnocení

Hospitace sloužila jako nástroj hodnocení průběhu a určitých výsledků vyučování. Všechny hospitace byly velice efektivní, nevyžadovaly žádné náklady a nebyly relativně náročné na přípravu. Autorka tak mohla sledovat i průběžně vyhodnocovat, jak se projevují a jednají žáci během výuky.

Jednalo se o cílevědomé, plánovité a soustavné pozorování chování a jednání osob směřující k odkrytí základních souvislostí a vztahů pozorované reality. Předmětem pozorování byl vyučující a jeho žáci. Z hlediska autorky šlo o zúčastněné pozorování, kdy se autorka spoluúčastnila tohoto vyučovacího procesu.

Cílem jednotlivých hospitací bylo zmapovat modely vyučování, zjistit, jak je respektováno učivo formulované v ŠVP, zjistit klima třídy během výuky tématu islámu, sledovat komunikaci mezi učitelem a žáky a mezi žáky navzájem a zároveň sledovat, jak se projevují jejich kompetence k řešení problémů, pracovní, sociální a občanské.

Záznamy z hospitace byly především dokumentační, avšak nechyběly ani předem stanovená kritéria, dle kterých byly sledované jevy vyhodnocovány.

Co se týče činnosti učitele, kritéria byla stanovena následující:

- Učitel zjišťuje povědomí žáků o tématu islámu
- Učitel se zajímá o názory, náměty a zkušenosti žáků s tímto tématem
- Učitel klade otevřené otázky rozvíjející myšlení
- Učitel napomáhá kvalitní vzájemné komunikaci žáků k danému tématu
- Učitel žákům umožňuje společně formulovat jejich myšlenky a případné závěry
- Učitel respektuje sociální a intelektuální rozdíly mezi žáky
- Učitel hodnotí žáky dle samostatného a svobodného vyjádření

Co se týče činnosti žáků, kritéria byla stanovena následující:

- Žáci se souvisle, s porozuměním a kultivovaně vyjadřují k probíranému tématu
- Žáci umějí argumentovat pro nebo proti určitému tvrzení
- Žáci mají samostatné názory
- Žáci samostatně navrhnou řešení problémů

- Žáci si navzájem naslouchají, tolerují myšlenky druhých a vedou smysluplnou diskusi
- Žáci přijímají nové informace a využívají je

Hodnotící škála

5	4	3	2	1
rozhodně ano	spíše ano	nelze se přiklonit	spíše ne	rozhodně ne
Všichni	většina	asi polovina	menšina	Nikdo
Vždy	většinou	občas	Někdy	Nikdy

Všechny hospitace probíhaly na pražských gymnáziích na vyšším stupni po předešlé domluvě autorky přímo s vyučujícími, kteří měli právě téma islámu ve svých učebních plánech a v této době hodlali toto téma do své výuky občanského a společenskovedního základu zařadit.

Tři hospitace byly v rámci volitelného předmětu religionistiky, který navštěvovali studenti vyššího stupně gymnázia a vybrali si ho dle svého zájmu a zaměření. V těchto seminářích se tak vyskytovali studenti rozdílných tříd a věku.

V rámci semináře se studenti seznamují se světovými náboženstvími, tudíž i s islámem. Ostatní studenti, kteří si vybrali jiné volitelné předměty, se s tématem islámu na gymnáziu v rámci výuky nesetkají. Zbylá hospitace se konala tradičně během výuky Občanského a společenskovedního základu.

Všechny hospitace se konaly na základě plnění školního plánu, kdy všechny vybrané školy měly náboženství (konkrétně i téma islámu) zařazeno ve svých ŠVP a v době plánování hospitací měli vybraní vyučující již připravenou výuku na toto téma. Vazba ke kurikulu byla tedy značná a obsah vzdělávání a posléze i proces jeho osvojování byl splněn. V realizaci byl zprostředkující model kurikula, neboť vycházel ze stanovených cílů, byl založen na plnění vzdělávacích norem a vyučující taktéž racionálně plánovali učivo.⁹⁰

⁹⁰MAŇÁK, Josef. *Modelování kurikula*. Orbis scholae, Praha: UK, 2007, roč. 2, č. 1. ISSN 1802-4637, s. 43.

Konkrétní přehled navštívených vyučovacích hodin:

- Mgr. Lucie Hronová, Gymnázium a Hudební škola hl. m. Prahy, 2. 2. 2017, Občanský a společenskovední základ, 17 studentů
- PhDr. Petr Nesvadba, CSc., Gymnázium Na Vítězné pláni, 7. 2. 2017, dvouhodinový seminář Komparativní pojetí dějin, 12 studentů
- PhDr. Pavel Žďárského, Gymnázium Evropská, 14. 2. 2017, seminář Úvod do náboženství
- Mgr. Petr Škrášek, Gymnázium Nad Štolou, 6. 3. 2017, seminář Dějiny náboženství, 14 studentů

Tímto by autorka chtěla ještě jednou vřele poděkovat za možnost hospitovat na jejich hodinách a narušit jim tak jinak zcela běžný průběh výuky.

Půjde spíše o zajímavý přehled a o informace, zda se o tomto tématu v rámci občanského a společenskovedního základu vůbec učí, a pokud ano, jakým způsobem. V žádném případě však nepůjde o obecný popis, jak by měla výuka o tématu islámu vypadat a jen toto shrnutí by mělo být správné, z takového počtu náslechnů to ani analyzovat nelze.

Již na začátku plánování hospitací formou emailů u jednotlivých vyučujících často autorka dostávala na její prosbu hospitace odpovědi, které by se daly rozčlenit do tří základních skupin. Buď přicházely odpovědi typu, že vyučující vůbec nezařazují takové téma do svých vyučovacích hodin, nebo že tematiku islámu do svých hodin zařazují, ale v dohledné době jí učit nebudou z důvodu již probrané látky nebo probrání látky v delším časovém horizontu, nebo přicházely odpovědi, že se vyučující specializují pouze na některé obory společenských věd, jako je například právo či ekonomie. Menšina dotazovaných na prosbu neodpověděla, s čím se ovšem muselo počítat.

Důvody mohou být různorodé, od nezařazení tématu islámu do svých hodin až po pocit nepříjemnosti vyučujících, kdy jim do výuky zasahuje někdo cizí, sleduje jeho postupy, zvláště při takovém kontroverzním tématu, jako je tematika islámu. Ovšem pro úplnou představu spolupráce s vyučujícími, se na prosbu vyjádřili pouze čtyři učitelé ze zhruba padesáti dotazovaných.

Pro účel této práce a samotné kapitoly je však takový počet (při jednom náslechu se jednalo o dvouhodinový seminář) vyučujících dostačující a právě jim patří autorčino velké díky.

2.1.2. Popis náslechů

Dvě navštívené vyučovací hodiny byly úvodní v rámci tématu islámu, tedy první hodina na toto téma. Šlo o seznámení s tématem a s cíly výuky. Další dvě navštívené vyučovací hodiny již byly v pokročilejší fázi. To znamená, že žáci již byli seznámeni z předešlých hodin s touto látkou, znali základní údaje o islámu a podstatu tohoto náboženství.

Co je však typické pro všechny hospitované hodiny, je skutečnost, že všechny úvodní hodiny na téma islámu začínaly klasickou frontální výukou formou výkladu, kdy měl učitel za cíl popsat základní údaje, pojmy a souvislosti vztahující se obecně k náboženství islám. Vyučující tak pracovali s vymezenou skupinou žáků plánovitě, systematicky a v určeném čase. Učitelé tak přímo působili na žáky, ve všech třídách byl přijatelný počet žáků, tudíž mohli vyučující ke svým žákům přistupovat individuálně, poznávat jejich specifika a úroveň vývoje jejich znalostí a zároveň mohli dát všem žákům prostor k vyjádření se na dané téma.

V rámci úvodních hodin šlo tedy především o uvedení do tématu pomocí vysvětlení, co znamená doslova slovo islám a muslim, kdo to byl Alláh, Muhammad spolu s jeho životním příběhem, také příběh Ismá'íla, dále pak teoretické vysvětlení pěti pilířů islámu: vyznání víry (šaháda), 5x denně modlitba (salát), půst (sawm), almužna (zakkát) a pouť do Mekky (hadždž), co je to džihád a jeho typy, co znamená právo šarí'a, základní rozdělení muslimů na tradicionalisty sunnity a přívržence Alího ší'at Alí šíity a v neposlední řadě vždy padla zmínka o tom, že islám měl v historii blízko ke křesťanství i judaismu.

Všechny tyto pojmy byly psány na tabuli i pro přesnou představu pravopisu. Na úvod hodin byl vždy popisován historický vývoj islámu a zároveň měli studenti možnost získat základní znalosti o podstatě islámu, jeho zakladateli a jeho znacích.

Přibližně od druhé poloviny hodiny se vyučující věnovali z větší části samotnému Koránu, nejprve vysvětlení ve formě výkladu, že Korán je popis zjevení Boha Muhammada

a jeho proroctví s důrazem na to, že Korán se mění, vyvíjí a vzniká v průběhu let, ne najednou.

Pravý muslim se musí naučit arabštinu, uznávat Korán a chovat se dle jeho pravidel. Bůh je v islámu jen jeden, jedná se tedy o monoteistické náboženství a doplnění, že je nejmladší. Právě islám vyrůstá jako nejmladší monoteistické náboženství z judaismu a křesťanství, proto je nutný dialog mezi náboženstvími, nikoli střet civilizací. Text Koránu je brán jako slovo Boží oproti Bibli, která je brána jako literární text či historický dokument. Korán je však slovo Boží, na základě kterého je promlouváno k lidu.

Korán byl ve třech případech praktickou ukázkou pro studenty, kdy buď sám vyučující předčítal vybrané kapitoly a studenti poslouchali a případně se doptávali na nějaké nesrozumitelnosti, nebo studenti dostali nakopírované kapitoly Koránu (viz příloha č. 1 a 2), sami si je přečetli a poté je formou výkladu a zároveň diskuze probírali více do hloubky přímo s vyučujícím.

V rámci této diskuze byly vyzdvihovány nejvíce takové súry, které studenty na základě svého obsahu nejvíce zajímaly. Například z některých súr číší odpustky za hříšnou touhu vlastnit, kdy je muslim vděčný za to, že má to štěstí vše ponechávat v rukou božích. Došlo na srovnání se Západem, kde úspěšní lidé berou svůj úspěch jako svou zásluhu, nikoli zásluhu boží. Vyučující vysvětlují, že v islámu je nejdříve Bůh, pak člověk. Na Západě je člověk více suverénní než klasický muslim.

Další zajímavou súrou byla pro studenty kapitola 109, která se nazývá Nevěřící. *„Rci: „Nevěřící! Já nebudu uctívat to, co vy uctíváte, a vy nejste ctitelé toho, co já uctívám, a já nejsem ctitelem toho, co vy jste uctívali, a vy neuctíváte to, co já uctívám. Vy máte své náboženství a já své náboženství mám. Ti, kdož nevěří, rozdávají jmění, aby odvraceli jiné z cesty Boží; a až je úplně rozdají, zbude jim jen zármutek a potom budou poraženi. A ti, kdož neuvěřili, budou v pekle shromážděni, aby Bůh mohl oddělit špatného od dobrého, aby mohl postavit jednoho zlého proti druhému, aby je všechny shromáždil a umístil v pekle – a to budou ti, kdož ztrátu utrpí. A těm, kdož jsou nevěřící, řekni, že přestanou-li, bude jim odpuštěno to, co se již stalo; jestliže však znovu začnou...pak naplní se obvyklý osud předešlých.“⁹¹*

Pro některé studenty a studentky bylo velkým překvapením, že i taková súra se v Koránu vyskytuje a taková slova jsou v ní zakotvena. Toto překvapení lze vysvětlit snad

⁹¹Korán. Přeložil Ivan HRBEK. Praha: Československý spisovatel, 2012. ISBN 978-80-7459-080-1, s. 136.

proto, že čeští studenti žijí v demokratickém státě, jsou zvyklí na určité demokratické principy, a tak neměli tušení o tom, že existují i takové otevřeně vyjádřené súry. Vyučující dodali vysvětlení, že i forma války se v Koránu vyskytuje, avšak je zde myšleno bojovat psychicky – přesvědčovat, nikoli zabíjet, ale nepopírá, že je pro islám válka jakýmsi životním prostorem.

Pro muslimy tedy z Koránu vyplývá, že mají přesvědčovat nevěřící a nenásilně proti nim bojovat, tudíž nesmí nikoho k víře nutit či přemlouvat. Každý má právo rozhodnout se pro víru sám. Dá se polemizovat nad tím, jak moc je důležité, aby studenti gymnázia znali i tuto stránku Koránu, obzvláště v nynější době, kdy je většina názorů u nás na islám skeptických.

Na tomto základě začal výklad o čtyřech odvětvích islámu, který byl velice prospěšný, neboť studenti pochopili, že je islám mnohotvaré náboženství a že neexistuje pouze jeden směr. Výklad začal položenou otázkou, co je to fundamentalismus, přičemž se studenti snažili odpovídat. Islámský fundamentalista chce návrat k základním kořenům a jeho původním zakladatelům, žádá návrat k původnímu islámu v čele s Koránem a jeho tradicemi, nic moderního.

Pak rozeznáváme další odvětví, kterým je islamismus, což je odvětví, které chce být silné politicky. Tudíž islamista se zajímá o legitimní upevnění víry zevnitř a snaží se o uplatnění v politice na základě islámského práva. Všeobecně tak vyučující ze své vlastní perspektivy dodali, že islamisté nepochopili Korán v jeho základě, je to jakýsi „pokroucený“ muslim.

Někdy se můžeme setkávat s přímým spojováním islámu s terorismem, kdy terorismus obecně používá k získání moci násilnou cestu, extrémní chování a agresi.⁹² Tento obrázek islámu je dnešním studentům nejbližší, neboť se s ním setkávají (nejen cíleně) i mimo rámec školy a jejího vyučování. Co byl ovšem nejvíce zásadní fakt ve všech hodinách o islámu, že neplatí rovnítka mezi islámem a islámským terorismem, vždy výslovně v hodinách zaznělo rozlišení mezi muslimem a teroristou. Muslim je věřící stejně jako když se řekne křesťan. Terorista však nemá ze základu nic společného s klasickým věřícím muslimem.

⁹² NESVADBA, Petr. *Komparativní pojetí dějin* (vyučovací hodina). Praha: Gymnázium Na Vítězné pláni, 7. 2. 2017.

Opět bylo poukázáno monologickou metodou na historii, na základní křižovatky nejen ve vývoji islámu, ale i křesťanství. V rámci křížových výprav vnímali Evropané negativně Osmanské Turky, kdy se právě Evropané začali vymezovat proti nepřátelům a zároveň přestali chápat islám. Dodnes je mnoho evropských názorů na islám zpochybňujících a nedůvěřivých, přičemž bylo poznamenáno, že mnoho lidí ani pravého věřícího muslima nevidělo.

Kromě literárních pomůcek použitelných v rámci výuky o islámu jako je Korán či nakopírované texty pro každého studenta ve formě súr z Koránu byly typické a v polovině navštívených náslechů používané i audiovizuální ukázky na téma islámu. Tyto ukázky byly použity ve dvou navštívených hodinách, kdy se jednalo v pořadí o druhé hodiny ve výuce o islámu.

První, úvodní hodiny byly vyučovány vždy na bázi seznámení se s tímto tématem s ohledem na historii, základní pojmy a na obeznámení se s hlavním náboženským textem islámu. Co se týče navštívených hodin, promítaly se tedy videa ze serveru www.youtube.cz z projektu s názvem *Mluvící hlavy FF UK*⁹³ Prof. PhDr. Luboše Kropáčka, CSc., konkrétně video o právu šaría⁹⁴ bylo puštěno v hodině v Úvodu do náboženství u pana PhDr. Pavla Žďárského, Ph.D., které bylo poté ještě doplněno výkladem ze strany vyučujícího.

Dále pak ve výuce občanského a společenskovedního základu Mgr. Lucie Hronové byla využita projekce filmu Jednoho světa na školách s názvem *Můj džihád*⁹⁵ ve spojení s aktivitou studentů v rámci skupinové výuky. Na základě této aktivity se žáci zamysleli nad vlastními cíli a životními hodnotami a porovnali je s cíli mladých evropských muslimů, kteří se uchylují k radikalizaci.

Cílem této hodiny bylo sestavení seznamů vlastních hodnot a cílů ze strany studentů a zároveň si dokážou představit, jaké cíle a hodnoty mají mladí muslimové, kteří

⁹³Projekt Mluvící hlavy FF jsou projekt, v němž profesori a docenti Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze hovoří o literárních dílech či myšlenkových směrech, které se nejčastěji objevují v okruzích maturitních otázek. Série videí Mluvící hlavy FF je určena nejen pro maturanty, ale i pro studenty jiných vysokých škol či zájemcům z řad široké veřejnosti, kteří si chtějí rozšířit znalosti z oblasti humanitních věd. Projekt je snadno a kdykoliv dostupný na internetu, tudíž může sloužit jako vhodný materiál učitelům do své výuky. Z oblasti náboženství a konkrétně k tématu islámu nabízí projekt více videí použitelných ve školách.

⁹⁴Právo šaría. *YouTube* [online]. Praha: YouTube, 2016 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DJ2Y1aVJyto&t=5s>.

⁹⁵Můj džihád. *Jeden svět na školách* [online]. Praha: Jeden svět na školách, 2015 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/lekce/15740-muj-dzihad>.

se připojují k radikálním náboženským hnutím a současně analyzují problém mladých muslimů, kteří se přidávají k radikálním hnutím.

Studenti k aktivitě potřebovali volné listy papíru a psací potřeby, byly jim rozdány vytištěné pracovní listy se seznamem hodnot a cílů (viz příloha č. 5). Úkol studentů byl vybrat (nebo vymyslet vlastní) pět nejdůležitějších bodů, kterých by chtěli ve svém životě v příštích pěti letech dosáhnout nebo je naplnit. Nejprve o nich studenti diskutovali ve dvojicích a poté s celou třídou.

Poté nastala diskuze, co je důležité pro dnešní mladou generaci a zda se životní cesty mohou lišit podle toho, v jaké zemi žijeme, v jakých společenských podmínkách vyrůstáme, jaké náboženství vyznáváme či jaká je politická situace. Poté vyučující studentům vysvětlila, že připravený film se bude věnovat tématu životní cesty mladých muslimů, kteří se rozhodli připojit k radikálním náboženským hnutím. Po projekci se měl každý student vyjádřit nahlas jedním slovem pocit, který v něm film zanechal. Poté se reflektovala aktivita studentů na začátku hodiny, kdy se porovnávaly hodnoty studentů s hodnotami protagonistů filmu.

Nastala diskuze, v čem se liší a v čem se naopak shodují, a proč. Tato aktivita a film studenty bavily, práce se seznamem cílů a hodnot nebyla časově náročná, a přesto studenti dokázali vybrat dostatek svých hodnot a cílů. Jako nejčastější cíle se mezi studenty vyskytovaly vystudovat vysokou školu, cestování, mít rodinu či přátele. Jejich hodnotami byly především být zdravý, šťastný a mít práci, která je bude naplňovat.

Poté se řešila otázka, zda by měli studenti jiné cíle, pokud by pocházeli z jiných politických, náboženských či společenských poměrů. Studenti navrhovali své domněnky, kterými byly například mít lepší život, dosáhnout lepší životní úrovně či založit brzy rodinu.

Poté se studenti měli zamyslet nad tím, jaké hodnoty nejspíš mají nebo by mohli mít mladí muslimové, kteří jsou schopni odejít od své rodiny v Evropě a odejít bojovat za tzv. Islámský stát. Studenti se shodli nad odpověďmi, kterými byly například získat uznání od svého okolí, získat vliv ve společnosti nebo dosáhnout u ostatních respektu. Studenti též usoudili, že pro muslimy v uprchlických táborech je potřeba pomáhat druhým mnohem důležitější než pro samotné studenty.

Studenti získali na základě filmu novou představu o příčinách radikalizace a naznačil možnosti řešení. Studenti tak byli vedeni k uvědomění si nebezpečí radikalizace

společnosti, analyzovat problém mladých muslimů, kteří se přidávají k radikálním hnutím a seznámili se s možnostmi prevence radikalizace společnosti.

Podle hlavní role ve filmu je důležité, aby mladá generace dostala možnost osobního rozvoje a došlo k pozitivním změnám v jejím okolí a vrátit tak výrazu džihád jeho původní význam. Z hodiny odcházeli studenti pozitivně naladěni a zároveň bylo vidět, že by se nebránili další výuce se stejným tématem, které by mohlo být probíráno ve více vyučovacích hodinách.

V dnešní době se může mluvit o mladé generaci muslimů jako o radikalistech, kteří se nechali zmanipulovat a přesvědčit, že bojovat a zemřít za Alláha je jedinou možnou cestou, jak se vyprostit z role psance v evropské metropoli⁹⁶. Je proto velmi důležité mluvit se studenty o problémech současné společnosti a světa, aby získali možnost nahlédnout na takové téma z více úhlů pohledů.

Občanský a společenskovední základ na gymnáziích a středních školách a současně Výchova k občanství na školách základních jsou velmi vhodnou možností, kdy taková témata zařazovat do výuky, ať už formou výkladu z teoretické stránky o náboženství islám nebo skupinovou výukou, kdy studenti musí s tématem věcně pracovat a přemýšlet nad ním nebo používat praktické ukázky pomocí Koránu, různých textů, pracovních listů či videí.

2.2. Stručná charakteristika pilotního výzkumu a interpretace jeho výsledků

Nad rámec zadání této diplomové práce jsem se též pokusila zrealizovat předběžný výzkum formou dotazníkového šetření, který vyplňovali vyučující online. Tento výzkum nebyl součástí zadání diplomové práce, avšak pro zajímavá zjištění, jež naznačuje, jsem jej umístila k nahlédnutí do přílohy této práce. Jsem si vědoma toho, že se nejedná o plnohodnotné dotazníkové šetření a že jednotlivá zjištění nemají potřebnou výpovědní hodnotu, nicméně jsem si během vypracování této práce uvědomila, že šetření tohoto typu v dané oblasti nesmírně chybí, a proto jsem se pokusila o předběžnou pilotní verzi.

⁹⁶BENZINE, Rachid. *Islam und Moderne. Die neuen Denker*. Berlin: Suhrkamp Verlag AG, 2012. ISBN 978-3-458-71038-7, s. 86.

Jednalo se o pilotní šetření v malém měřítku, které bylo provedeno z důvodu specifčnosti tématu a jeho potenciálu do budoucna s očekáváním, že se mohou objevit zajímavé a cenné výsledky. Tento pilotní výzkum by mohl v budoucnu sloužit jako odrazový můstek pro řádné a rozsáhlejší výzkumy v tomto směru. Adresován byl učitelům občanské výchovy a občanského a společenskovedního základu, zúčastnilo se jej 30 respondentů.

I přes malý počet dotazovaných a krátký časový horizont vyplňování dotazníku, došlo k získání zajímavých a nosných informací. Tyto informace jsou zvláště stěžejní, neboť jsou autentické, aktuální a lze s nimi dále pracovat. Výsledky jsou detailně popsány v příloze této práce, avšak na tomto místě bych ráda uvedla stručnou interpretaci výsledků obzvláště zajímavých, nečekaných či dokonce alarmujících.

Religionistika je 9 z 30 dotazovaných nejbližší oblastí společenských věd, což z celkového počtu není málo a shledávám tuto skutečnost jako pozitivní. Menší oblíbenost má ještě ekonomie, antropologie, historie a 4 dotazovaní nepreferují žádnou takovou oblast.

Většina dotazovaných vyučuje téma islám z důvodu poskytnutí základních religionistických informací a zároveň učit studenty kriticky přemýšlet. 9 dotazovaných nachází smysl v tomto vyučování jako varování před porušováním lidských práv a 8 z nich jako varování před terorismem. Nemálo učitelů si tedy islám spojuje s terorismem a nedemokratickými přístupy, proto se opět dostáváme k otázkám předsudků a společenských stereotypů. 3 dotazovaní si myslí, že islám ovlivňuje negativní jednání lidí a má tak velké předpoklady pro vyústění v terorismus.

Jako nebezpečí při výuce o islámu vyučující shledávají ve více či méně svérázných poznámkách ze stran studentů a spojování islámu s terorismem. 8 dotazovaných je názoru, že žádné nebezpečí nehrozí, neboť se s žádným nesetkali.

Všeobecně lze vyvodit tvrzení, že většina vyučujících islám jednoznačně nespojuje s terorismem, jejich přístup je nezaujatý, snaží se o základní podání religionistických faktů, jsou k tématu islám otevření a jsou si vědomi toho, že záleží na možnostech a vůli ke zneužití islámu jako náboženství.

2.3. Doporučené portály pro výuku věnující se islámu

Dnes především internet nabízí mnoho webových stránek, odkud je možno čerpat přímo konkrétní návrhy hodin s tematikou islámu, které jsou vhodné především pro vyučující preferující interaktivní výuku s aktivitou ze strany žáků. Tyto lekce jsou pro učitele pro výuku o tématu islámu či migrace dostupné například na webových stránkách *Respekt neboli*⁹⁷, *Jeden svět na školách*⁹⁸, *Mluvící hlavy FF UK*⁹⁹, *Občankáři.cz*¹⁰⁰, *Výchova k občanství*¹⁰¹, *Metodický portál RVP*¹⁰² nebo *Průřezová témata*¹⁰³.

Pracovat lze také s učebnicemi obsahující kapitoly o světových náboženstvích, jako jsou například publikace *Cvičení a hry pro globální výchovu*¹⁰⁴ nebo *Člověk ve společnosti a v ekonomickém životě*¹⁰⁵. Pokud bude chtít jakýkoliv vyučující seznámit své studenty s tématem islámu a shledá v něm důležitost tohoto seznámení, může použít mnoho variant výuky od teorie po praktičnost s prvkem objektivitu a snahou rozšířit svým žákům rozhled v tomto tématu a nabídnout jim možnost udělat si svůj vlastní názor odpovídající jejich znalostem, vlastnímu rozumu a pohledu na svět.

2.4. Pohled studentů na téma islámu z navštívených vyučovacích hodin

Co se týče náslechového úvodních hodin o tématu islámu, byly vedeny formou výkladu ze strany vyučujícího a studenti byli pouze v roli posluchačské. Tudíž se mohlo

⁹⁷Respekt neboli. *Respekt neboli* [online]. Praha: Respekt neboli, 2010 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/o-projektu>

⁹⁸Náboženství. *Jeden svět na školách* [online]. Praha: Jeden svět na školách, 2010 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/lekce/15260-nabozenstvi>

⁹⁹Mluvící hlavy FF UK. *Mluvící hlavy FF UK* [online]. Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/fakulta/o-fakulte/pravidelne-akce/mluvici-hlavy/>

¹⁰⁰Občankáři. *Občankáři* [online]. Praha: Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd, 2017 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.obcankari.cz/>

¹⁰¹Metodický portál výchova k občanství. *Výchova k občanství* [online]. Praha: Centrum občanského vzdělávání, 2017 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/>

¹⁰²Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2017 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://rvp.cz/>

¹⁰³PRUT průřezová témata. *PRUT průřezová témata* [online]. Praha: CCA Group, 2010 [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/>

¹⁰⁴PIKE, Graham a David SELBY. *Cvičení a hry pro globální výchovu 2*. Vyd. 2. Přeložil Milan CAHA. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-630-8.

¹⁰⁵ŠIL, Přemysl a Jana KAROLOVÁ. *Člověk ve společnosti a v ekonomickém životě: sociologie a ekonomie pro střední koly*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. ISBN 978-80-7182-233-2.

v prvních částech výuky zdát, že studenty téma zcela nezaujalo nebo že jejich znalosti na tuto látku nejsou hlubšího rázu, neboť z počátku nenastávala žádná diskuze.

Druhé hodiny již byly v pokročilejším stádiu a bylo snadné vysledovat, že studenti už získali základní informace o islámu, protože byli schopní popsat základní charakteristiku o islámu, vyjmenovat pět pilířů islámské víry či vysvětlit pojem fundamentalismus. Tyto znalosti získali i samostudiem, kdy například konkrétně od pana PhDr. Petra Nesvadby, CSc. studenti dostali již na první hodině okopírované texty (viz příloha), které si měli projít doma a na druhou hodinu byli studenti řádně připraveni, a tak dokázali i sami určité věci opatřit komentářem nebo správně odpovědět na otázky ze strany vyučujícího.

Na studentech nebylo spatřeno žádné netolerantní komentáře nebo postoje vůči muslimům a islámu obecně, někdy se u nich však objevily neobjektivní názory a předsudky. Tyto předsudky a zkreslené názory mohou vyplývat z nekorektních a zkreslených informací, kterých mají studenti kolem sebe spoustu. Studenti mají často sklon zobecňovat informace, které někde slyšeli či četli, od toho se pak odvíjí i jejich obecné názory, které jsou někdy ukvapené.

Zásadní je však skutečnost, že studenti dokážou odlišit seriózní tisk od bulváru, a tak zazněl komentář jednoho studenta, že nečte vše, co média předloží, zdroje si pečlivě vybírá a je k nim kritický, protože si uvědomuje určitou zaujatost některých masových sdělovacích prostředků. Právě média často islám zmiňují v negativním světle, a tak jsou studenti většinou seznamováni se zvěrstvy, která páchají některé radikální skupiny, k těm pozitivním věcem se pak média nevyjadřují. Studenti pak ani tedy neznají například formu oslavy Ramadánu. Ovšem i když tyto negativní informace berou studenti s rezervou a nevěří zcela všemu, na tyto informace již nezapomenou, uloží si je do paměti a uvažují o nich jako o rčení „na každém šprochu pravdy trochu“.

Dle pozorování a výpovědí studentů lze zároveň předpokládat, že jsou studenti ochotni své názory a postoje bez větších problémů změnit, neboť jsou otevřeni novým informacím a zároveň jsou si vědomi rizika předsudků. Během výuky u pana Mgr. Petra Škráška vyvstala například otázka od studenta, čím muslimové ospravedlňují svou agresivitu.

Na otázce lze dobře vidět, že mají studenti často islám spojený především a někdy i pouze s násilím a teroristickými útoky páchající v posledních letech a dnech i v evropských metropolích. Vyučující se k odpovědi postavil objektivně a řekl, že je to

různé od mešity k mešitě, že je islám různorodý a nemá pouze jednu formu a záleží na interpretaci. Podotknul však, že v Koránu se neobjevuje pouze láska a pochopení, ale právě i určitá forma války a šíření islámu. Bohužel pak existují skupiny extremistů, kteří islám využívají nesprávným směrem a dochází pak k jeho překroucení a ztrácí svůj původní význam. Je to problém současné doby a nelze ho vyřešit jednou větou.¹⁰⁶

Co však bylo typické pro představy studentů o islámu v rámci diskuzí napříč všemi hospitovanými hodinami, byla skutečnost, že mají studenti často islám spojený se zahalováním žen a s omezováním práv žen. Berou to vesměs jako neodmyslitelné znaky islámu. V rámci zahalování žen je to pak typický prvek pro islámskou ženu a především dívky se začaly vyjadřovat, že je to nepochopitelné a nechtěly by takto žít.

V jedné z hodin také nastala diskuze, která je především v posledních měsících často rozebírána, tou bylo zákaz zahalování žen v některých evropských státech. Studenti se v této diskuzi neshodli, někdo se s tímto zákazem shodoval, někdo naopak ne. Avšak bylo vidět, že studenti neznají rozdíly ve způsobu nošení šátků, dokonce ani nevěděli, že Korán o zahalování vlasů a tváře nepíše, je to spíše otázka dynamického vývoje islámu. V oblasti práv žen se studenti shodli na tom, že jsou ženy v islámské víře omezovány a své tvrzení opírali především o média, ve kterých se občas objeví článek popisující případ, že je žena ve svých právech v muslimském světě značně omezována.

Dále bylo pro diskuze obecně typické téma odlišnosti islámské kultury od té evropské. Většinou se studenti shodli na tom, že nedokážou zcela pochopit islámskou kulturu, ovšem zároveň dodali, že chápou, že oni nedokážou zcela pochopit tu evropskou. Navzájem se tyto dvě kultury posuzují a pro každou z nich je těžké vzdát se kultury, ve které člověk vyrůstá od narození. Relativní zde může být odpověď, která zaujímá pozitivní stanovisko pouze pro jednu kulturu, neboť co může být normální pro jednu kulturu, nemusí být normální pro tu druhou a naopak.

Studenti se shodli také na tom, že je velice těžké a zároveň může být nebezpečné islám nějak hodnotit či dokonce soudit, neboť ji mohou komentovat jen ze své vlastní kultury, z jejího pohledu na svět. Pozitivní však bylo shledání, které potvrzovalo, že jsou si studenti vědomi určitých předsudků, kterých se mohou dopouštět, a tak jsou v diskuzi převážně opatrní. Snaží se tedy výklad či odpovědi vyučujícího na otázky přijímat nezaujatě a zároveň se pokoušejí podívat se občas na problémy z druhé stránky. Několik

¹⁰⁶ ŠKRÁŠEK, Petr. *Dějiny náboženství* (vyučovací hodina). Praha: Gymnázium nad Štolou, 6. 3. 2017.

studentů však vyjádřilo svůj názor nad tím, že mají určité obavy, zda je tento problém vůbec řešitelný a zda někdy vůbec lze dospět alespoň k základnímu recipročnímu porozumění.

Co by však mělo být vnímáno jako pozitivní, aby v názorech studentů nevznikaly předsudky a paušalizování názorů, je objektivita všech vyučujících, poukázání na to, že by se „všichni muslimové neměli házet do jednoho pytle“ a důrazné oddělení od obyčejných muslimů ty radikální. Ve studentech pak byla určitá míra uvědomění si rozdílů mezi muslimy, ať už na základě získaných znalostí z výkladu či ze zodpovězených učitelových otázek. Připouští tak, že mezi jednotlivci jsou určité rozdíly, a i když je někdy těžké nenechat se ovlivnit názory druhých, snaží se tak své názory o muslimech nepaušalizovat na všechny stejně.

Naopak někteří dodávali, že muslimy žijící u nás vnímají jako tolerantní a klidné, naopak věří, že ze strany těchto muslimů nedojde k nějaké agresi či útoku, neboť do Evropy přišli za lepším, důstojnějším životem bez násilí. Nutno však dodat, zda by takové postoje měli i žáci na základních školách, kde možná ještě takto o tématu islámu nedokážou uvažovat a utvořit si vlastní názor, nevsugerovaný z médií. U studentů gymnázií, kde probíhaly všechny hospitované hodiny, je již typický hlubší vhled do problematiky, snaha udělat si svůj osobitý pohled na věc a dokázat si ho rozumně obhájit.

Hospitované hodiny byly všechny typické tím, že vyústily v diskuzi o současném dění ve světě v rámci islámu. Studenti buď pokládali vyučujícím otázky, nebo sami projevovali svůj určitý postoj k islámu. V rámci diskuzí bylo zřejmé, jaký student je do jaké hloubky informovaný a obecně se ukázalo, že jejich informovanost v otázkách islámu a jeho současného obrazu není dostatečná. Většinou šlo o informace, které zřejmě převzali z médií, a tak byly často strohé, kusé a nedokázali si je obhájit.

Tato skutečnost může být spojená s nízkou informovaností obecně o islámu jako náboženství nebo i přes velký vliv médií tyto informace vypouštějí a nejeví se u nich dostatek zájmu o téma islámu jako takové. Právě zde může nastat problém, neboť si o tomto tématu nevyhledávají sami informace, jejich znalosti jsou pak o islámu povrchní bez širších souvislostí. Proto je tu opět vidět důležitá role a následná práce učitele, nejen v rámci tématu islámu, ale i v rámci kontroverzních témat obecně. Proto je v těchto tématech důležitá edukace mířící přímo na studenty a jejich postoje, aby měla nějaký význam.

Otázkou však zůstává, do jaké míry mají studenti obavy z islamizace i přesto, že se snaží své názory nezveličovat, nedramatizovat nebo se dokonce tvářit, že se jich to netýká. Během diskuze se studenti lišili v názorech, jak rychle může islamizace prostupovat Evropou a zda vůbec může islámská kultura ovlivnit tu naši. Na takovou otázku nedokázali jasně odpovědět ani samotní vyučující, neboť je to velmi relativní. Je třeba zdůraznit a jako vyučující si uvědomit, že na jedné straně jsou studenti k muslimům benevolentní, nevadí jim žijící menšina u nás a zároveň mají jisté pochybnosti, že se bude počet muslimů v České republice zvyšovat a může tak dojít k ovlivnění evropské kultury právě tou muslimskou. I přes základní pochopení a toleranci jde studentům v první řadě o udržení té vlastní kultury. Tudíž je pro studenty typická jistá obezřetnost, což se může jevit jako rozumné a logické.

Očividné však bylo nejen u studentů, ale i u všech vyučujících, že jsou striktně vyhrazeni proti islámskému radikalismu, i když se snaží o muslimech vyjadřovat nezaujatě a s přesným vymezením, že se radikalismus netýká všech. Během diskuzí tedy panovala nevraživost a nezaujatost, studenti se však shodli na tom, že jsou zásadně proti agresivnímu chování některých islamistických sdružení.

V rámci jednoho semináře se jedna studentka vyjádřila v tom slova smyslu, že to, jak jednají právě tyto islamistické skupiny, již nebere jako islám, nemají nic společného s islámem a mluví o této skutečnosti ve spojení s tzv. Islámským státem, který je v této době nejradikálnější, nejvíce zmiňovaný v médiích a je označován za teroristickou organizaci.

Studenti věří, že ostatní muslimové chování této organizace odsuzují, avšak zároveň uznávají, že je to vážný globální problém současného světa a nebude jednoduché jeho vyřešení. Z diskuzí však musím vyvodit, že studenti neodsuzují islám jako náboženství takové, ale právě tyto radikální skupinky, které mají své myšlení a následné jednání nezdravé. Někdo však může být názoru, že islám vyzývá některé jedince k terorismu, bylo však zjevné, že takový přístup k věci berou jako nekorektní.

Obecná analýza diskuzí v rámci výuky na téma islámu ukázala, že se studenti snaží odlišovat islám jako náboženství od teroristických činů, protože cítí, že by tomu tak být nemělo. Zároveň však mají strach z rozšíření terorismu a možná ani nerozumí tomu, proč je terorismus v dnešním demokratickém světě tak rozšířený a u některých skupin dokonce oblíbený. Otázkou však také nadále zůstává, zda studenti své výroky během vyučování

zakládali zcela na upřímnosti a pravdě, neboť se vyjadřovali veřejně před svými vyučujícími a spolužáky, proto je zde stále možnost, že jsou pak jejich názory obecně na islám trochu jiného rázu v mimoškolním prostředí. To však prozatím zůstane jakousi polemikou a může konkrétně k této problematice sloužit jiný výzkum, který však není součástí této diplomové práce.

Jedno je však jisté, ani tato problematika není černobílá a ukáže pouze čas, jak se bude nadále vyvíjet. Ovšem vyučující, kteří mají ve svých kompetencích téma islámu uchopit a použít ve svých hodinách, by tuto možnost měli využít a měli by alespoň minimálně vědět a zasloužit se o to, jaké mají jeho žáci a studenti nejen alespoň základní znalosti o islámu jako náboženství, ale i obecný názor na islám z pohledu jeho dnešního obrazu, neboť je to téma nás všech bez rozdílu se dotýkající.

Zde se vyskytuje jedna z nejpálčivějších otázek ohledně výuky tématu islám, zda mohou vyučující ve svých hodinách využívat zážitkovou pedagogiku, tj. učit studenty modlit či oblékat studenty do oblečení typického pro islám. Dle mého názoru je taková výuka možná, byť problematičtější pro nejednotnost názorů ve společnosti, ale pokud je výuka ze stran pedagogů poctivě didaktiky promyšlena a zdůvodněna, může být takto uskutečněná vyučovací hodina smysluplná.

2.5. Souhrn zjištění a jejich interpretace

V rámci pozorování byť malého počtu hospitovaných hodin měla autorka možnost poznat, sledovat a poté analyzovat výuky vícero učitelů na téma islám. Z těchto uskutečněných pozorování lze dedukovat jistá doporučení pro praxi, která by mohla být uplatitelná a prospěšná a která by naopak nebyla vhodná, pokud jde o pohled na islám ze strany nejen učitelů, ale i studentů a celé veřejnosti.

Z náslechlů se obecně ukázalo, že učitelé pojmají úvodní hodiny, ve kterých učí na téma islámu poprvé, jako hodiny teoretické, kdy se snaží o základní vhled studentů do tohoto tématu, jde jim především o to, aby studenti pochytili elementární informace o islámu jako náboženství a nepohlíželi na něj jen jako na teroristické sdružení.

V další fázi hodin, kdy jsou studenti schopni se orientovat v základních pojmech a faktech, přechází učitelé k formě diskuze, kdy nechávají prostor k vyjádření se studentů

a jsou ochotni s nimi debatovat především na otázku postavení islámu v dnešní společnosti, především v té evropské, ač mohou mít určité pochybnosti, že otázky od studentů nebudou vždy zcela korektní a mírné.

Právě i ve studentech přežívá pocit, že jsou sice ochotni být k muslimům tolerantní a znají riziko předsudků, ale zároveň stále – a nějak automaticky se jim islám v myšlenkách spojuje s teroristickými útoky, kterými jsme bohužel svědky. Studenti jsou tak zmatení a neví, co je pravda.

Rádi by pochopili, jaký islám skutečně je a možná by odpověď na tuto otázku rádi našli i mnozí učitelé. Často mezi lidmi panují obavy, že se islám rozšíří do celé Evropy, to ovšem nevyvrací skutečnost, že by žáci a studenti na českých školách měli být alespoň primárně informováni o náboženství islám.

Otázkou zůstává, zda tato edukace splnila během hospitovaných hodin svůj účel, zda se znalosti a postoje studentů změnily. Tato edukace byla pozorována ve čtyřech případech z pěti pouze v úvodních hodinách, tudíž nelze s jistotou odvodit, jaký vliv měla na studenty později. Ovšem tři vyučovací hodiny byly v rámci volitelných předmětů, které si studenti volili dle svého zájmu či svého humanitního zaměření, a tak lze předpokládat, že si výuku o náboženství vybrali cíleně.

Vcelku však byla edukace orientovaná na zapamatování a osvojení si faktů a naučení se základů o této víře. K dosažení efektivity může být výhodná nejen přínosem nových pojmů, ale například působit na emoce a prožívání studentů a zároveň vzbudit u studentů zájem o téma.

Vhodné mohou být asociace, které si studenti spojují s islámem a od toho dále výuku odvíjet a stavět ji na tom, co již o tématu vědí nebo co je zaujalo. Například zahrnout do výuky zahalování žen, okruh problémů v rámci dodržování ženských práv či omezování žen ve vzdělání. Zahrnout do výuky takové okruhy tématu, které mohou být studentům blízké a dokážou se do nich vžít, neboť jsou sami studující.

Děvčata si také mohou představit, jaké by to bylo, kdyby ony samy měly nosit na obličej šátek, zda by jim to bylo příjemné nebo by jim to nevadilo. Chlapci se naopak mohou vžít do role, kdy jsou zahalovány například jejich maminky nebo sestry, jaký by na to měli názor. Pokud bude taková forma edukace zahrnuta již do prvotních částí hodin, mohou se studenti pro téma nadchnout a více se o něj začít zajímat.

V tematice zahalování se studenti často doopravdy nevyznají, i když se oni sami domnívají, že tomu tak je. Další ohniskové téma bylo v diskuzích problematika práv žen, jejich znalosti opět nebyly hlubšího vhledu. Edukace by se mohla zaměřit i na toto odvětví tématu. Studenti se tak mohou zbavit některých předsudků a zároveň zkreslených informací, které mají ve svých myšlenkách uložené.

Studenti se také během živých diskuzí zmínili o skutečnosti, že by měly být kultury navzájem pochopeny, pokud lze však mluvit o pochopení Evropanů k islámské kultuře a naopak. Studenti mají minimální informace o životě muslimů a jejich kultuře, nemají téměř žádnou představu, o kolik je jejich život odlišný od toho našeho. Proto by stálo za pokus využít čas k takové výuce, která by popisovala a zobrazovala nějakou muslimskou zemi a její obyvatele, se stylem jejich života a tradicemi.

U lidí jsou všeobecně oblíbené různé prezentace či prezentace z cest, během kterých se dozvídají typické informace o konkrétní zemi, a tak si mohou snadněji představit život v jiné části světa. S tím také souvisí možnost pozvat si na hodinu někoho, kdo tímto způsobem cestoval do nějakých muslimských zemí nebo tam i nějakou dobu žil nebo dokonce, kdo se v takové zemi narodil a vyrůstal.

V dnešním globalizovaném světě není problém domluvit se přímo s muslimem či muslimkou na takové spolupráci, která by byla přínosná, neboť mohou přinést zcela jiný pohled na náboženství islám. Tito lidé mají zase trochu jiné zkušenosti, o kterých mohou našim studentům povprávět. Pro učitele, kteří budou ochotni takovou přednášku zorganizovat, to může mít možná časově náročné s prací navíc, ovšem jim může do hodiny vnést nové světlo a snad i vážný přínos s odměnou v podobě nadchnutí ze stran svých studentů.

Nemělo by být také opomíjeno zaměření na aktuální témata spojená s tímto náboženstvím. Studenti jsou jimi denně obklopani, zajímají se o ně a mají potřebu mluvit i mezi sebou mimo školu o útocích, která se dějí v evropských městech. Právě v tomto duchu mají islám často automaticky spojovaný. Taková témata by také v diskuzích neměla chybět, neboť dokážou rozprout hodinu a donutit studenty alespoň k nějaké aktivitě. Může tak být alespoň zčásti zabráněno tomu, že si studenti skládají své názory jen z toho, co pochyťí okolo a pak je těžké nedělat si předsudky. Pro vyučující tak může být úkol zahájit a vést debatu na tak ožehavá témata těžký a někdy stresující, může však

docílit toho, že uvede informace na pravou míru a studenti tak získají zdravější a ucelenější názory.

Učitel má tak důležitou roli – dokáže uchopit kritérium mravního posuzování lidského jednání a norem. Učiteli je také velmi blízký význam spravedlnosti, který je součástí profesní etiky a etiky vůbec. Učitel v rámci spravedlnosti dokáže rozdělit dobro a zlo mezi lidmi a úlohy jednotlivých lidí v životě společnosti, což je nejen u výuky o tématu islám, ale i obecně zcela žádoucí. Naučit své studenty kriticky přemýšlet a zároveň mít zdravé názory. S tím samozřejmě souvisí to, jaké upřednostňuje učitel hodnoty a své jednání. V první řadě musí sám učitel preferovat postoje ze stránky lidství, občanství a sociální. Pokud je takový učitel, mohou být takoví i jeho žáci, proto je nutné, aby si svůj systém hodnot nejprve sám utvořil a řídil se dle nich.

Takto utvořené hodnoty by pak měly souhlasit s těmi společenskými, a proto by v jeho osobnosti neměly chybět hodnoty, jako jsou například akceptování občanských dovedností, ručení za rozvoj svých žáků, pozitivní sociální chování a pochopení a samozřejmě uznávání rovnosti, ras, etnik a humanismu. Klíčovou dovedností učitele, aby svou práci mohl vykonávat eticky a poté kupříkladu začlenit téma islámu do svých hodin, je vytváření sociálního klimatu ve třídě. Pravděpodobně se toto téma bude lépe učit ve třídě, kde jsou vztahy mezi učitelem a žáky kladné a bude v takové třídě docházet ke vzájemné úctě a kontaktu.¹⁰⁷

Vyskytují se názory, že každá škola by tak měla mít vytvořený svůj soubor morálních hodnot, neboť zavedené etické normy minimalizují prostor k amorálním vztahům ve škole, tudíž také velice záleží na kultuře školy. Zároveň by měl také každý vyučující počítat se skutečností, že existuje jak formální, tak i skryté kurikulum.

Formální kurikulum obsahuje konkrétní cíle, obsahy, prostředky, průběh vzdělávání a předepsané způsoby kontroly a hodnocení výsledků. To skryté kurikulum obsahuje veškeré zkušenosti studentů z reálného života školy, které nejsou postižitelné ve vzdělávacích programech – tedy například klima školy, vzory chování, které si studenti osvojují od svých učitelů a spolužáků.

Obecně pedagogická profese nemá formálně zakotvený etický kodex oproti zdravotníkům či sociálních pracovníkům. Jako důvod se může brát skutečnost, že

¹⁰⁷ KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 3. Přeložil Dominik DVOŘÁK, přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Portál, 2008. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-434-2, s. 85.

u učitelství je bráno veřejností automaticky etické chování a přístup ke svým žákům, tudíž se může jevit takové psané mravní zásady jako nepotřebné. Každý vyučující učí dle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Pokud by takový profesně etický kodex učitele obecně platný pro všechny i přesto existoval, nemění se nic na tom, že v první řadě záleží na osobnosti učitele, jaké postoje, názory a styl života preferuje. Od toho se také odvíjí jeho následná pedagogická praxe. Učitele ovlivňuje především to, co má v sobě zažité, jaké otázky v sobě probouzí a jaký je jeho vztah ke světu, společnosti a lidem.

V pedagogické profesi mohou být chápány jako typické a samozřejmé například postoje, že vyučující rozvíjí intelektuální a etickou stránku studentovy osobnosti, hlásí se k ideálům demokracie a v tomto duchu působí i na výchovu a názory studentů či rozvíjí intelektuální, tělesný, emocionální, sociální a společenský potenciál každého studenta, což je vzhledem k dnešní době především žádoucí a nezbytné, neboť etické postoje bývají často nejasné a nepřehledné (viz internet či noviny).

Z etické stránky na toto téma a posléze i učitelské profese je neopominutelným úkolem odstranit tyto nejasnosti a rozlišit fakta, hodnoty, argumenty a odhalit základy, na kterých jsou tyto komentáře postaveny. Dále zjistit, nakolik jsou logické a zda skutečně vyjadřují hluboce zakořeněné názory nebo to jsou pouze chvilkové emoční reakce.

„Jediným učitelem hodným toho jména jest ten, který vzbuzuje ducha svobodného přemýšlení a vyvinuje cit osobní odpovědnosti.“

(Jan Amos Komenský)

Závěr

Úloha výchovy k občanství i občanského a společenskovedního základu je pro české školství a vzdělanost i všeobecný přehled žáků a studentů zcela nezastupitelná, a význam tohoto oboru je značný a velice nedoceněný. Právě v těchto předmětech je dostatek prostoru pro porozumění teoriím i pro otevřenou a smysluplnou diskusi o tématech, která jsou součástí života nás všech, která nás všechny denně obklopují a ovlivňují.

Nejen z tohoto důvodu jsou zmiňované předměty specifické a zároveň důležité. Nejde jen o předání určitých vědomostí a faktů, ale především o rozvíjení schopnosti kriticky a lidsky promýšlet podstatné otázky lidského života, o podporování schopnosti samostatně zaujímat autentické postoje k těmto otázkám. Až z této schopnosti samostatně myslet a žít vyvěrá možnost dobrého zakotvení individuálních postojů, názorů a pohledu na svět. V předmětech tohoto charakteru lze diskutovat o společenskovedních tématech a zároveň o předmětech, které jsou typické svou kontroverzí.

Můžeme tak se svými žáky a studenty hovořit o tématech jako jsou trest smrti, eutanazie, homosexualita, rasismus či právě islám aj. Zde je současně třeba také vyzdvihnout práci vyučujících takových předmětů, protože jejich úloha je mnohdy složitější a náročnější, neboť škola má za úkol nejen vyučovat, ale též vychovávat.

Vychovávat ve smyslu vést žáky a studenty k základní občanské gramotnosti tak, aby fungovala demokratická společnost a aby žáci byli vybaveni dovednostmi k řešení konfliktních situací demokratickou cestou, dále je vést k aktivnímu postoji a dodržování občanských, lidských práv a svobod společně s rozvojem kritického myšlení.

Vyučující nemají k dispozici učebnice, které se obsáhle a systematicky věnují tematice islámu, ovšem internet jim nabízí nepřehledné množství učebních materiálů; bohužel tyto materiály mají kolísavou úroveň a vyučující nejsou zřejmě vždy schopni ohodnotit jejich kvalitu a nestrannost. Vyučující si tak takové materiály musí sami vyhledávat a usuzovat, které materiály jsou vhodné k jejich výuce a zároveň smysluplné k práci žáků a studentů v hodinách. Z dotazníku (viz příloha č. 6) také vyplynulo, že většina dotazovaných vyučuje podle autentických materiálů převzatých z masových médií

(mediální zprávy, dokumentární filmy či internetové encyklopedie aj.). Další procento dotazovaných si tvoří vlastní učební materiály či k výuce používá čtení z Koránu, přičemž se nechtou pouze vytržené věty z kontextu, ale celé súry systematicky navazující na sebe.

Co se týče mediálního obrazu islámu v České republice, stále platí, že záleží na každém člověku, k jakým médiím se bude přiklánět, která bude vyhledávat a dle nich si utvářet svůj vlastní názor. To neplatí jen u tematiky islámu, ale všeobecně u jakéhokoliv tématu, které je v médiích probíráno. Záleží na postojích každého z nás a nikdo by nám neměl podsouvat názory různých médií bez našeho přesvědčení.

Tady se však opět dostáváme k důležitosti informovanosti o tematice islámu ve školních lavicích, aby žáci a studenti získávali základní a systematické informace o tomto náboženství a o náboženstvích jako takových – a dle toho si pak utvářeli svůj vlastní názor na základě dobré obeznámenosti s ověřovanými fakty a na základě odpovědného promyšlení získaných informací. V dnešní době existuje mnoho médií, která se snaží náboženství islám ukázat v tom lepším světle, existují však i média, která se snaží o zatracení tohoto náboženství. Opět záleží na každém čtenáři, k jaké straně se přikloní; neměl by se však řídit jen předsudky a stereotypy, které mnohdy ve společnosti mezi lidmi převažují.

Zařazení tematiky islámu do výuky občanského a společenskovedního základu dle RVP přímo nevyplývá a není tedy povinné. V RVP se hovoří pouze o náboženských systémech, aniž by však tato náboženství byla jmenována. Vyučující si tak sami zvolí, o kterém náboženství povedou svou výuku. Můžeme sice předpokládat, že většina pedagogů islám, jakožto druhé nejpočetnější náboženství na světě, do výuky občanského a společenskovedního základu zařadí, nicméně tento předpoklad nemusí být vždy naplněn.

Například v rámci informací získaných z dotazníku však vyplývá, že polovina vyučujících se domnívá, že zařazení tématu islám do výuky bezprostředně vyplývá z RVP a jen 4 dotazovaní se domnívají, že tomu tak není. Otázkou tedy zůstává, do jaké míry jsou vyučující znalí rámcového vzdělávacího plánu a do jaké míry se ho tedy následně drží ve své výuce. Co se týče ŠVP, třetina dotazovaných si je jistá, že je téma islám explicitně zmíněno ve školním vzdělávacím plánu u výchovy k občanství či občanského

a společenskovedního základu. Další třetina pak tvrdí, že téma islámu není takto zmíněno v ŠVP a zbylá třetina si není jistá. Polovina dotazovaných pak má téma islám zařazeno ve svých časových plánech a vyučuje o něm.

Na základě navštívených hospitací na pražských gymnáziích v průběhu druhého pololetí školního roku 2016/2017 bylo zjištěno, že vyučující se staví k tématu islám relativně nestranně a snaží se především o základní teoretické seznámení studentů s náboženstvím islám, s jeho vznikem, vývojem, hlavními proroky a náboženskými texty i s postavením ve společnosti. Vyučovací hodiny vždy končily diskuzemi, ve kterých mohli žáci či studenti volně vyjadřovat svůj názor a zároveň přijímat názory ostatních. V hodinách nebyly zpozorovány žádné nenávistné projevy či negativní názory k náboženství islám, spíše naopak bylo vidět, že se žáci nebo studenti snažili o celistvé pochopení islámu jako takového, k čemuž jim pomáhali vyučující. Vyučující tak svým studentům podali teoretický základ a současně se snažili o výklad bez předsudků či zažitých stereotypů.

Ve výuce převládaly následující znaky: frontální vyučování s přesahy k dialogickým metodám (zvláště oblíbené byly kratší nestrukturované diskuse), standardní práce s autentickými materiály, což byl běžný výukový formát; učitelé jsou si vědomi kontroverze tématu a dle toho s tématem pracují, a zároveň jejich výuka nepřekračuje běžná očekávání.

Během hospitací byla shledána určitá fakta. Nedošlo k využití mezipředmětového potenciálu tématu a také nevyužití existence průřezových témat. Přetrvávala úzká zaměřenost na náboženské reálie, na fakta typická pro dané (daná náboženství) a na jejich jednoduchou komparaci. Též nebyl brán ohled na základní náboženské fenomény, tedy na problém transcendence, na otázku víry a její prožívání a na porozumění náboženské zkušenosti. Byl brán větší zřetel k tomu, co je kulturně nahodilé, tedy v rámci určité kultury fungující jistým způsobem, ale co může mít jinou povahu. Nebere se však zřetel k tomu, co mají všichni lidé společného a co je (zvláště věřící) spojuje.

Žijeme v době, kdy je islám často spojován s teroristickými útoky v evropských městech, z tohoto důvodu je mnohdy složité o islámu vyučovat, podávat nezaujatý výklad a utvářet u svých žáků názory bez předsudků, nicméně vyučující se tohoto úkolu zhostili

bez problémů a hodiny tak měly význam. Význam takový, že si žáci i studenti udělali o islámu obraz i z jiného úhlu pohledu a nedostávají se k nim jen informace a zprávy ze zaujatých médií. Jako důležité na základě výsledků z dotazníku (viz příloha č. 6) tedy shledávám, že většina dotazovaných si myslí, že je nezbytné o islámu učit a zároveň se doposud neseťkali s negativní zpětnou vazbou ke své výuce od rodičů, kolegů, vedení školy či širší veřejnosti.

Cílem diplomové práce bylo podat základní a stručné uvedení do tematiky islámu z perspektivy religionistické a antropologické pro znázornění jeho specifičnosti. Obsah práce také reflektuje pohled pohledu české společnosti na islám a zároveň reflexi postojů odborné a širší veřejnosti k výuce tématu islámu. Práce se též snažila o zařazení do širšího kontextu vzdělávání. Prostřednictvím náslechnů byly identifikovány využívané způsoby výuky tématu islámu s ohledem na jeho kontroverzi. V neposlední řadě se práce snažila zaměřit na rozpoznání různých pojetí výuky o islámu, na jejich kritickou reflexi a na formulování doporučení pro výuku tématu islám. V práci nechybí ani etický rozměr výuky daného tématu.

Diplomová práce vznikla s vědomím, že ne všichni vyučující jsou tomuto tématu nakloněni a mají na něj nezaujatý a objektivní názor, že nebude lehké dosáhnout požadovaného počtu náslechnů o výuce tématu islámu a že nebude lehké práci zpracovat tak, aby její obsah nevyzněl jen jako propagátor islámu. Je však nutné podotknout, že je stále potřeba se současné problematice výuky tématu islámu v českém školství věnovat.

Přáním autorky předložené diplomové práce bylo upozornit na velký význam výchovy k občanství a občanského a společenskovedního základu s možností využití širokého rozpětí různorodých témat pro výuku v těchto předmětech. Současně také upozornit na aktuálnost vybraného tématu, proto by nemělo být téma islám nejen v rámci výchovy k občanství na základních školách a občanského a společenskovedního základu na školách středních opomíjeno.

Ohniskovému tématu islám jsem se věnovala především proto, abych přivedla ke slovu otázku schopnosti učitelů občanského a společenskovedního základu vypořádat se obtížným a kontroverzním tématem. Ačkoli práce mířila především na výuku tématu islám, tak svým zaměřením mířila do okruhu vyučování témat, jež jsou aktuální

a naléhavé, ale která nelze opominout jejich etický a filosofický rozměr – a tedy samou schopnost učitele provázet své studenty na cestě k hlubšímu porozumění světu.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura

‘ABD AL-‘ĀTĪ, Ḥammūda. *Zaostřeno na islám*. Nové, přeprac. a opr. vyd. Přeložil Bob HÝSEK. V Praze: Ústředí muslimských obcí, 2010. ISBN 978-80-904373-6-4.

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. Politologická řada. ISBN 80-85959-96-8.

BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.

BEČKA, Jiří a Miloš MENDEL. *Islám a české země*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-034-8.

BENZINE, Rachid. *Islam und Moderne. Die neuen Denker*. Berlin: Suhrkamp Verlag AG, 2012. ISBN 978-3-458-71038-7.

BOLOM, Sixtus. *Svoboda svědomí: superintendent Michael Blažek a protestantská společnost pozdního osvícenství*. Praha: Historický ústav, 2016. ISBN 978-80-7286-286-3.

BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0.

CARDINI, Franco. *Evropa a islám*. Praha: Lidové noviny, 2004. Utváření Evropy. ISBN 80-7106-640-0.

ČEJKA, Marek. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister&Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-19-0.

ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS - Center for Migration Studies, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5.

DÜLMEN, Richard van. *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století)*. Přeložil Pavel HIML. Praha: Argo, 2006. Každodenní život. ISBN 80-7203-813-3.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.

GIDDENS, Anthony: *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HAERI, Fadhlalla. *Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-212-1.

HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ, ed. *Judaismus, křesťanství, islám*. Vyd. 2. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.

HRAHÁKOVÁ, Lud'ka. *Filosofická skepse. Pochybnost a problém kulturního relativismu*. Liberec: Scholé filosofia, 2003.

JAVORNICKÁ, Ester Eliška. *Způsoby vnímání islámu v české společnosti*. Praha, 2011. Diplomová práce. Evangelická teologická fakulta. Vedoucí práce Doc. Pavel Hošek, Th.D.

KEDAR, Mordechai. *Asad in search of legitimacy: message and rhetoric in the Syrian press under Ḥāfiẓ and Bashār*. Portland: Sussex Academic Press, 2005. ISBN 1902210743.

KEENE, Michael. *Světová náboženství*. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0983-7.

KIRSTE, Reinhard, Herbert SCHULTZE a Udo TWORUSCHKA. *Svátky světových náboženství*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-588-7.

Korán. Přeložil Ivan HRBEK. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0246-4.

KOVÁCS, Attila. *Alláhovi bojovníci: vizuální kultura islámského radikalizmu*. Bratislava: Chronos, 2009. Religionistická knižnica, zv. 6. ISBN 978-80-89027-29-3.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2.

KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.

KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 3. Přeložil Dominik DVOŘÁK, přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Portál, 2008. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-434-2.

MAŇÁK, Josef. *Modelování kurikula*. Orbis scholae, Praha: UK, 2007. ISSN 1802-4637.

MASARYK, Tomáš Garrigue, CACH, Josef, ed. *O škole a vzdělání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Z dějin pedagogiky, sv. 34. ISBN 80-04-25554-X.

MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9.

MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus: dilema náboženství a politiky*. Praha: Academia, 2010. Novověk. ISBN 978-80-200-1818-2.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

PARTRIDGE, Christopher H., ed. *Lexikon světových náboženství.* Praha: Slovart, c2006. ISBN 80-7209-796-2.

PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin.* 3., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2007. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-275-2.

PELIKÁN, Petr. *Sunna: pramen islámského práva.* Praha: Vodnář, 1997. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 80-85889-13-7.

PIKE, Graham a David SELBY. *Cvičení a hry pro globální výchovu 2.* Vyd. 2. Přeložil Milan CAHA. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-630-8.

SPENCER, Robert. *Islám bez závoje: [zneklidňující otázky o světově nejrychleji rostoucím náboženství].* Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-761-5.

ŠIL, Přemysl a Jana KAROLOVÁ. *Člověk ve společnosti a v ekonomickém životě: sociologie a ekonomie pro střední koly.* Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. ISBN 978-80-7182-233-2.

ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Aktuální problémy vybraných oborových didaktik.* Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009. ISBN 978-80-7414-169-0.

ZIKMUND, Martin T., Luboš KROPÁČEK a Jan PAULAS. *Po cestách kamenitých: o životě, islámu a křesťanské víře.* Praha: Vyšehrad, 2013. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-394-8.

Další zdroje (dokumentární, internetové aj.)

BŘEŠŤAN, Robert. Muslimové v Česku: soužití i svět sám pro sebe. *Www.ihned.cz* [online]. Praha: Hospodářské noviny, 2015. Dostupné online z: http://ihned.cz/3-21699210-typick%FD+muslim-000000_d-bc.

ČERNÝ, Karel. *Islám v diaspoře - muslimové v zemích Evropské unie*. In Geografické rozhledy (2008). Dostupné online z: <http://geography.cz/geografickerozhledy/index.php?s=Isl%C3%A1m+v+diaspo%C5%99e++muslimov%C3%A9+v+zem%C3%ADch+Evropsk%C3%A9+unie>

Human Development Reports. *Human Development Reports* [online]. Kanada: Human Development Resorts. Dostupné online z: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011>.

Islám zvítězí a vše převálcuje. Studie hovoří jasně. In: *Parlamentní listy* [online]. Praha: Parlamentní listy, 2017. Publikováno 1. března 2017, dostupné online z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Islam-zvitezi-a-vse-prevalcuje-Studie-hovori-jasne-477589>.

Jste připraveni? Aneb možnosti sebeobran. *Islám v České republice nechceme* [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.ivcrn.cz/jste-pripraveni-aneb-moznosti-sebeobran/>

Kritické čtení aneb jak žáky naučit pracovat s texty. *Www.muslimove.cz* [online]. Praha: www.muslimove.cz, 2014. Dostupné online z: <http://muslimove.cz/kriticke-cteni-aneb-jak-zaky-naucit-pracovat-s-texty/>.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám jako abrahámovské náboženství*. Mluvící hlavy FF UK k maturitě. Dostupné online z: <https://www.youtube.com/watch?v=1xVRmsZ0QOk>.

KROPÁČEK, Luboš. *Právo šaría*. Mluvící hlavy FF UK k maturitě. Dostupné online z: <https://www.youtube.com/watch?v=DJ2Y1aVJyto&t=5s>.

LHOŤAN, Lukáš. Uznání islámu Českým státem nehrozí dříve jak v roce 2021. *IDNES* [online]. Praha: iDNES, 2015. Publikováno 28. května 2013, dostupné online z: <http://lukaslhotan.blog.idnes.cz/c/344360/Uznani-islam-Ceskym-statem-nehrozi-drive-jak-v-roce-2021.html>.

Metodický portál. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. [online]. 2013. Náboženství ve školách v souladu s rámcovými vzdělávacími programy. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1746/NABOZENSTVI-VE-SKOLACH-V-SOULADU-S-RAMCOVYMIVZDELAVACIMI-PROGRAMY.html/>.

Multikulturní výchova v RVP. *Wwww.rvp.cz* [online]. Praha: RVP, 2006. Dostupné online z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/450/multikulturni-vychova-v-rvp.html/>.

Obyvatelstvo podle náboženské víry a pohlaví podle výsledků sčítání lidu v letech 1921, 1930, 1950, 1991, 2001 a 2011. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015. Dostupné online z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32846217/130055160118.pdf/a204f503-a62a-45a8-b517-fc564f8fc9c2?version=1.0>.

Pojetí vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ v RVP GV. *Wwww.rvp.cz* [online]. Praha: RVP, 2006. Dostupné online z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/596/pojeti-vzdelavaciho-oboru-obcansky-a-spolecenskovedni-zaklad-v-rvp-gv.html/>.

Projekt, který měl islám přiblížit dětem, už stát nechce zaštiťovat. *Wwww.ceskatelevize.cz* [online]. Praha: www.ceskatelevize.cz, 2014. Dostupné online z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1018191-projekt-ktery-mel-islam-priblizit-detem-uz-stat-nechce-zastitovat>.

SHANAÁH, Šádí. Symbolické vítězství islamofobů. *Hospodářské noviny* [online]. Praha: Hospodářské noviny, 2014. Publikováno 12. září 2014, dostupné online z: <http://nazory.ihned.cz/c1-62789960-symbolicke-vitezstvi-islamofobu>.

Topinka, Daniel. *Inkluzivní škola* [online]. 2007: VeryVision, 2007. Dostupné online z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/integrace_muslimu.pdf.

VISCHER, de Mark. *Můj džihád*. Projekt Jeden svět na školách. Dostupné online z: <https://www.jsns.cz/lekce/15740-muj-dzihad#o-lekci>.

Vyjádření ministryně k situaci na ZŠ Trutnov. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, 2016. Dostupné online z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vyjadreni-ministryne-k-situaci-na-zs-trutnov>.

Základní škola Komenského, Trutnov [online]. Trutnov: Základní škola Komenského, 2016. Dostupné online z: <http://www.zskomtu.cz/153-skolni-akce/detail/nazorna-vyuka-dejepisu-v-7-a-aktualizovano>.

Seznam příloh

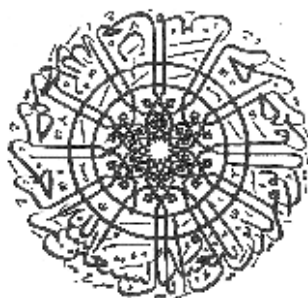
1. Súra 17
2. Otevíratelka, Súra 96, Súra 101, Súra 103, Súra 109, Súra 112
3. Abrahámovská náboženství
4. Pět pilířů islámu
5. Můj džihád – lekce
6. Dotazníkové šetření

1. Súra 17

	/LXVI/ SÚRA 17 NOČNÍ GEJZA	
	<i>My jmenu Baha mládenceho, džennaha.</i>	
1	Sílva lozna, jenž za noci přelad služebníka Světo z. Rozvádě měřily do měkky nejzdrá- nější, jejíž okolí jsme požehnal, abychom mu ukázali některá Svá znamení. A On věru slyšel je a jasozřelivý.	15/14 16/15
2	A darovali jsme Mojžíšovi Písmo a učinili jsme je pro díka Izraele vedením ákcece: „Novec- mele sobě vedle Mne nikoho jiného za ochrán- ce.“	17/16
3	ó povolání těch, jež měli jsme v své s Noem, jenž služebníkem byl. Nášim věčným ¹⁰	18/17
4	A stanovili jsme v Písmu o dítkách Izraele toto: „Podvalení napjatce vzmi pohorkaním a vy- niknete velkým pozavením.“	19/18
5	A až dostav se spášení sibu pravého, vyškame proti vámu služebníky Svě strážnou, moči vlá- dnoucí a ti mezi příbýdy vaše pronahnou; sibi kon se věru nakaterci.	20/19
6	Potom vám opěi dáme doásknost úspěchu proti nim: a rozmanětece vás v majestvích i v svzech a podobnějších honím vás učiníme.	21/20
7	Konáte-li dobro, sumi pro sebe tak čisté, a ko- něte-li špatně, proti sobě tak čisté. A až se vypráví sibi dušný, polepce na vás slo- žebný, aby vás poznámenali na tvářích a aby pronahli do chrámu, stejně jako tam vudli po- pově, a aby zmilili vše, čeho se zanocei, úpřýna znícením.	22/21 23/22
8	Mozná že Pán vás se mad věnu situaje, však jestliže opře zachete, zničeme i My. A učinili jme peklo pro nevěřící vězcním.	24/23
9	A věru ten, Kormán vede k cezk, jež nejvýšší je, a zpráva androcei větším zvenuje. Kčti zlozáně skurky konají, že odněna velká urkna je prn až	25/24
10/9	a že pro ty, kdož nuzíli v život posmutný, jsme připravili trati balceary.	26/25
2/11	A šloek vzryvá ke zlu, tak jak vzryvá k dobru, vždy šloek je unáhčny.	27/26
3/12	Učinil jsme noc a den dvořna znameními; zna- mení noci jsme zasvětili, však znamení dne jsme viditelným učinili, abyste mohli zřekovat v něm 28/27	29/28
	z dobrodiní Pána světo a abyste poznali pučč noh i Esu polčím. A každou věc jsme učinili nejvýš spravedlnou.	30/29
	Kdo po očent správě se úřerí, sám pro sebe tak čím, však kdo bloudí, ten jen proti sobě tak čí- A žádá duce nákladem obžekněti nepřase. břímé jiného a nepotrestali jsme nikoho díve, než byl námi vyslan posel.	31/30 32/31
	A když si přepřece zamuluje měto néjakté, pon- Oči káhu svoji Dnes sám prokážíš si proti sobě jako zřekavatel. ¹¹	33/32
	Chc káhu svoji Dnes sám prokážíš si proti sobě jako zřekavatel. ¹¹	34/33
	Kolik pokolení jsme již zabilili po Noemovi! Je i pozorovatelem dovalceým.	35/34
	Tom, kdož po věcech rychle pomíjíých touží, koman chceme; však pmoia pro ně peklo připa- vime, aby v něm hořeli v ponděni a z avyřku. Kdož však po živně budování koná i udělí o něj hořící, jnoue přitom věřící — věřící uznáno bude jejich spasení.	36/35 37/36
	Výsno, sám i oněm, My nuznozíme Pána tvého děry a Pána tvého dury neznašli oněcei. Pobled, jak jme dali přednost jednám před druhými! V životě budování věru jstě vyšší. břednosti a větší přednosti jsou! A nepřidávej k Bohu božstva jiného, abys oc- zůsál zaháněn a opřerá.	38/37 39/38
	Pán tvůj rozhodl, abyste nikoho kromě Něho nemotřvali a abyste rodkim doberé prokazovali. A jestliže jeden či dva z nich z tebe zastárou, odstřej jim „Raj“ a zcedbyvej je straze, nýřer 41/39	40/39 41/40
	Slož k nim oběma z multostevet Křidla po- kory a řekni: „Panc nřij, smiduj se nad mnú oběma, tak jako oni zed vchovali, když jsem byl nuzný.“	42/41 43/42
	Pán váš nejčpe vy, co v ústích vašich je a jstě- řboží.	44/43
	On věru ke kajoněním je odpoutětel. A džvej přibuzněcnu po právo, a také chudásovi 45/44	46/45
	a po ceatě Boží jhoucnu, však acetozhary ¹⁰² hazováim, když nuznozavni jpu bvatí satorvi a sator byl věči Pán světo acetěčny. Jestliže se od nich odvrátíš dekaže na mláorčed- bor Pána světo, ve které douká, potčš je alaspok sloven ústěným!	47/46 48/47
	A neměj rukú svou přivázanou ke křo světo ani ji nezovetřej přili široce, abys nebyl po- mlouván s nemped v nouzi. Pán tvůj oevárou nřou úředně obřivou searbo ji odnětyje, koma dcer, neboť On dobe je zpraven o služebnících Svých a jantě je zik. Nuzabijte děti své z obavy před zadržaním, vždy bý jmi i vám ubřiva uskářřice. A jejich zabjeden je blžkem velkím. A nepřibijte se k cizoloděvi, neboť to ohav- nět je i spáení ceat- A nezabijte ceoby, jež Báh zakázal zabjeh, leka gude práva. A byli násko zabit nespře- povně, datl jsme jeho nejbližšimu pravomoc jeř přemati, accht však při zabit nepřehání, vždyť zajise mni bude poročeno. A nepřibijte se k mojkdu šrořku, jedn zpř- sobem co učjepřim, pokud ucdnášne dícepč lořt. Dnužnjte věnu zřavary své, neboť šádán bude zadržován a zřavaku!	49/48 50/49 51/50 52/51 53/52 54/53 55/54 56/55 57/56 58/57 59/58 60/59 61/60 62/61 63/62 64/63 65/64 66/65 67/66 68/67 69/68 70/69 71/70 72/71 73/72 74/73 75/74 76/75 77/76 78/77 79/78 80/79 81/80 82/81 83/82 84/83 85/84 86/85 87/86 88/87 89/88 90/89 91/90 92/91 93/92 94/93 95/94 96/95 97/96 98/97 99/98 100/99 101/100 102/101
	On neč to, co je, a oň vzdečený je slavila, avšak vy nevěřící slavení jejich nečá- pate. On věru mřný je i odpoutětel.	103/102 104/103 105/104 106/105 107/106 108/107 109/108 110/109 111/110 112/111 113/112 114/113 115/114 116/115 117/116 118/117 119/118 120/119 121/120 122/121 123/122 124/123 125/124 126/125 127/126 128/127 129/128 130/129 131/130 132/131 133/132 134/133 135/134 136/135 137/136 138/137 139/138 140/139 141/140 142/141 143/142 144/143 145/144 146/145 147/146 148/147 149/148 150/149 151/150 152/151 153/152 154/153 155/154 156/155 157/156 158/157 159/158 160/159 161/160 162/161 163/162 164/163 165/164 166/165 167/166 168/167 169/168 170/169 171/170 172/171 173/172 174/173 175/174 176/175 177/176 178/177 179/178 180/179 181/180 182/181 183/182 184/183 185/184 186/185 187/186 188/187 189/188 190/189 191/190 192/191 193/192 194/193 195/194 196/195 197/196 198/197 199/198 200/199

¹⁰⁸ Zdroj: Korán. Súra 17 použita Mgr. Petrem Škráškem při semináři Dějiny náboženství 6. 3. 2017. Tento text studenti dostali nakopírovaný a pracovali s ním s vyučujícím v hodině.

2. Otevíratelka, Súra 96, Súra 101, Súra 103, Súra 109, Súra 112

/XVIII/
SÚRA 96
OSUD

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

- Při osudu!
Věru že člověk spěje v záhubu!
Kromě těch, kdož uvěřili a zbožné skutky konali,
vzájemně se k pravdě a neoobchvátosti nabádat.

/XVII/
SÚRA 101
ROZTRÍŠTĚNÍ

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

- 1 Roztršíštní!
- 1/2 Co je to roztršíštní?
- 2/3 Vš ty vůbec, co je to roztršíštní?
- 3/4 V ten den budou lidé jak múry rozptýlené
- 4/5 a hory podobát se budou rozcupované vlně.
- 5/6 Tehdy ten, jehož akudků váha bude těžká,
- 5/7 se octne v blaženém žití,
- 6/8 zatímco ten, jehož skutků váha bude lehká
- 6/9 Propast' bude jeho mátl.
- 7/10 Vš ty vůbec, co je to Propast'?
- 8/11 Oheň planoucí!

/XLVI/
SÚRA 103
NEVĚŘICI

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

- 1 Reč: „Nevěřici!
- 2 Já nebudu uctívat to, co vy uctíváte,
- 3 a vy nejste cítěle toho, co já uctívám,
- 4 a já nejsem cítělem toho, co vy jste uctívali,
- 5 a vy neuctíváte to, co já uctívám.
- 6 Vy máte své náboženství a já své náboženství mám.“

* * *

- 96 Ti, kdož nevěří, rozdávají své jmění, aby odvrátili jiné z cesty Boží; a až je úplně rozdají, zbude jim jen zármutek a potom budou poraženi.
- 17/36 A ti, kdož nevěřili, budou v pekle shromážděni,
- 18/37 aby Bůh mohl oddělit špatného od dobrého, aby mohl postavit jednoho zlého proti druhému, aby je všechny shromáždil a umístil v pekle — a to budou ti, kdož zvrátu utrpí.
- 19/38 A těm, kdož jsou nevěřící, řekni, že přestanou-li, bude jim odpuštěno to, co se již stalo; jestliže však znovu začnou... pak naplní se obyčejný osud předestýlých.

Muhammad
(570 ?/ - 632)

Korán

Otevíratelka

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného, Chvála Bohu, Pánu lidstva veškerého, milosrdnému, slitovnému, vládci dne soudného! Tebe uctíváme. Tebe o pomoc žádáme, veď nás stezkou přímou, stezkou těch, jež zahynu's milostí svou, ne těch, na něž jsi rozhněván; oni těch, kdo v bludu jsou!

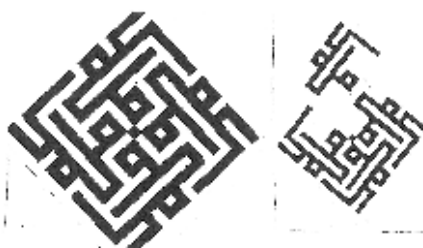
[1, 1-7]

Není božstva kromě Boha...

„Muhammad je posel Boží.“

/III/
SÚRA 96
KAPKA PŘÍLNAVÁ

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

- 1 Přednášej ve jménu Pána svého, který stvořil,
- 2 člověka z kapky přílnavé stvořil!
- 3 Přednášej, vždyť Pán tvůj je nadmíru štědrý,
- 4 ten, jenž naučil perem,
- 5 naučil člověka, co ještě nemal.

- 6 Však pozor, člověk vzpurným se stává,
- 7 neb za soběstačného se pokládá,
- 8 však věru k Pánu tvému (vše) svůj návrat má!

/XLV/
SÚRA 112
UPRÍMNOST VÍRY

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

- 1 Reč: „On Bůh je jedinečný,
- 2 Bůh sám o sobě věčný,
- 3 Neploďil a nebyl zplazen
- 4 a není nikoho, kdo je mu roven.“

25/255

Bůh — není božstva kromě Něho, živého, trvalého! Nepadá naň ani dýmota, ani spánek. Jemu náleží vše, co na nebesích je i na zemi. Kdo může se u Něho přimluvit jinak než s dovolením Jeho? On zná, co je před rukama jejich i co je za zády jejich, zatímco oni neobjevnou z vědění Jeho nic leda to, co On chce. Trůn Jeho obepne nebesa i zemi a sčítání jich mu patří: nečiní — On vznešený je a mohutný!

40/39 Bojujte tedy proti nim, aby už nebylo pokušení k odpadlictví a aby všechno náboženství bylo jen Boží. Jestliže však přestanou, pak Bůh jasně vidí vše, co dělají.

41/40 A jestliže se obrátí zády, vězte, že Bůh je vaším ochráncem; jak výtečný to ochránce a jak výtečný to pomocník!

42/41 A vězte, že zmocníte-li se jakékoliv kořisti, náleží z ní jedna pětina Bohu a poslu, příbuzným, sirotkům, nozným a po cestě Boží jdoucím, věřte-li v Boha a v to, co jsme poslali služebníkovi Svému v den spásy, v den, kdy stěhla se obě vojska. A Bůh je mocný nade všemi věcmi.

* * *

57/256 Nebudíž žádného donucování v náboženství! A již bylo jasně rozlišeno správné vedení od bloudění! Ten, kdo nevěří v Těghúta a věří v Boha, ten uchopil se rukojeti spolehlivé, jež nikdy se neutrhne. A Bůh je slyšící, vševědoucí.

58/257 Bůh je ochráncem těch, kdož uvěřili, a dal jim vyjít z temnot ke světu.

3. Abrahámovská náboženství

Abrahámovská náboženství (judaismus, křesťanství, islám)

Společné rysy

- monoteistický charakter
- závaznost výchozího textu (Starý zákon, Starý zákon + Nový zákon, Korán) a tradice; ovšem i problém exegze (interpretace textu i tradice)
- starozákonní inspirace (proroci, Smlouva apod.)
- eschatologický motiv (očekávání) – lineární pojetí času
- misijní prvek (šíření)
- silný etický prvek (Bůh je „Bohem morálky“)
- Bůh působí v dějinách (skrze lidi)

Specifika islámu

- spjat převážně s autoritativními režimy (sjednocující, unifikující politické ambice)
- samo Boží slovo je chápáno autoritativně (nevyvinula se textová kritika Koránu)
- právní nauka zakněla cca v 10. století („idžtihád“ versus „taqlid“)
- silně fatalistický
- od 15. století v takřka úplné sociokulturní izolaci (zánik tvořivosti)
- objektem kolonialismu – vzpoura proti „modernizaci“

¹¹⁰Zdroj: Seminář Komparativní pojetí dějin 7. 2. 2017 u PhDr. Petra Nesvadby, CSc., při které studenti s tímto textem pracovali. Text byl studentům poslán již několik dní před vyučovací hodinou, aby měli všichni dostatečný čas jej prostudovat.

4. Pět pilířů islámu

PĚT PILÍŘŮ ISLÁMU

Přijetí muslimské víry znamená závazek dodržovat pět povinností nazvaných pět pilířů(arkán) islámu.

Šaháda (svědectví) je islámské vyznání víry. Arabská formule vyznání víry zní: *[Ašhadu] Lá iláha illálahi wa Muhammadun rasulullahi*, v překladu „[Vyznávám, že] Není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží“.

Muslimové ji často opakují, a to zejména při modlitbách. V islámských zemích a rodinách bývá šeptána do ucha novorozencům, šahádou by se měli lidé loučit se zemřelým. Doslova termín šaháda znamená „svědectví“ či „dovědění“ a až v náboženském významu znamená „vyznání víry“. Pronesení věty jasně a srozumitelně znamená skutečné přijetí islámu a stačí k tomu aby se ze zájemce stal plnohodnotný muslim.

Salát (modlitba) je označení povinných denních modliteb muslima.

Nezávisle na případných volných osobních modlitbách, je muslim povinován k pěti každodenním kultickým modlitbám. Muslim vykonává tyto modlitby směrem k Mekce, forma jejich konání je přesně předepsána. Ve městech s převažujícím muslimským obyvatelstvem zpravidla vyzývá k modlitbám muezzin.

Muezzin je v islámu služebník mešity, který stojí na ochozu minaretu a svolává věřící k modlitbě.

Muezzin volá tzv. *adhan*. Tak se děje celkem pětkrát denně v sunnitských zemích – před úsvitem, ráno, v poledne, večer a po západu slunce; třikrát denně v šíjitských zemích (Irák, Írán).

Alláhu Akbar (Bůh je největší), (opakuje se čtyřikrát);
Ašhadu An La Iláha-ill-Iláh (Dovvěduji že není boha kromě jediného Boha),
(opakuje se dvakrát);
Ašhadu Anna Muhammadan Rasulu-l-Iláh (Dovvěduji, že Muhammad je Prarokem
Božím), (dvakrát);
Hajju 'Ala-s-saláh (Pojďte rychle k modlitbě), (dvakrát a obrací tvář doprava);
Hajju 'Ala-l-faláh (Pojďte rychle k úspěchu), (dvakrát, obrací tvář doleva);
Alláhu Akbar (Bůh je největší ze všech), (dvakrát);
Lá iláhu illa-l-Iláh (Není Boha kromě jediného a opravdového Boha), (jednou).

Když se svolává k časně ranní modlitbě, přidá vyvolávač jednu větu hned za část 5. Požadovaná věta zní takto:

As-salátu Chajrum Minan-nam. (Modlitba je lepší než spánek), (dvakrát).

Funkce muezzina existuje již od dob Mohameda. Tehdy chodil muezzin ulicemi a svolával lidi k modlitbě po celém městě. Jako první muezzin bývá uváděn Bital ibn Ribah.

¹¹¹ Tamtéž.

Modlitbu je možno konat kdekoliv, avšak modlitba v mešitě je považována za prospěšnější. Zvláštní místo mezi modlitbami zaujímá páteční polední modlitba, k níž se místní muslimská obec shromažďuje v mešitě jako k hlavní bohoslužbě.

Před modlitbou se muslim musí umýt, a to vypláchnout třikrát ústa, třikrát vyčistit nos, třikrát opláchnout tvář, ruce umýt až po lokty (začíná se pravou rukou, také třikrát), směrem od čela k temeni hlavy pouze jednou a od náušnic nahoru (uší) také pouze jednou. Třikrát umytí pravé nohy ke kotníkům a následně stejným způsobem i levé. Pak se muslim začíná modlit, a to v několika pozicích na koberečku s vyšítou mešitou a obrácen k Mekce.

Prospěvat naopak bude ten, kdo je očistěn a jména Pána vzpomíná a modlitbu koná.“
87:14.15

Na každý den případně pět modliteb, rozdělených do tří denních dob. úsvit (salátu-l-fadžr), poledne (salátu-z-zuhr), odpoledne (salátu-l-asr), doba při západu slunce (salátu-l-maghrib) a noc (salátu-l-šša') - asi hodina a půl po západu slunce. Každé modlitbě předchází rituál umývání. Rituál představuje očistění slitek a zřeknutí se všech, které nejsou založeny na úmyslu uctivat a znát Boha. Modlitci se, stojí směrem ke Ka'abě v Mekce, zvedá obě ruce k uším, modlí se veršemi z Koránu.

Modlitba sama o sobě se skládá ze tří specifických pozic jdoucích podle přesného pořádku. Je to. stoj, úklon do pravého úhlu a klečení s obličejem k zemi. Závěrem je krátký odpočinek vsedě. Modlitby se dělí na povinné, nepovinné a dobrovolné.

Zakát (almužna) je odevzdání náboženské daně z majetku a z příjmů, určené k dobročinné pomoci. Zakát se odvádí každoročně, muslim ji platí tehdy, pokud jeho majetek přesahuje stanovené minimum. Z plodin se odvádí asi jedna desetina. Ze zvířat asi jedna čtyřicetina. Ze zlata, stříbra a zboží se odvádí rovněž jedna čtyřicetina.

Korán(IX, 60) přesně stanoví, kdo má nárok na podíl z povinné almužny:

- chudí a mizní
- výběrčí povinné almužny
- tí, jejichž srdce mají být získána
- otroci, které chceme vykoupit
- tí, kdo se zadlužili bohuľibým činem
- pocestní
- „na cestu boží,“ -na válku s nevěřícími v Boha
- na veřejné stavby a instituce

„Věřte v Boha a posla Jeho a rozdávejte z toho, v čem učinil vás posledními vlastníky! Těm z vás, kdož uvěřili a almužnu rozdávali, je určena odměna vysoká.“ 57:7

„Těm, kdož rozdávali almužnu, mužům i ženám, a těm, kdož poskytnu Bohu krásnou půjčku, těm bude splacena dvojnásobně a dostane se jim odměny štědré.“ 57:18

¹¹² Tamtéž.

Sawm(Saum) nebo také sijnám, je arabské slovo označující půst. Pro muslima je povinný během celého ramadánu(devátý měsíc muslimského kalendáře). Půst začíná ráno(od doby kdy lze rozeznat bílou nit od černé) a končí západem slunce. V průběhu noci se muslim nepostí. Během půstu se muslim musí zdržet jídla a pití,kouření, a jakéhokoliv ukájení pohlavního pudu.

Půst nemusí držet staří lidé,nemocní, těhotné ženy, kojící, osoby těžce pracující a lidé na cestách. Staří a nemocní musí dát jako výkupné určité množství potravy chudým, ostatní pak musí půst nahradit.

Hádždž (pouť do Mekky) , musí každý muslim, pokud mu to hmotné prostředky a zdraví dovolí, vykonat alespoň jednou za život. Při nemoci nebo tělesné vadě za sebe může muslim vyslat zástupce. Pouť má očistnou hudebu-smazává hříchy. Koná se během posledního měsíce v roce. Poutník oděm do dvou kusů rezného plátna, bílé barvy(ihrám), vykoná svou návštěvu Mekky, po přesně předepsané trase, trvající několik dní. Ženy se musí ihrámem zahájit od hlavy až k patě a na posvátné místo smějí vstoupit jen v doprovodu mužů. Při příchodu do Mekky, muslim nejprve musí 7x obejít svatyni s Ka'bou(pokaždé ji políbit) a poté se napije z posvátného pramene Zamzam, dále musí 7x proběhnout mezi pahorky al-Marwa a as-Safá, navštívit planinu Arafát a tam se od poledne do západu slunce modlit. Poté se obětuje ovce jako připomenutí Abrahámovi oběti a hází se 7 kamenů do údolí Miná-symbol kamenování Salama. Poté se znovu ubírá do Mekky, kde opět 7x obchází Ka'bu na rozloučenou. Povinné je pouze mít na sobě ihrám, modlení se na Arafátu, obcházení a běh, další obřady jsou zvyklosti. Ten kdo vykonal pouť se nazývá háždž, žena háždžža.

KORÁN

Z arabského al-ku'rán-to co má být recitováno nebo hlasitě pronášeno. Podle víry islámu nadiktoal Korán-svatou knihu proroků, Muhammadovi na hoře Hirá (nedaleko Mekky), anděl Gabriel (Džibríl). Sesílání veršů trvalo dohromady 23 let. Do podoby, v jaké korán známe dnes, byl sestaven až po Muhammadově smrti. Korán byl první uchovávan v paměti proroka a muslimů. Lze však předpokládat, že ještě před odchodem z Mekky začala být jeho slova zapisována. Jeho text představuje pro muslimy Boží slovo, zjevené lidstvu prostřednictvím Muhammada.

Korán se dělí na 114 súr (kapitol), jednotlivé súry se dělí na áje (verše). Súry jsou, s výjimkou první zvané al-Fátiha (otevření), seřazeny podle své délky. Nejdelší súra má 286 ájí. 113 súr začíná větou „Bismi 'lláhi 'r-rahmání 'r-rahim (Ve jménu Boha milosrdného, slitovného), pouze 9.súra (Pokání) tak nezačíná.

Korán je souborem poetických ličení, hymnů, právnických textů, mravních předpisů. Podle islámských učenců existují 4 hlavní okruhy svaté knihy: věci víry, předepsané kulturní věci, morálka člověka, vztahy mezi lidmi. Text Koránu nemůže být zpochybněn, protože pochází přímo od Alláha, avšak způsob jakým je psán umožňuje různé způsoby jeho čtení. Je psán kaligrafickým písmem a musí být v arabštině přednášen melodicky, spíše tedy zpíván.

Korán bere ohled na Judaismus a Křesťanství, a odkazuje na Tóru a evangelia, přebírá vyprávění o stvoření světa, uznává Abraháma i Mojžíše, zmiňuje také Ježíše a jeho matku Marii.

Je hlavním zdrojem náboženského muslimského zákonu zvaného Šarí'a , který řídí všechny stránky života jedince ve společnosti. Doplňují jej hadisy, rovněž zdroj šarí'i, jsou to Bohem inspirovaná vyprávění, výroky, nauky, náboženská praxe, jež se vak připisují proroku Muhammadovi. Během jeho života byly předány ústně jeho společníky, přímými svědky a pak dalšími a dalšími posluchači, než došlo k jejich písemnému zaznamenání.

5. Můj džihád – lekce

GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / MIGRACE	
FILM	MŮJ DŽIHÁD
AKTIVITA	

MOJE ŽIVOTNÍ CESTA

ANOTACE:
Prostřednictvím aktivity se žáci zamyslí nad vlastními cíli a životními hodnotami a porovnájí je s cíli mladých evropských muslimů, kteří se uchylují k radikalizaci.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:
ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace
OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:
GV: OSV, VMEGS, MKV
OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:
GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK: 15 +

CÍLE:
Žáci:

- si sestaví seznam vlastních hodnot a cílů;
- si dokážou představit, jaké cíle a hodnoty mají mladí muslimové, kteří se připojují k radikálním náboženským hnutím
- analyzují problém mladých muslimů, kteří se přidávají k radikálním hnutím.

DĚLKA: 70 min. (včetně projekce filmu)

POMŮCKY:

- PRACOVNÍ LIST
- volné listy papíru a psací potřeby

POSTUP:

1. Aktivitu zahájíme tím, že žákům promítneme nebo rozdáme vytištěný PRACOVNÍ LIST se seznamem hodnot a cílů. Jejich úkolem je vybrat (nebo vymyslet vlastní) pět nejdůležitějších bodů, kterých by chtěli ve svém životě v příštích pěti letech dosáhnout nebo je naplnit. Nejprve o nich diskutují ve dvojicích a následně s celou třídou.
Poznámka: Žáci mohou své listy se zapsanými hodnotami a cíli anonymně odevzdat a my během projekce filmu připravíme seznam hodnot a cílů celé skupiny, který jim pak v rámci reflexe představíme.
2. Následně diskutujeme s žáky o tom, co je pro mladé lidi důležité a jestli se životní cesty mohou lišit podle toho, v jaké zemi žijeme, v jakých společenských podmínkách vyrůstáme, jaká je politická situace apod.
3. Vysvětlíme žákům, že ve filmu Můj džihád se budeme věnovat tématu životní cesty mladých muslimů, kteří se rozhodli připojit k radikálním náboženským hnutím. Následuje projekce filmu.

[1] www.jsns.cz

¹¹⁴ Zdroj: www.jsns.cz. Dle této navržené lekce probíhala vyučovací hodina Občanského a společenskovedního základu Mgr. Lucie Hronové 2. 2. 2017.

6. Dotazníkové šetření

Pro tuto diplomovou práci jsem zpracovala online dotazník. Byl určen pro vyučující na všech stupních a druzích základních i středních škol, kteří vyučují výchovu k občanství, občanský a společenskovední základ nebo předměty, do kterých lze téma islámu zařadit. Dotazník byl zaměřen především na zjišťování individuálních přístupů a postojů k výuce islámu a k islámu jako takovému. Dotazník vyplnil malý počet respondentů, proto nelze usuzovat určité jednotné a jasné závěry. Přesto byl pro mne dotazník zajímavý, a tak jsem se rozhodla ho vytvořit a zveřejnit. Dotazník je věnovaný aktuální a závažné otázce uplatnění tématu islám ve výuce nejen občanského a společenskovedního základu.

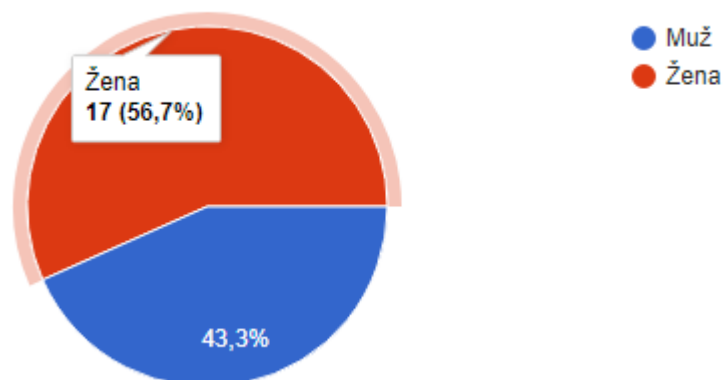
Věřím, že v současné době - do níž výrazně promlouvá fenomén migrace, obavy z terorismu, otázky rasové, kulturní a tedy i náboženské snášenlivosti a dotazování po budoucnosti naší národní a kulturní identity - je nezbytné reflektovat postoje vyučujících a jejich způsobů vyučování společensky aktuálních kontroverzních témat; téma islámu zde chápu jako ohniskové téma, jež volím kvůli jeho společenskému exponování, nikoli pro ně samo. K rozhodnutí zvolit jako ohniskové právě téma výuky islámu přispěly též kauzy, v nichž bylo též veřejně diskutováno využití určitých (méně obvyklých) výukových prostředků při výuce o islámu.

Pro dotazník se mi nakonec podařilo dosáhnout 30 zodpovězených dotazníků, přičemž jsem však přes email prosila o jeho vyplnění bezmála více než 130 vyučujících základních i středních škol nejen v Praze, ale i v kraji Středočeském, Jihočeském, Plzeňském a Jihomoravském. Dotazník byl posílán i mým přátelům a známým, proto vím, že z tohoto pohledu dotazník vyplnili lidé ne pouze jen z jednoho regionu. Většina respondentů vyučuje základy společenských věd, dále pak převažoval český jazyk a dějepis.

Dotazník byl anonymní, nepožadoval informace, jež by mohly vyučující identifikovat (např. jméno, adresa školy apod.). Většina otázek měla předznačené odpovědi. Pokud mezi nimi dotazovaní nenašli odpověď, která by vystihovala jejich názor přesně, měli dotazovaní volit odpověď významem nejbližší. Zároveň se u vybraných otázek vyskytovala možnost „jiné“, kam mohli respondenti napsat odpověď vlastní, pokud si nevybrali z předepsaných. Časová náročnost odpovídala přibližně 30 minutám.

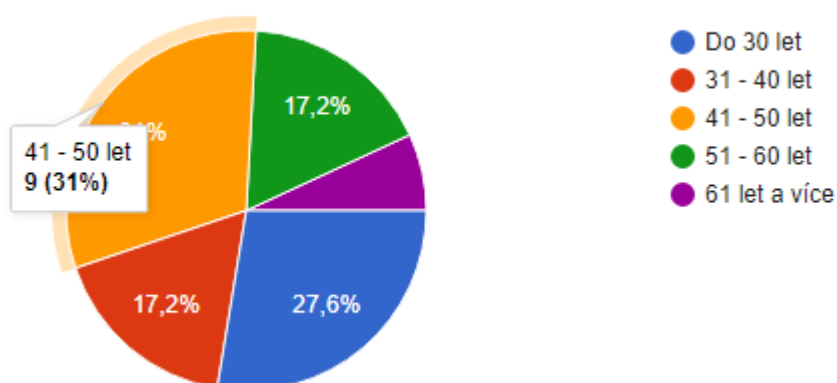
Níže uvádím minimální interpretaci výsledků odpovědí na jednotlivé otázky. Celková interpretace a samotná diskuse k tomuto šetření by přesahovala možnosti a záměr této diplomové práce.

Otázka č. 1

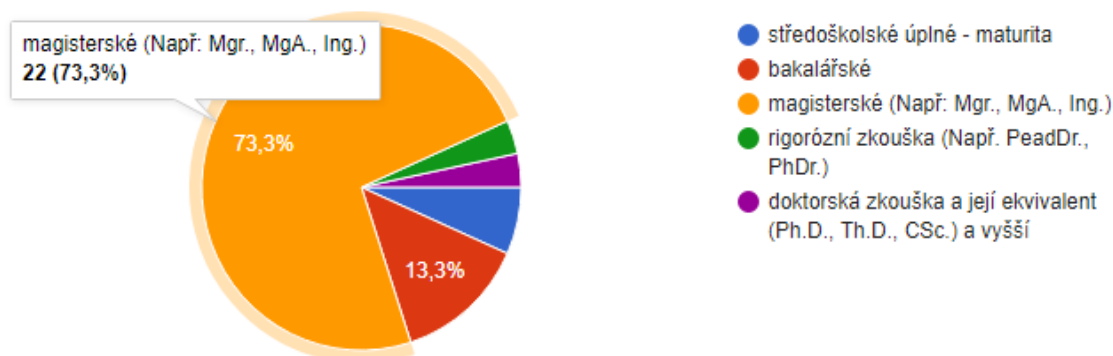
Dotazník je z hlediska genderu vyvážený. Dotazník vyplnilo 17 žen a 13 mužů. Vyjádření v procentech viz graf.

Otázka č. 2

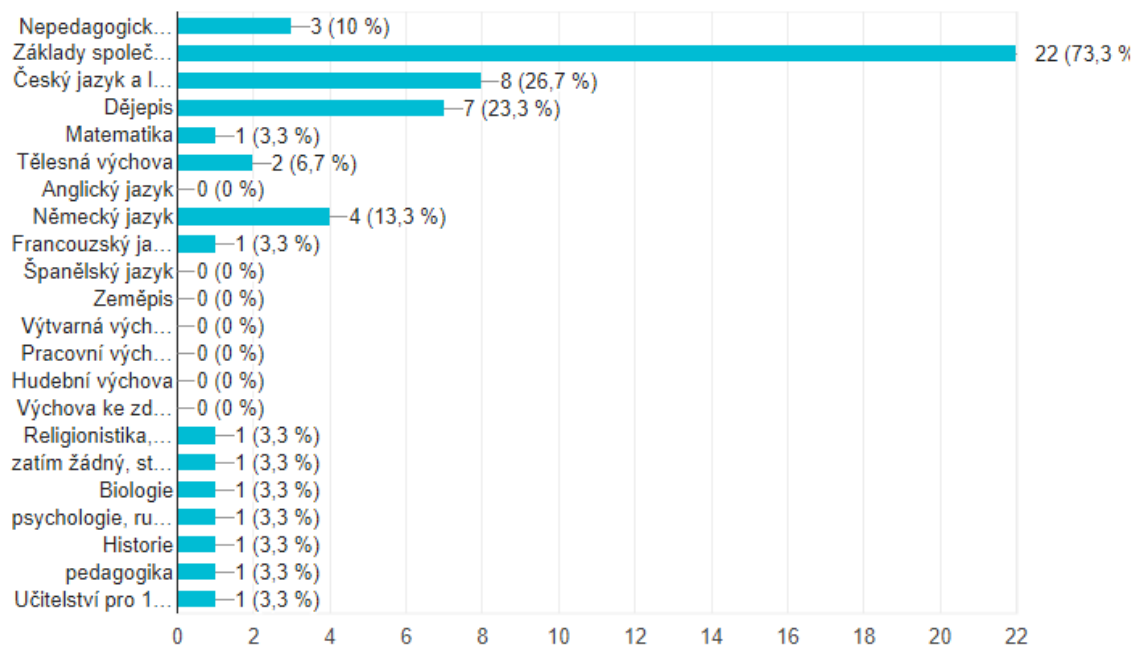
Dotazovaní byli širokého věkového rozpětí. Nejvíce dotazovaných bylo ve věku mezi 41 až 50 lety. Následující respondenti byli ve věku do 30 let (27,6 %), dále pak mezi 51 – 60 lety (17,2 %) a mezi 31 – 40 lety (17,2 %) a nejméně dotazovaných bylo od 61 let a více.

Otázka č. 3

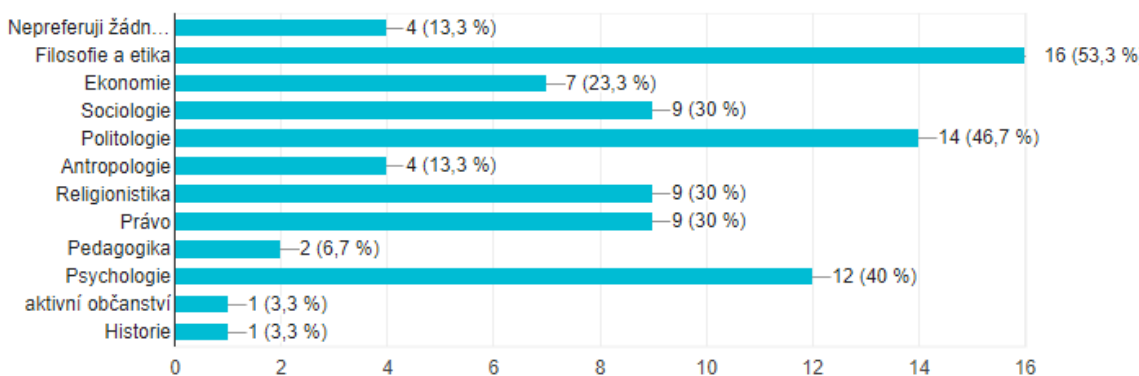
Dosažené vzdělání respondentů odpovídá, myslím, podmínkám pro konání pedagogické praxe. Většina dotazovaných má vysokoškolské vzdělání (73,3 %), bakalářský stupeň vzdělání mají 4 dotazovaní (13,3 %), středoškolské vzdělání s maturitou 2 (6,7 %), zbylí dva dotazovaní mají navíc doktorskou zkoušku (3,3 %) a rigorózní zkoušku (3,3 %).

Otázka č. 4

V rámci oboru či jejich kombinaci, kterou dotazovaní vystudovali, převažují základy společenských věd (73,3 %), další v pořadí jsou český jazyk a literatura (26,7 %) a dějepis (23,3 %). V tabulce jsou zobrazeny i další obsažené předměty již s viditelně menším zastoupením.

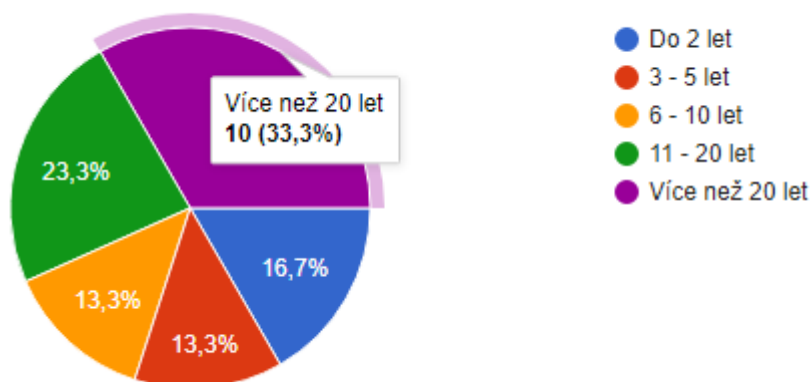
Otázka č. 5

Jako oblast nejvíce oblíbená u respondentů, která tak může ovlivňovat jejich způsob pohlížení na určité vyučovací téma, je filosofie a etika (53,3 %), dále pak politologie (46,7 %) a psychologie (40 %). Například religionistika pak byla v zastoupení 30 % (9 dotazovaných z 30), což není ani polovina. Téma islám však 20 respondentů vyučuje v souvislosti s religionistickou tematikou.

Otázka č. 6

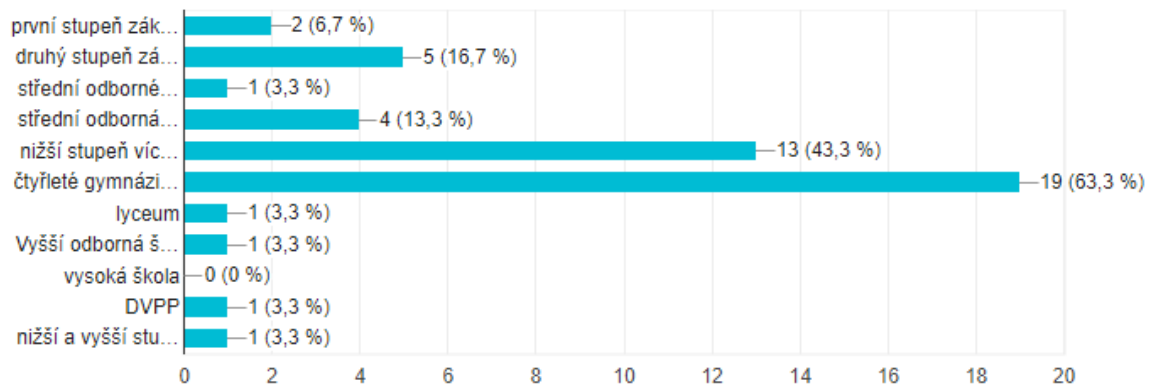
- Započatý rok pedagogické praxe respondentů na pozici pedagoga/pedagožky:

Otázka č. 7

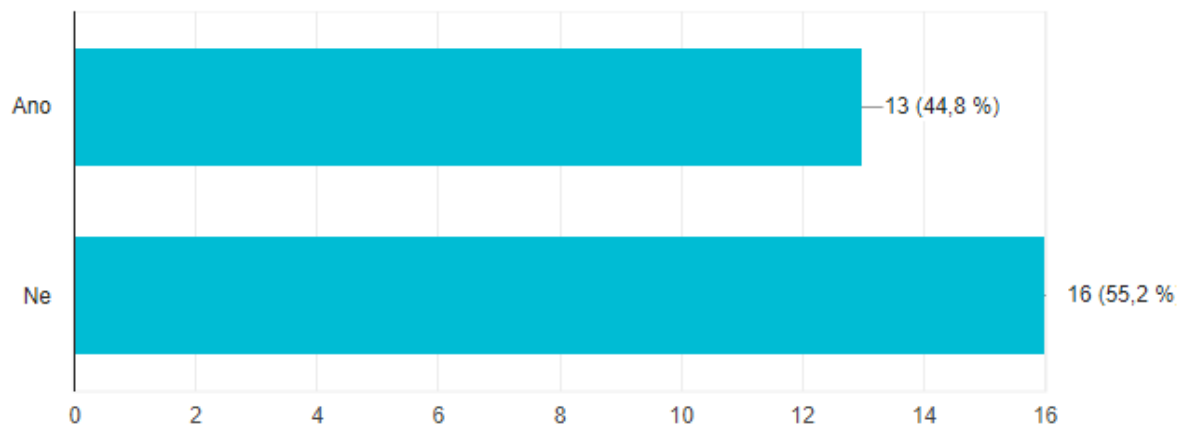
- Oblasti vzdělávání, na nichž respondenti působí:

30 odpovědí

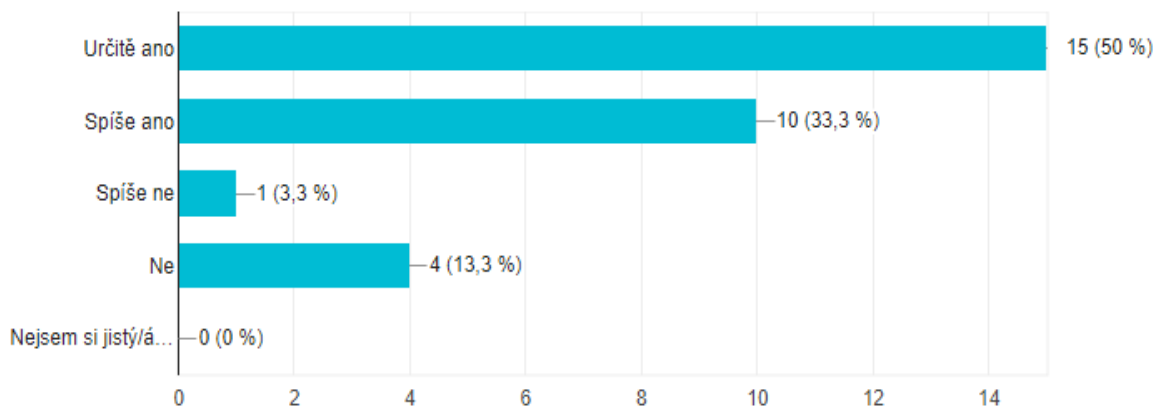
Otázka č. 8

- Zkušenost s výukou studentů, jejichž rodiče věří v islám:

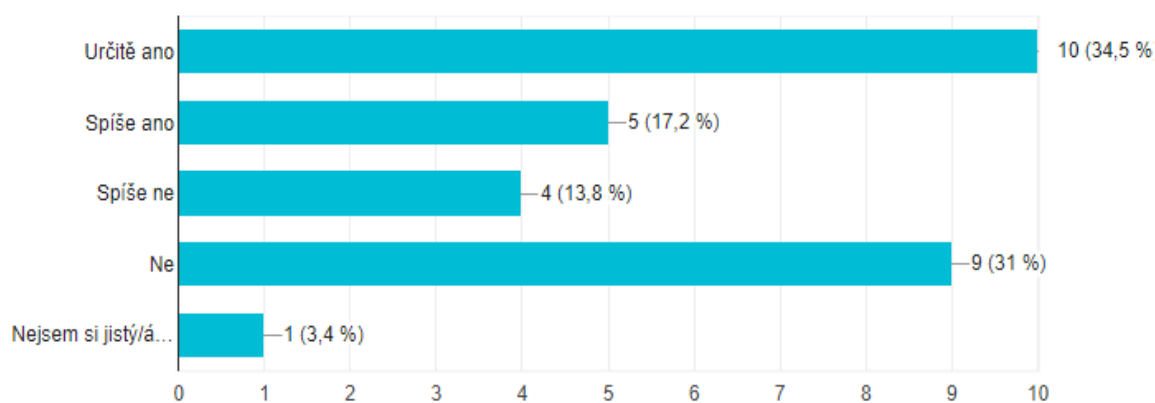
Otázka č. 9

- Znalost pedagogů, zda zařazení tématu islám bezprostředně z RVP:

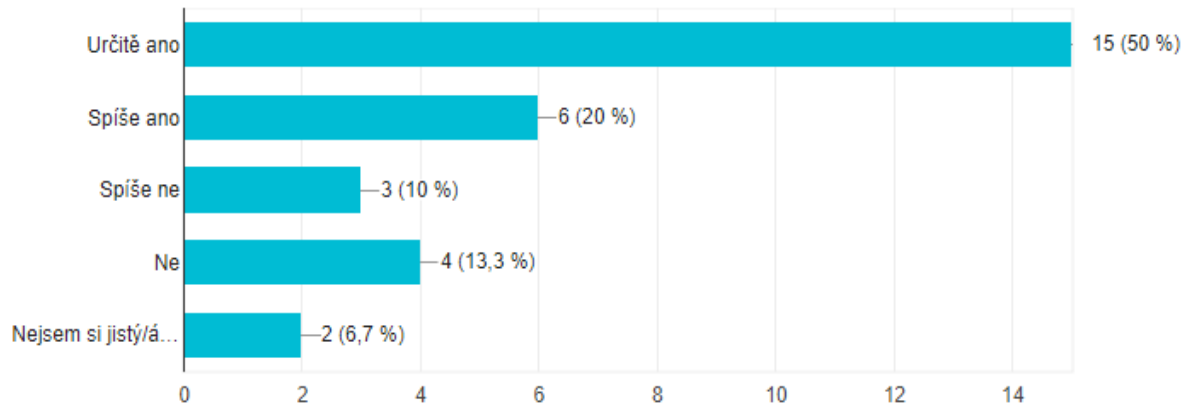
Otázka č. 10

- Znalost pedagogů, zda je téma islám explicitně zmíněno v ŠVP u zvoleného oboru, který respondenti učí:

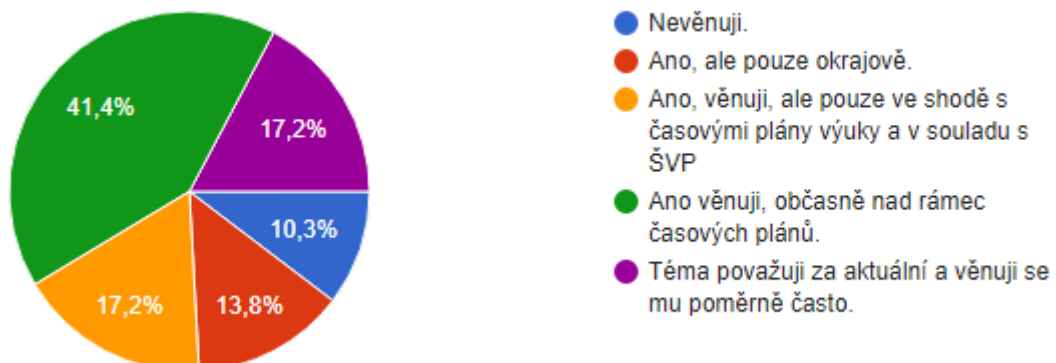
Otázka č. 11

- Individuální zařazení tématu islám do časových plánů respondentů:

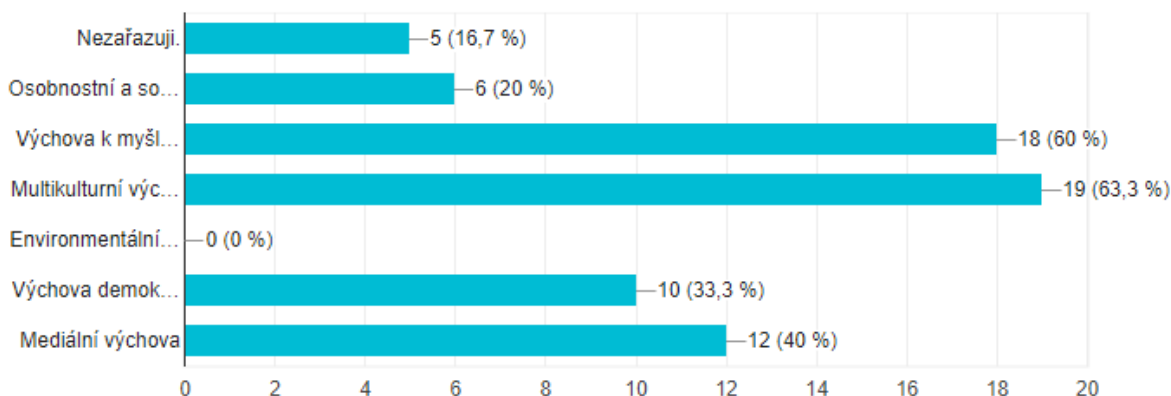
Otázka č. 12

- Cílené zařazování tématu islám do výuky respondentů:

Otázka č. 13

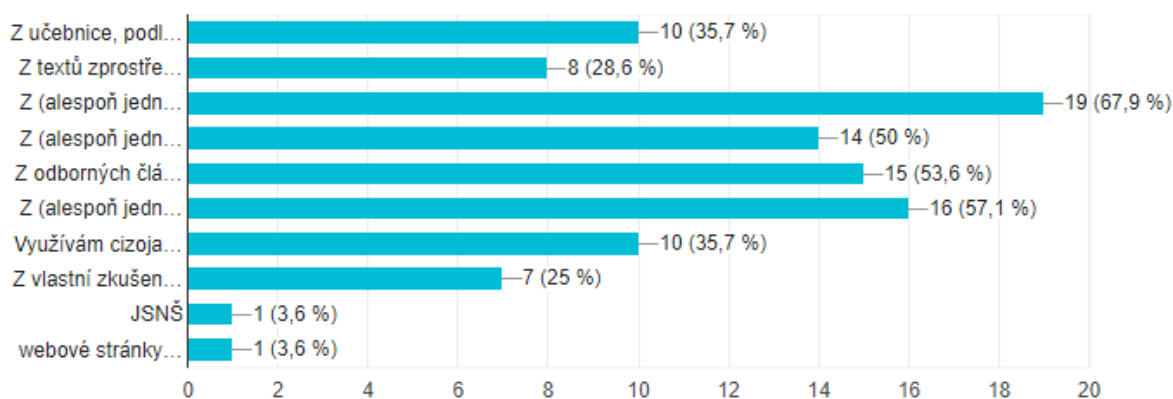
- Zařazování tématu islám v rámci průřezových témat:

Největší zastoupení průřezových témat mají průřezová témata Multikulturní výchova (63,3 %) a Výchova k myšlení demokratického občana (60 %).

Otázka č. 14

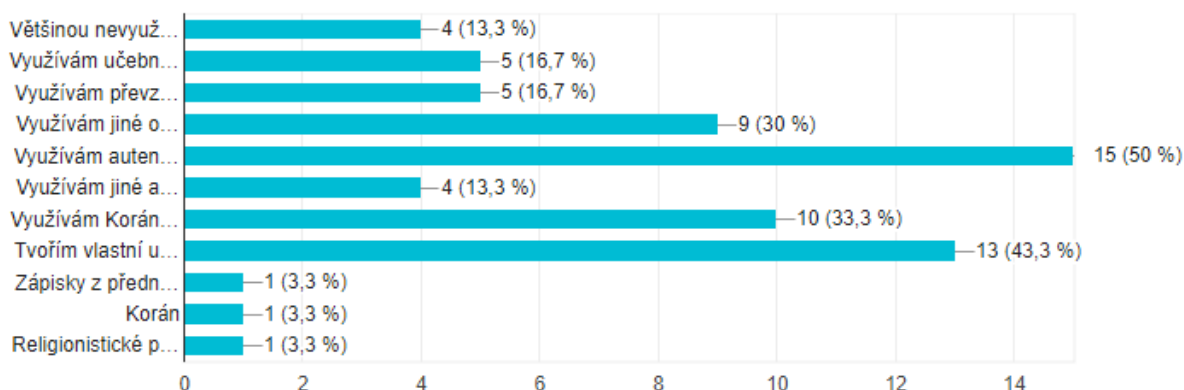
- Zdroje, ze kterých respondenti čerpají své poznatky o islámu:

67,9 % respondentů čerpá z alespoň jedné odborné monografie, která není monotematicky zaměřená na islám, 57,1 % čerpá z alespoň jedné odborné přednášky zaměřené na islám, 53,6 % z odborných článků uveřejněných v recenzovaných periodících, dále pak 50 % čerpá alespoň z jedné odborné monografie, jež je monotematicky zaměřená na islám.

Otázka č. 15

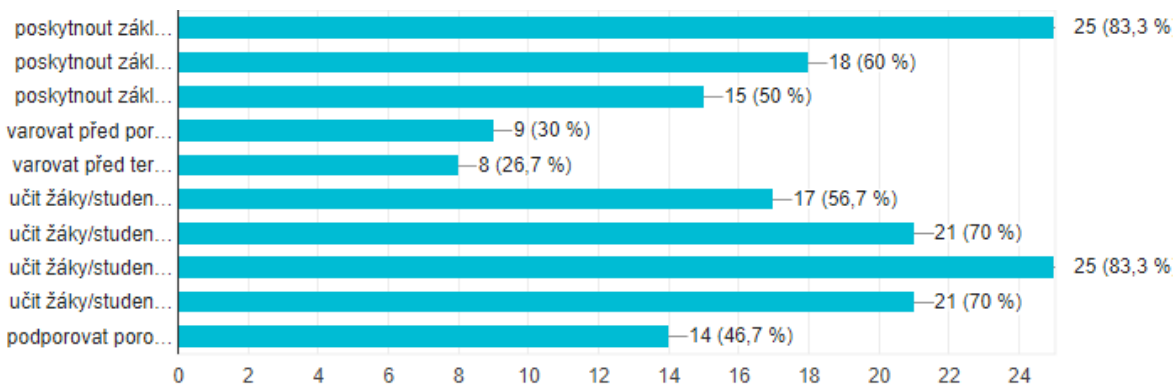
- Učební materiály využívané pro výuku tématu islám:

50 % dotazovaných používá pro svou výuku autentické materiály převzaté z masových médií (např. mediální zprávy, internetové encyklopedie, dokumentární filmy aj.), 43,3 % respondentů si tvoří vlastní materiály sami a 33,3 % využívá Korán (např. ukázky ze dvou odstavců, nikoli pouze jednotlivé věty vytržené z kontextu).

Otázka č. 16

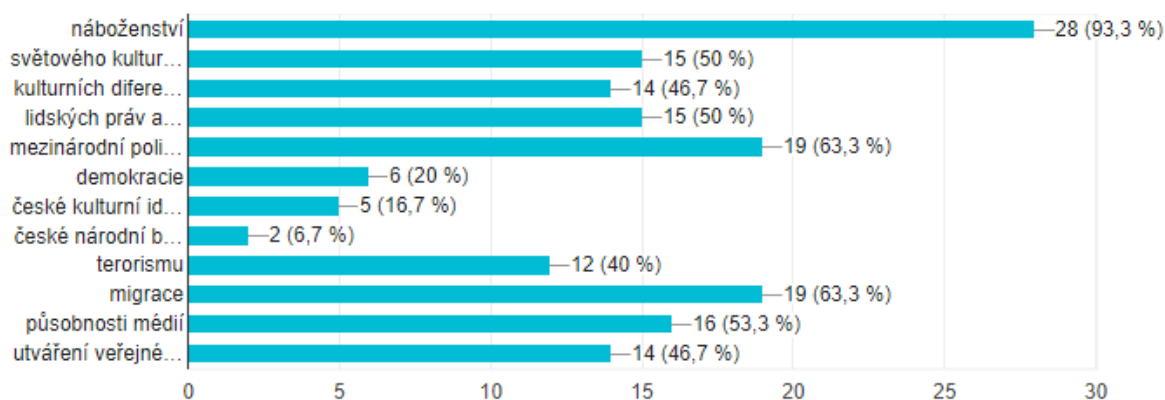
- Smysl výuky o islámu (respondenti mohli zvolit vícero možností):

83,3 % dotazovaných uvedlo smysl v poskytnutí základních religionistických informací a učit žáky/studenty kriticky přemýšlet. Dalšími důvody pro výuku islámu spatřují respondenti v učení žáků/studentů náboženské a rasové toleranci (70 %), učení žáků/studentů rozpoznávání předsudků a pracovat s nimi (70 %), dále pak poskytnout základní historické informace (60 %), poskytnout základní informace o kulturách spojené s islámem (50 %) a nejmenší podíl měla možnost varovat před terorismem (26,7 %).

Otázka č. 17

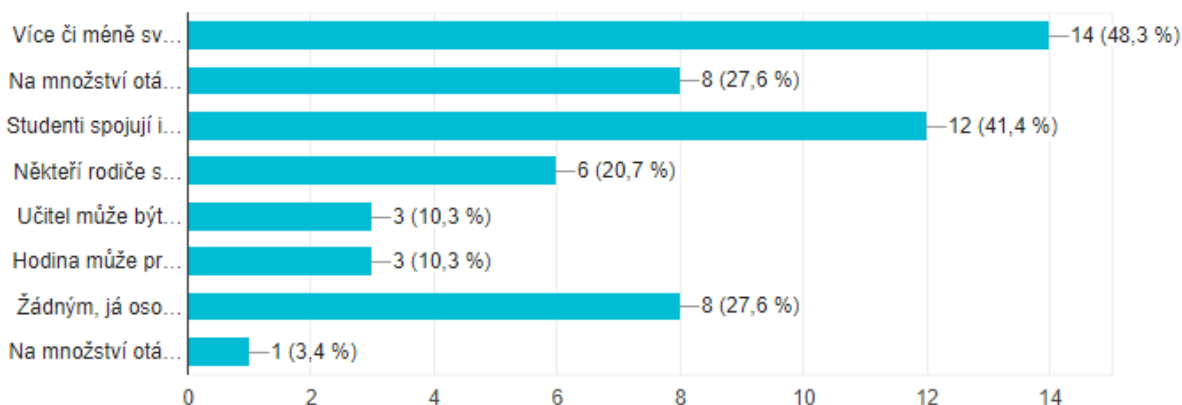
- Výuku dotýkající se tématu islám spojují respondenti s problematikou:

Největší zastoupení mají problematiky náboženství (93,3 %), mezinárodní politiky (63,3 %) a se stejným procentem i migrace (63,3 %).

Otázka č. 18

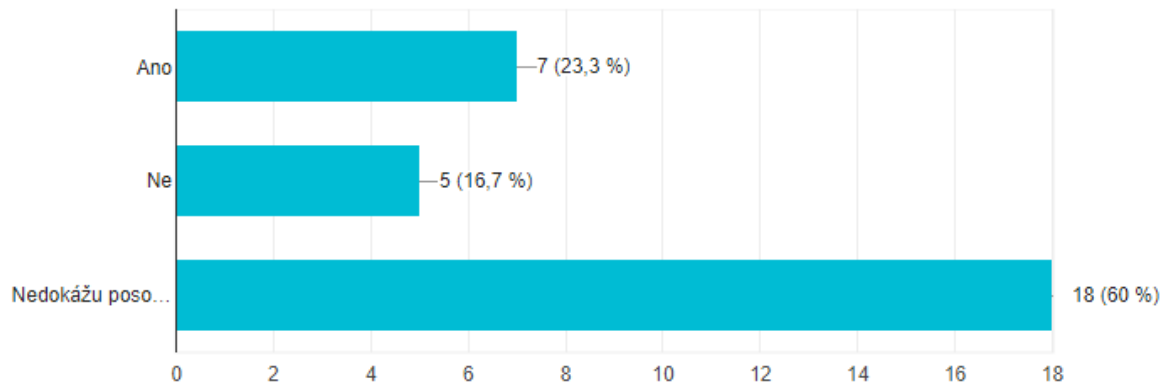
- Názory dotazujících, jakým nebezpečím může (ale nemusí) učitel čelit při výuce islámu:

Největší riziko ve výuce o islámu vidí respondenti ve více či méně svérázným poznámkám žáků/studentů (48,3 %), spojování islámu s terorismem (41,4 %) a pak v možné obtížnosti reagovat na množství otázek a oznámk ze stran žáků/studentů (27,6 %) a zároveň respondenti uvádí, že s žádným, neboť se s žádným nesetkali (27,6 %).

Otázka č. 19

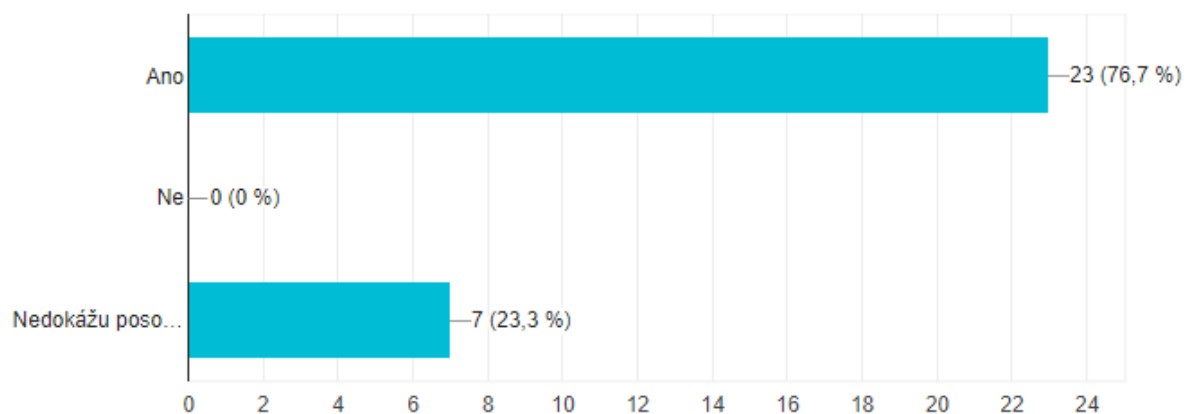
- Posouzení, zda respondenti ovlivňují své žáky/studenty svými názory:

Většina dotazovaných tuto otázku nedokáže posoudit (60 %).

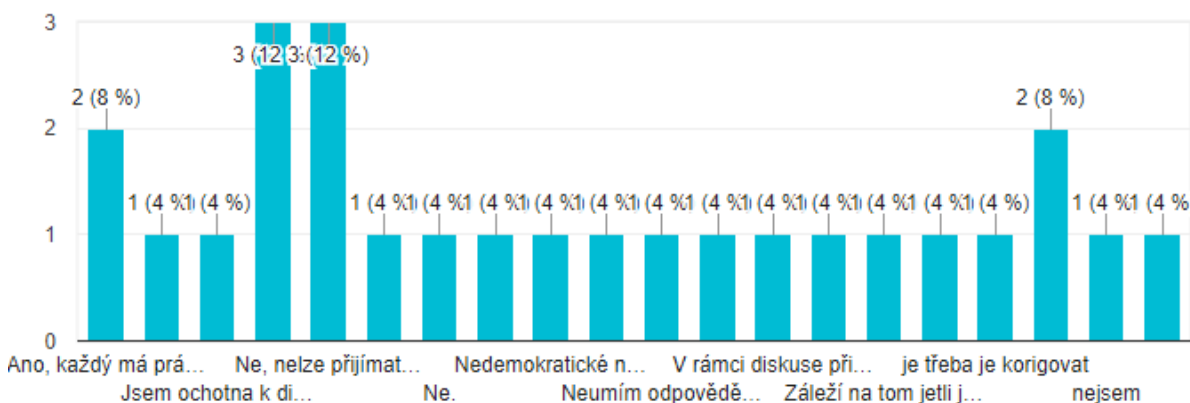
Otázka č. 20

- Posouzení, zda dokážou respondenti podat téma tak, aby došlo k odlišení jejich názoru od názorů druhých:

Otázka č. 21

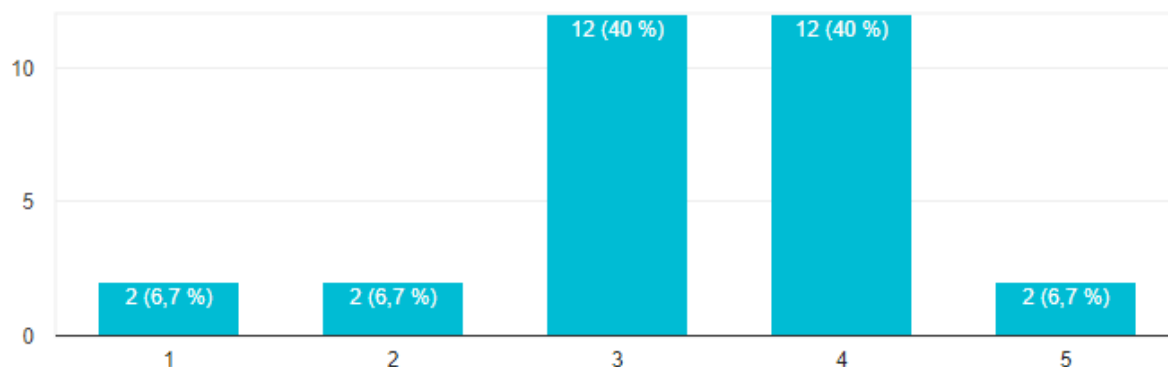
- Ochota uznávat nedemokratické názory na islám:

Na tuto otázku odpovědělo 25 dotazovaných z celkových 30, z toho tedy není 12 % ochotno uznávat tyto nedemokratické názory a dalších 12 % takové názory není ochotno uznávat z důvodu nemožnosti uznávat negativní názory a postoje obecně k náboženství.

Otázka č. 22

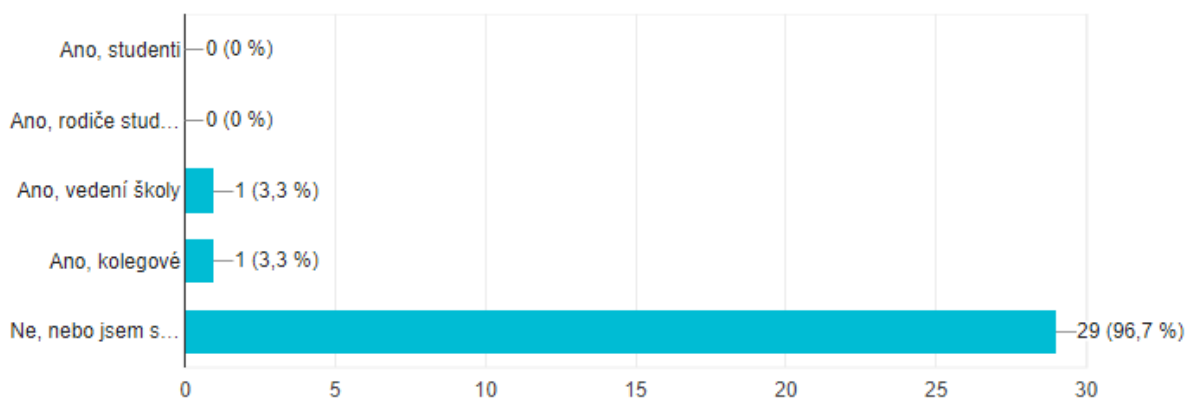
- Názory, do jaké míry je téma islámu pro jejich studenty zajímavé:

Škála č. 1 znamená nejnížší zajímavost tématu, škála č. 5 pak největší zajímavost tématu. Dle respondentů je téma islámu pro studenty zajímavé na škálách č. 3 (12 %) a 4 (12 %).

Otázka č. 23

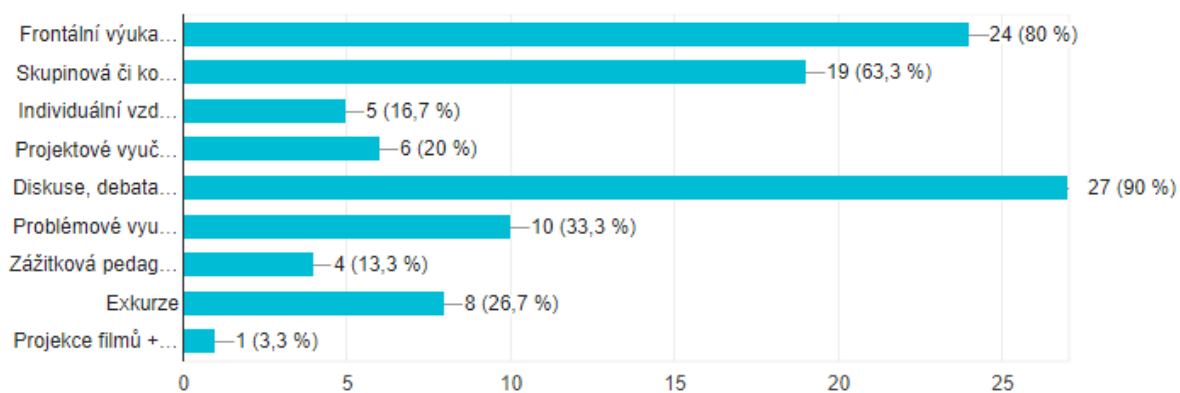
- Snaha o ovlivnění či změnu výuky vyučujícího:

Dle většiny nedošlo k žádné snaze o vliv či změnu výuky respondentů nebo si toho alespoň nevšimli (96,7 %).

Otázka č. 24

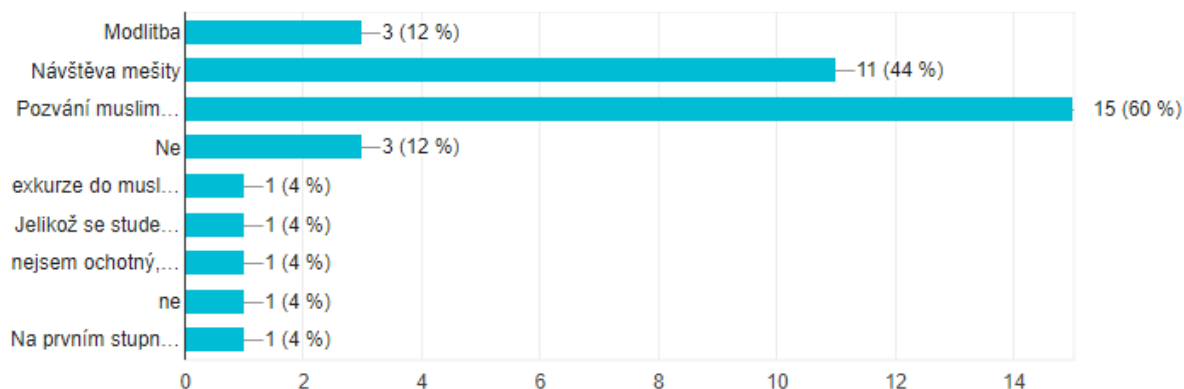
- Používané formy a metody ve výuce o islámu:

Nejčastěji dotazovaní vyučující používají diskusi, debatu či jiné dialogické formy (90 %) a frontální výuku opírající se o výklad (80 %).

Otázka č. 25

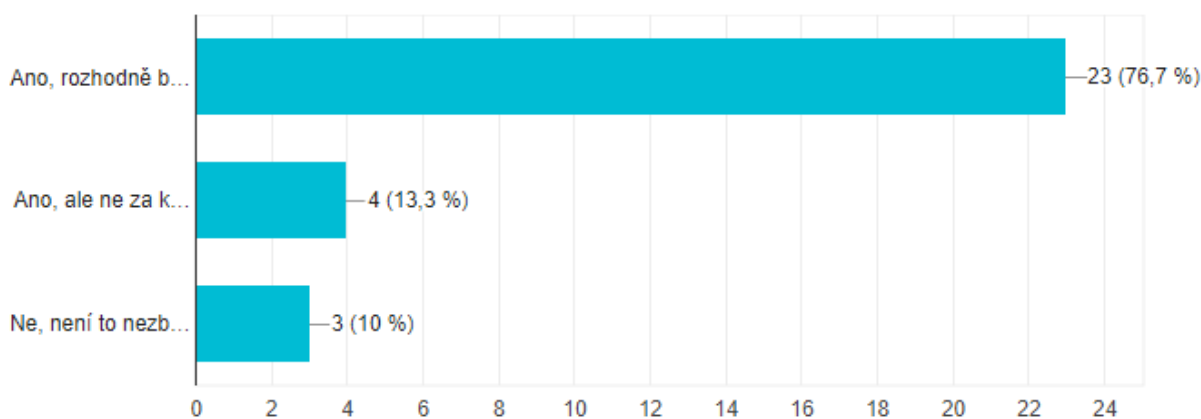
- Ochota použít v rámci výuky praktickou ukázkou či návštěvu nějakého typického místa pro islám:

Respondenti jsou v 60 % ochotni pozvat muslima na diskusi ve třídě, 44 % navštívit mešitu, dále pak 3 % vyzkoušet modlitbu během vyučování a další 3 % ochotni nejsou.

Otázka č. 26

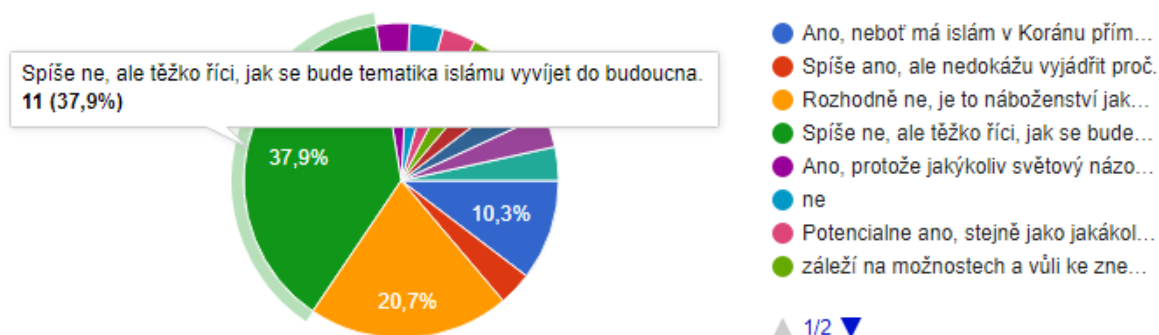
- Názory, zda je nezbytné učit o islámu:

76,7 % respondentů tvrdí, že je rozhodně nezbytné zařazení tématu islámu do výuky pro zdravě kritický pohled žáků/studentů. Dále pak 13,3 % je názoru, že je třeba učit o islámu, avšak jen pokud zbude čas navíc a dle 10 % existují důležitější témata, která je třeba ve výuce probrat.

Otázka č. 27

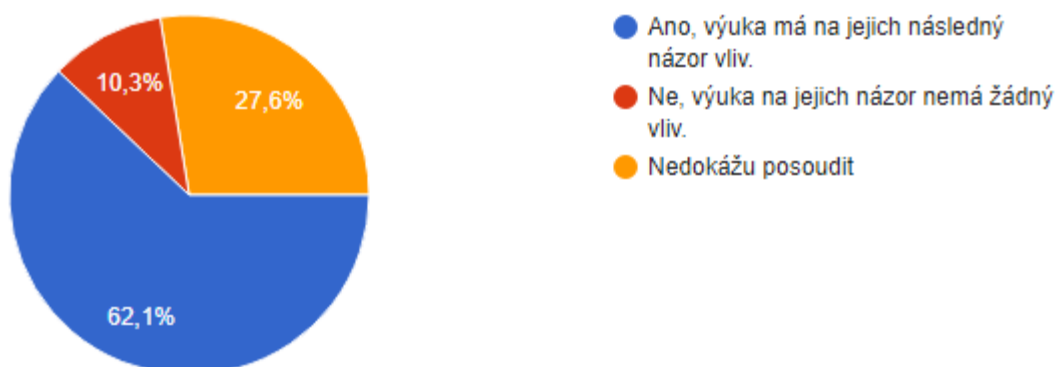
- Názory, zda lze náboženství islám označit za možné riziko pro ČR či svět:

Odpovědi na tuto otázku nebyly vcelku jednotné, pouze 11 respondentů z 30 (37,9 %) odpovědělo, že spíše být rizikem nemůže, avšak neví, jak se bude tematiky islámu vyvíjet nadále. Dalších 6 respondentů (20,7 %) je toho názoru, že rozhodně ne, neboť je to náboženství jako každé jiné a ostatní náboženství tako nepředstavují žádná společenská rizika. Ve shrnutí někteří vyučující v něm určité riziko vidí, někteří zase ne.

Otázka č. 28

- Názory, zda může absence tématu islámu ve výuce negativně ovlivnit v budoucnu názory žáků/studentů:

Otázka č. 29

- 17 respondentů považuje téma islámu za kontroverzní téma, následují autentické názory proč:

Kvůli médiím a následně stavu veřejného mínění.

Každé téma, které nabízí více pohledů je kontroverzní. Navíc je v současnosti islámské náboženství spojováno přímo s terorismem.

Kvůli hromadě předsudků a zkratkovitých informací, které o tématu jsou a zároveň kvůli současnému rozsahu extremismu spojeného s islámem.

Ano. Téma rozděluje společnost, protože značná část společnosti má jen zprostředkované informace z médií.

migrace

Kontroverzní téma je kterékoliv, na které existují dva protichůdné názory. Děti většinou přejímají názor z masmédií, které podporují obraz "muslim=terorista". Jakmile jim ukážu jiný pohled na věc, vzniká kontroverze.

Jsou dva tábory- jedni tvrdí, že je to neškodné náboženství, druzí, že nebezpečná ideologie.

Negativní zprávy z posledních let jej posunuli do kontroverze. Často jsou lidi děleni buď na vítající sluníčkáře nevidící problémy, nebo naopak na zpátečnické div ne nacisty kteří by si přáli očištění své země. Pro střední proud je jen velmi málo místa.

Výzvy k násilí k jinověrcům, výzva k násilí vůči ženám, výzva ke svaté válce, problém je i ve zvláštním postoji mít za vzor proroka, který vybízel vraždění a masovému zabíjení, podmanění si jinak smýšlejících lidí-je v tom cosi patologického, nejednotnost v učení, chybějící autorita....

Ano, je to téma aktuální a vzbuzuje řadu vášní. Jde především o to, že teroristé se z větší části hlásí právě k islámu.

Pokud se výuka špatně uchopí, může to vést na scestí.

K islámu je vydáváno tolik materiálů a zpráv různé kvality, že je velmi těžké odhadnout, s jakým zdrojem žáci dorazí, pokud ho vůbec odhalí, a pak se na následnou diskusi připravit. Debata o islámu je neustálým vyvracením zkratkovitých názorů převzatých od známých nebo rodiny, případně střet s názorem "u nás by se to stát nemohlo" bez historického a kulturního kontextu.

Otázka č. 30

- Autentické odpovědi na otázku, zda vyučujícím záleží na názorech ze stran rodičů:

ne (4)

Ano (2)

Ne (2)

ano (2)

Záleží mi především na názorech mých žáků, názorů rodičů si cením, ale na SŠ už rodiče mají minimální ambice řešit obsah výuky, alespoň v Praze.

Ne.

Nijak zvlášť

dosud nevznikl žádný problém

ne zcela

Ano.

Nedokážu posoudit, nemám zatím žádnou zpětnou vazbu od rodičů.

Dokud mě nebude něčí rodič nějakým způsobem konfrontovat, nebudu brát jejich názory na zřetel. Zatím se snažím vést výuku maximálně nestranně.

Záleží mi na názorech rodičů a plně je respektuji, stejně jako respektuji názory např. křesťansky zaměřených rodičů.

Do určité míry, bohužel rodiče mají často velmi romantické představy o učení. Někteří budí dojem, že když dokázali přivést na svět dítě, automaticky rozumí všemu co se ve škole děje a oni jsou ti nejlépe znalí pedagogiky a každá jejich rada by snad měla být vytesána do kamene.

Záleží na každém názoru a každý názor je legitimní, pokud je podepřený argumenty. Domnívám se však, že názory rodičů nezmění styl mé výuky.

Ne. Cílem výuky není dogma. Cílem výuky je podat informace, aby si závěr udělali žáci sami.

Ano, alespoň vím, s jakým názorem žák přijde.

Rozhodně člověk vycítí z jednání s rodiči, jací lidé jsou. Zda mají schopnost kriticky myslet nebo se řídí zgeneralizovaným výkladem médií.

Otázka č. 31

- Další autentické odpovědi na otázku, zda by byli vyučující ochotni nezařazovat téma islámu do své výuky z důvodu nesouhlasu rodičů:

ne (10)

Ne (6)

Ne. (3)

Ne!

téma bych přesto zařadila

Myslím, že bych si dokázala obhájit zařazení tématu do výuky i před rodiči.

Rozhodně ne. Forma a rozsah učiva týkající se islámu je v mých předmětech minimální a neinvazivní, pouze seznamuji žáky se základními fakty a ukazuji jim jiný pohled na islám, než který znají z médií.

Tento postup bych si před rodiči hájila a jsem si jistá podporou ze strany vedení školy.

Ne, všichni by měli vědět, co je Islám opravdu zač a jaké to může být nebezpečí pro demokracii

Muselo by jít o velmi vážné a ostré reakce, zatím jsem nic takového nezaznamenal.

Spíše ne.

Pokud bych viděla, že rodiče ve většině nesouhlasí, nelámala bych nic přes koleno. Jen bych se jich zeptala na důvod.

Otázka č. 32

- 13 respondentů se vyjádřilo, zda považují téma islámu za eticky exponované, uvedli, kde spatřují těžiště etického problému a naznačili své stanovisko:

Nepovažuji (2)

Možnost fundamentalistického výkladu islámu jako potenciální zdroj terorismu, vysvětlení současné imigrace jako projev imigrační vlny, nejedná se o imigrační vlnu, ale o exodus.

Islamofobie je po antisemitismu novým tématem extremistů, je třeba se proti ní stavět osvětou.

vlastní minimální zkušenost s islámem je limitující..., jinak nevnímám problém

Ne

Jak jsem se již zmínila - spojování islámu s terorismem. To se často objevuje v médiích, někdy je potřeba sdělit, že islamista se nerovná terorista.

Základní otázka je, zda má být Islám zařazen mezi zločinné ideologie neslučitelné s demokratickým zřízením, či zda má být tolerován a podporován. Sdílím v tomto vyjádření Evropského soudu pro lidská práva, že právo Šaría, které je nedílnou součástí Islámu, je neslučitelné s demokratickými principy.. Implikací se dostaneme k tomu, že Islám není slučitelný s demokratickými principy. To neznamená, že by měl Islám být zakazován jako osobní víra,. Každý má právo věřit tomu, čemu chce. Pokud ovšem budou vznášeny požadavky směrem k veřejnosti k nějakým ústupkům, či větším právům, jsem ostře proti.

nerovnost postavení mužů a žen, netolerance až militantnost některých muslimů, mé stanovisko - nutnost hájit principy demokracie

Opakované výzvy k násilí, k netoleranci k jiným náboženstvím (i když to je nejasné, veliký zmatek, na určitých místech je Korán silně kritický, jinde tolerantní, působí nejednoznačně, nejasně; vztah k ženám, nedemokratické působení, vzor a návod jak řešit situace ale i ve zlém pomoci násilí, zákaz kritického výkladu Koránu

Například normy chování a obyčeje. Je nošení šátků na veřejnosti a např. ve výuce přípustné? Domnívám se, že je třeba najít zdravý soulad mezi kulturními odlišnostmi.

Jakmile začnou žáci srovnávat islámskou společnost se západní sekularizovanou společností, je konec.

V českém kulturním kontextu je to vůbec otázka základní toleranci a přístupu k druhým s ohledem na základní práva. K žákům bych přistupovala bez zaujatého stanoviska - co je dobře, co je špatně. Poukázala bych na obě strany mince, tedy, že i muslimové radikálové nejednají správně.